JUCĂTORUL

Roman
(Din însemnările unui tînăr)

Traducere de Eugen Barbu şi Ecaterina Şişmanian

Capitolul I

în sfîrşit, m-am întors după o absenţă de două săptămîni. Ai noştri se aflau de trei zile la Ruletenburg. Credeam că mă aşteaptă cu sufletul la gură, dar m-am înşelat. Generalul avea un aer grozav de degajat, mi-a vorbit de sus şi m-a trimis la soră-sa. Era limpede că au pus mîna, de undeva, pe nişte bani. Mi s-a părut chiar că generalului îi e oarecum penibil să se uite la mine. Măria Filippovna era teribil de ocupată şi a vorbit cu mine pe fugă ; banii totuşi i-a primit, i-a numărat şi a ascultat pînă la capăt raportul meu. Erau aşteptaţi la masă Mezenţov, franţuzul şi un englez ; cum se întîmplă întotdeauna cînd găsesc bani, au făcut masă mare, după obiceiul moscovit. Polina Alexandrovna m-a văzut şi m-a întrebat de ce am zăbovit atît şi, fără să mai aştepte răspuns, a plecat nu ştiu unde. Se înţelege că a făcut-o dinadins. Noi doi, totuşi, trebuie să avem o explicaţie. Prea s-au adunat multe.

Mi s-a rezervat o cămăruţă la etajul trei al hotelului. Aici lumea ştie că fac parte din suita generalului. Se vede din toate că au apucat totuşi să-şi facă o faimă. Pe general toată lumea îl ia aici drept un demnitar rus, putred de bogat. încă înainte de masa de prîn-z a apucat să-mi dea, printre alte însărcinări, să-i schimb două hîrtii de cîte o mie de franci. Le-am -schimbat la biroul hotelului. Acum o să fim priviţi ca nişte milionari cel puţin o săptămînă. Voiam tocmai să-i scot pe Misa şi pe' Nadia la plimbare, dar m-au întors de pe scară

Ca să mă cheme ia general; a găsit de cuviinţă să se intereseze

pe unde am să-i plimb. Hotărît, omul acesta nu poate să mă privească drept în ochi ; ar vrea el, şi încă foarte mult, dar de fiecare dată îi răspund cu o privire aitît de stăruitoare, mai bine zis necuviincioasă, încît pare că se fîstîceşte. Mi-a ţinut o cuvîntare plină de emfază, încurcînd frazele, bîl-b;îindu-se pînă la urmă, ca să-mi dea de înţeles să mă plimb cu copiii pe undeva plin parc, cît mai departe de cazinou. în cele din urmă, s-a supărat de tot şi a adăugat aspru : „Altminteri te pomeneşti că-i duci la cazinou, la ruletă. Nu te supăra — a mai adăugat el — dar ştiu că eşti încă destul de uşuratic şi ai fi în stare, poate, să joci. In orice caz, deşi nu-ţi sînt mentor şi nici nu intenţionez să-mi asum un asemenea rol, am cel puţin dreptul să doresc ca dumneata să nu mă oom-promiţi, ca să zic aşa..."
—' Dar nici n-am bani, i-am răspuns liniştit, ca să-i poţi pierde, trebuie să-i ai.
— Ii vei primi îndată, răspunse generalul, roşindu-se uşor, apoi cotrobăi în biroul său, se uită în carneţel şi se dumiri că are să-mi dea în jur de o sută douăzeci de ruble.
—■ Cum o să ne socotim, zise el, fiindcă trebuie să calculăm în taleri. Uite ce-i, ia o sută de taleri, să fie sumă rotundă ; restul, se înţelege, n-o să-i pielrzi.
Am luat, tăcut, banii.
— Te rog, nu te supăra de cele ce iţi-am spus, eşti atît de sensibil... Dacă ţi-am făcut vreo observaţie, e, ca să zic aşa, pentru a te feri şi, se înţelege, am unele drepturi în această privinţă...
In timp ce mă întorceam acasă cu copiii, înainte de ora mesei, am Sntîlnit o întreagă cavalcadă. Ai noştri vizitaseră nu ştiu ce ruine. Două trăsuri splendide, cai minunaţi ! Ma-demoiselle Blanthe într-o trăsură, împreună cu Măria Filip-povna şi Polina ; franţuzul, englezul şi generalul nostru — călări. Trecătorii se opreau şi priveau ; efectul fusese obţinut; numai că generalului n-o să-i fie moale. Am făcut socoteala că dacă la cei patru mii de franci pe care i-am adus se adaugă ceea ce au apucat pesemne să scoată aici, ei au acum şapte, sau opt mii de franci ; e prea puţin pentru M-lle Blanche.
M-lle Blanohe locuieşte şi ea ;în hotelul nostru, împreună cu mama sa ; pe undeva tot pe-aici stă şi franţuzul nostru. Lacheii ,îl numesc „M-r le comte", iar mama m-Ue-ei Blanche

se numeşte „M-me la comtesse" ■, mai ştii, poate că-s într-adevăr comte şi comtesse.
Eram sigur că M-r le comte n-o să mă recunoască, atunci cînd ne vom aduna la masă. Generalului, fireşte, nici prin gînd nu i-ar fi trecut să ne facă cunoştinţă, sau să mă prezinte măcar ; cît despre M-r le comte, el a fost în Rusia şi ştie că nu-i mare scofală să fii ceea ce numesc ei outchitel *. De altfel, el mă cunoaşte foarte bine. Dar, trebuie să mărturisesc că şi la masă am apărut nepoftit ; parense că generalul a uitat să dea dispoziţii, altminteri m-ar fi trimis, probabil, să mănânc la table d'hote **. M-am prezentat singur, aşa încît generalul s-a uitat la mine nemulţumit. Buna Măria Filippovna mi-a arătat imediat un loc ; întâlnirea cu mister Astley m-a scos iînsă din încurcătură şi fără voie m-am trezit în societatea lor.
Pe englezul acesta ciudat l-am întîlnit mai întîi în Prusia, într-un vagon, în timp ce căutam să-i ajung din urmă pe ai noştri ; pe urmă m-am ciocnit de el intrînd în Franţa şi, în sfârşit, l-am găsit şi în Elveţia ; în decursul acestor săptămîni l-am văzut de două ori şi iată că-l întîîlneam pe neaşteptate de astă dată la Ruletenburg. Niciodată nu mi-a fost dat să văd un om mai timid ; o timiditate dusă pînă la prostie şi el o ştia, fiTeşte, fiindcă nu-i de loc prost. De altfel, e foarte drăguţ şi liniştit. La prima noastră întîlnire, în Prusia, l-am silit să intre în vorbă cu mine. Mi-a spus că a fost vara asta la Capul Nord şi că ar vrea foarte mult să viziteze iarmarocul de la Nijni-Novgorod. Nu ştiu cum a făcut cunoştinţă cu generalul ; 'cred că e îndrăgostit peste poate de Polina. Cînd a intrat, s-a aprins la faţă ca o flacără. S-a bucurat foarte mult că m-am aşezat la masă lîngă el îşi cred că mă şi socoate prieten la cataramă.
La masă franţuzul dădea tonul conversaţiei cu un aer nemaipomenit ; faţă de toţi era dispreţuitor şi plin de importanţă. La Moscova ţin minte că scotea panglici pe nas. A vorbit îngrozitor de mult despre finanţe şi politica rusă. Generalul cuteza uneori să-l contrazică — modest însă, numai atît cît să nu-şi piardă definitiv importanţa.
Mă aflam într-o stare de spirit ciudată şi fireşte că îna-
* Ucitel — în lb. rusă • ** Pensiune. (Fr.)
■ învăţător, preceptor.

inte de a se ajunge la jumătate cu masa am apucat să-mi pun

întrebarea obişnuită de totdeauna : ,,De ce mai umblu creanga cu generalul ăsta şi nu m-am lăsat de mult de ei ?" Din cînd în cînd mă uitam la Polina Alexandrovna ; nu mă băga de loc în seamă. Pînă la urmă m-am înfuriat şi m-am decis să fiu grosolan.
Am început prin aceea că, hodoronc-tronc, cu vocea ridicată şi fără să cer cuiva permisiunea, m-arn vîrît într-o discuţie care nu mă privea. în special aveam chef isă mă cert cu franţuzul. M-am întors spre general şi ibrusc, tare şi desluşit, ba ipare-mi-se întrerupîndu-l, am făcut remarca că vara aceasta ruşilor le este aproape cu neputinţă să ia masa la pensiuni, Generalul mă privi mirat.
— Dacă eşti un om care-ţi respecţi demnitatea — mi-am dat eu drumul mai departe — neapărat îţi atragi tot soiul de injurii şi eşti nevoit să suporţi bobîrnace teribile. La Paris şi pe Rin, ba chiar şi sin Elveţia la mesele de pensiune sînt atît de mulţi leşi şi franţuji simpatizanţi de-ai lor l, îneît ţi-e cu neputinţă să mai scoţi vreo vorbă dacă eşti rus.
Am rostit toate acestea pe franţuzeşte. Generalul se uita la mine, nedumerit, neştiind dacă să se supere, sau să se mire că uitasem pînă într-atît măsura.
— înseamnă că cineva ţi-a dat pe undeva o lecţie, spuse franţuzul cu nepăsare şi dispreţ.
—■ La Paris m-am certat întîi cu un polonez, i-am răspuns, apoi cu un ofiţer francez care-l susţinea pe polonez. După aceea însă o parte din francezi au trecut de partea mea, cînd le-am povestit cum am vrut să scuip în cafeaua unui monsenior.
•—■ Să scuipi ? întrebă generalul cu o nedumerire emfatică, ba chiar privind îngrijorat în jur. Franţuzul mă măsura neîncrezător.
— întocmai, am răspuns eu. întrucît timp de două zile am avut convingerea că poate va trebui, în interesele afacerii noastre, să mă reped o clipă pînă la Roma, m-am dus la biroul ambasadei sfîntului părinte, din Paris, ca să-mi vizez paşaportul. Acolo m-a întâmpinat un preoţel, un-iiabate de vreo cincizeci de ani, uscat, cu o faţă îngheţată'#U> după ce m-a ascultat politicos, dar extrem de rece, m-a rugat să aştept. Deşi mă grăbeam, m-am aşezat, firește, să aştept ; am scos „Opinion naţionale"8 şi am început să citesc nişte injurii

înspăimîntătoare împotriva Rusiei. între timp, am auzit cum, prin

camera vecină, cineva a trecut la monsenior ; l-am văzut pe abatele meu făcînd plecăciuni. M^am adresat lui cu rugămintea de mai înainte ; m-a rugat, şi mai rece, să mai aştept. Puţin timp după aceea mai intră cineva, un necunoscut, cu o treabă — un austriac oare fu ascultat şi de îndată condus sus. Atunci m-a apucat o ciudă grozavă ■, m-am sculat, m-am apropiat ide abate şi i-am spus hotărît că de vreme ce monseniorul primeşte, poate să termine şi ;cu mine. Abatele s-a 'retras brusc din faţa mea, cu o imirare nespusă. Pur şi simplu nu pricepea cum îndrăzneşte un rus neînsemnat să se pună pe picior de egalitate cu oaspeţii monseniorului ? Cu tonul cel mai obraznic, de parcă s-ar fi bucurat că mă poate jigni, şi măsurîndu-mă din cap pînă-n picioare, strigă : „Oare crezi că monseniorul are să-şi lase cafeaua pentru dumneata?" Atunci am strigat şi eu, daT mai tare ca el : „Află că scuip pe cafeaua monseniorului dumitale ! Dacă în clipa asta nu termini cu paşaportul meu, mă duc direct la el."

„Cum ! tocmai cînd se află un cardinal la monsenior ?!" strigă preoţelul, ferindu-se cu groază de mine, apoi se năpusti spre uşă şi-şi desfăcu braţele în lături, cu aerul că mai cu-rînd ar muri decît să mă lase să trec.

I-am răspuns că sînt eretic şi foarbar, „que je suiş heieti-que et barbare" şi că puţin îmi pasă de itoţi aceşti arhiepiscopi, cardinali, monseniori etc. etc. Pe scurt, i-am arătat că nu mă las. Abatele is-a uitat la mine cu o ură neisfîrşită, apoi îmi smulse paşaportul din mînă >şi-l duse sus. Peste un minut era vizat. Jată-l, nu doriţi să-l vedeţi ? Mi-am scos paşaportul şi am arătat viza Romei.

—i Dumneata, totuşi... începu generalul.

—> Te-a salvat faptul că te-ai declarat barbar şi eretic, observă, zîmfoind, franţuzul. „Cela n'etait pas si bete." *

— Să mă fi luat poate după ruşii noştri ? Ei stau aici, nu îndrăznesc să crîcnească şi cred că isînt gata !să se dezică de faptul că-s ruşi. Cel puţin la Paris, în hotelul unde am stat, lumea a început să se poarte cu mine mult mai atent după ce le-am povestit tuturor despre înfruntarea mea cu abatele. Un pan polonez gras, omul care mă duşmănea cel mai mult

* Destul de ingenios din partea dumitale. (Fr.)

la masa din pensiune, a trecut pe planul al doilea. Francezii au

suportat chiar şi cînd le-am povestit că m-am întîlnit acum doi ani cu un om în care un soldat francez, dintr-un regiment de vînătoiri, a tras în opt sute doisprezece, numai ca să-şi descarce arma. Omul acesta era pe atunci un dopil de zece ani şi familia lui n-apucase să plece din Moscova.
—' Asta-i cu neputinţă, se aprinse franţuzul, un soldat francez n-ar trage într-un copil !
—■ Totuşi aşa s-a întâmplat, i-am răspuns. Mija povestit . un venerabil căpitan în retragere şi am văzut eu însumi cicatricea lăsată de glonţ pe obrazul său.
Franţuzul lîncepu să vorbească mult şi repede. Generalul se apucase să-l susţină, dar i-am recomandat să citească, de pildă, fragmente din Însemnările generalului Perovski3, care în opt sute doisprezece a fost prizonier la francezi. In cele din urmă, Măria Filippovna începu să spună ceva pa să schimbe discuţia. Generalul era foarte nemulţumit de mine, pentru că eu şi franţuzul ajunsesem aproape să ţipăm. Dar pare-se că cearta mea cu franţuzul îi plăcuse foarte mult lui mister Astley ; în timp ce se scula de la masă, mi-a propus să beau cu el un pahar de vin. Seara, ca de obicei, am izbutit să vorbesc, cam un sfert de oră, cu Polina Alexandrovna. Discuţia noastară a avut loc în timpul plimbării. Am plecat cu toţii în parc, spre cazinou. Polina s-a aşezat pe o bancă, în dreptul havuzului, iar pe Nadenka a lăsat-o să se joace cu copiii, în preajma sa. I-am dat şi eu voie lui Misa să se ducă la havuz şi am rămas în sfârşit singuri. Am început, se înţelege, mai întîi cu afacerile. Polina s-a supărat, pur şi simplu, cînd i-am transmis numai şapte sute de guldeni. Era sigură că am să-i aduc din Paris, ca amanet pentru briliantele ei, cel puţin două mii de guldeni, sau chiar mai mult.
— Am neapărată nevoie de bani, mi-a spus, şi trebuie să-i procur ; altminteri sînt distrusă, pur şi simplu.
Am început s-o descos despre cele petrecute în lipsa mea.
—■ Nimic mai mult decît că s-au primit din Petersburg două ştiri, mai întîi că bunicii îi e foarte rău, iar peste două zile, că, pare-se, a murit. Vestea aceasta a sosit de la Timofei Petrovici, adăugă Polina, iar el e un om pe care te poţi bizui. Aşteptăm ultima ştire, pe cea definitivă.
— Va să zică toată lumea aşteaptă aici ? am întrebat.
880
— Sigur că da : toţi ca unul ; şase luni de-a rîndul asta le-a fost

singura nădejde.
— Şi dumneata nădăjduieşti ? am întrebat-o.
— Eu nu-i sînt rudă de nici un fel, sînt numai fiica vitregă a generalului. Dar ştiu cu siguranţă că-şi va aminti de mine în testament.
— Am impresia că o să-ţi revină foarte mult, am spus. —■ Da, m-a iubit; dar de ce ai dumneata această impresie ?
—- Spune, i-am răspuns printr-o întrebare, marchizul nostru, după cît se pare, e şi el iniţiat în toate secretele familiei ?
—■ Dair dumneata personal de ce te interesezi de asta ? întrebă Polina şi mă privi aspru, cu răceală.
— De ce să nu mă interesez ? Dacă nu mă înşel, generalul a şi apucat să împrumute bani de la el.
— Ai ghicit.
—' E, si crezi că i-ar fi dat bani, dacă n-ar fi ştiut de bunicuţa ? Ai băgat de seamă la masă : de vreo trei ori, vorbind nu ştiu ce despre bunica, a numit-o „babulenka" : „la babou-linka". Ce relaţii strînse şi prieteneşti!
— Da, ai dreptate. Cum va afla că mi-a revenit şi mie ceva prin testament, o isă-mi ceară pe loc mîna. Asta ai vrut să afli?
— Abia o să-ţi ceară mîna ? Credeam că ţi-a cerut-o demult.
— Ştii foarte bine că nu ! spuse Polina cu ciudă. Unde l-ai întîlnit pe englez ? adăugă ea după o clipă de tăcere.
— Ştiam că ai să întrebi de el în momentul ăsta.
I-am povestit întâlnirile mele anterioare cu mister Astley, în călătorie. „E timid şi se îndrăgosteşte uşor şi bineînţeles e îndrăgostit de dumneata."
— Da, e îndrăgostit de mine, răspunse Polina.
—' Şi e, cu siguranţă, de zece ori mai bogat decît franţuzul. Crezi că franţuzul are într-adevăr ceva avere ? Nu există îndoială în această privinţă ?
— Nu există. Are un fel de château *. Chiar ieri generalul mi-a vorbit despre asta ca de un lucru sigur. Ei, îţi ajunge ?
« Castel. (Fr.)

— Eu, în locul dumitale, m-aş mărita cu englezul. —■ De ce ? întrebă Polina.
— Franţuzul e mai frumos, dar e mai ticălos ; iar englezul, afară de faptul că-i cinstit, este şi de zece ori mai bogat, i-am trîntit

eu.
— Da ; dar în schimb francezul e marchiz şi-i mai inteligent, răspunse ea cît se poate de calm.
— Să fie adevărat ? contimiai eu.
— întocmai.
Polinei nu-i plăceau de loc întrebările mele şi vedeam că avea chef să mă scoată din fire cu tonul şi enormitatea răspunsurilor sale ; ceea ce i-am şi comunicat pe loc.
— Ce 'să-i faci, într-adevăr mă distrează să te văd cum te înfurii. Măcar pentru faptul că-ţi permit să pui asemenea întrebări şi să faci astfel de presupuneri şi eşti dator să plăteşti.
— într-adevăr, mă simt în drept să-ţi pun tot soiul de întrebări, i-am Tăspuns eu liniştit, tocmai fiindcă sînt gata să plătesc pentru ele oricum doreşti şi socot acum tă viaţa mea nu mai preţuieşte nimic.
Polina izbucni în rîs :
— Ultima dată, la Schlangenberg mi-ai sipus că eşti gata, la un singur cuvînt al meu, să te arunci de sus, iar acolo ne aflam, pare-mi-se, la aproape o mie de picioare înălţime. Cîndva am să rostesc acest cuvînt, numai ca să pot vedea cum ai să plăteşti şi fii sigur că am să mă ţin tare. îmi eşti nesuferit, tocmai fiindcă ţi-am permis atîtea şi încă mai mult fiindcă-mi eşti atît de necesar. Dar câtă vreme îmi eşti necesar, trebuie să te păstrez.
Se sculă să plece. Vorbea iritat. în ultima vreme încheia întotdeauna discuţia noastră cu furie şi iritare, cu furie adevărată.
— Dă-ani voie să te întreb ce reprezintă mademoiselle Blanche ? am iîntrebat, nevrînd s-o las să plece fără a-rni da o explicaţie.
— Ştii şi dumneata ce reprezintă mademoiselle Blanche. De atunci nu s-a mai adăugat nimic. Mademoiselle Blanche va deveni, probabil, generăleasă — se înţelege dacă vestea decesului bunicii se va confirma, fiindcă şi mademoiselle Blanche, şi mămica ei, şi vărul de-al doilea — marchizul, cu toţii ştiu foarte ibine că sîntem ruinaşi.

— Dar generalul e îndrăgostit fără scăpare ?
—• Acum nu-i vorba de asta. Ascultă şi ţine minte : ia aceste şapte sute de florini şi du-te să-i joci, cîştigă-mi la ruletă cît poţi

de mult ; am mare nevoie de bani.
Spunînd acestea, o chemă pe Nadenka şi porni spre cazino, unde se alătură întregului nostru grup. iCît despre mine, am cotit la stînga, pe prima alee lîntîlnită, îngîndurat şi mirat. M-a izbit ca o lovitură de măciucă porunca ei de a mă duce la ruletă. Curios lucru : aveam la ce cugeta şi totuşi m-am gîndit adînc la sentimentele mele faţă de Polina. Zău că mi-a fost mai uşor în aceste două săptămîni de absenţă decît acum, în ziua cînd m-am întors, deşi în drum eram nebun de dor, nu-mi găseam locul, eram ca un apucat şi pînă şi în vis o vedeam în fiece clipă în faţa mea. O dată {asta s-a întîm-plat în Elveţia) am adormit în vagon şi mi se pare că începusem să vorbesc cu glas tare cu Polina, făcîndu-i pe toţi călătorii de alături să irîdă. Iar acum, din nou, mi-am pus întrebarea : o iubesc oare ? Şi din nou n-am ştiut isă răspund, adică, mai bine zis, din nou, pentru a suta oară, mi-am răspuns că o urăsc. Da, îmi era nesuferită. Erau momente (şi anume, de fiecare dată la sfîrşitul discuţiilor noastre) în care mi-aş fi dat jumătate din viaţă ca s-o pot sugruma ! Jur că dacă ar fi fost cu putinţă să înfig cu încetul în pieptul ei un cuţit ascuţit, cred că aş fi făcut-o cu desfătare. Şi cu toate astea jur pe ce am mai sfînt că pe Schlangenberg, pe muntele pe care era la modă să urci, dacă mi-ar fi spus cu adevărat : „arun-că-te în jos", m-aş fi zvîrlit pe loc, şi chiar cu plăcere. Ştiam asta. Lucrurile trebuiau să se sfârşească, fie într-un fel, fie lîritr-altul. Ea le pricepea în chip uimitor şi gîndul că îmi dădeam seama absolut limpede şi exact de inaccesibilitatea ei, de imposibilitatea împlinirii visurilor mele fanteziste — gîndul ^acesta, sînt sigur, îi producea o satisfacţie nespusă j altminteri ar fi putut oare, atît de prudentă şi de înţeleaptă cum era, să-şi permită asemenea intimităţi şi sincerităţi faţă de mine ? Am impresia că mă trata şi acum aidoma împărătesei din antichitate, care se apucase să se dezbrace în faţa sclavului său, nesocotindu-l om. Da, de multe ori ea nu mă socotea om... Totuşi aveam de îndeplinit însărcinarea de a cîştiga la ruletă cu orice preţ. N-aveam timp să gîndesc pentru ce şi

i
cit de repede trebuie să cîştig şi ce alte considerente se năs-cuseră în capul său veşnic calculat. Şi apoi, în aceste două săptămîni se adăugaseră, pesemne, o sumedenie de noi fapte,

despre care n-aveam încă vreo idee. Toate acestea trebuia să le ghicesc, să le pătrund şi cît se poate de repede. Dar deocamdată n-aveam timp : trebuia să mă duc la ruletă.

Capitolul II

Mărturisesc că-mi era neplăcut ; deşi hotărîsem că am să joc, nu intenţionam de loc s-o încep pentru alţii. Asta mă deruta chiar şi am intrat ân sălile de joc cu un sentiment de ciudă nespusă. De la prima vedere nimic nu mi-a plăcut acolo. Nu pot să sufăr slugărnicia reportajelor din lumea întreagă şi cu precădere din ziarele noastre ruseşti, unde aproape în fiecare primăvară reporterii noştri povestesc despre două lucruri : în primul xînd despre neasemuita splendoare şi luxul sălilor de joc din oraşele cu ruletă de pe Rin şi în al doilea rând despre grămezile de aur care zac chipurile pe mese. Doar nu sînt plătiţi pentru asta ; astea se povestesc doar dintr-o slugărnicie dezinteresată. Nu-i nici o splendoare în sălile mizerabile, iar aurul nu numai că nu stă grămezi pe masă, dar abia dacă există. Fireşte, cînd şi cînd, în decursul sezonului, mai apare pe neaşteptate cîte un individ sucit, sau un englez, sau vreun asiatic, un turc, ca în vara aceasta, şi pierde sau cîştigă dintr-o dată foarte mult ; cît despre ceilalţi, joacă toţi pe guldeni mărunţi şi, ca sumă medie, pe masă se află întotdeauna foarte puţini bani. După ce am intrat în sala de joc (pentru prima oară în viaţă), un timp nu m-am putut hotărî să joc. Mă şi înghiontea mulţimea. Dar chiar dacă aş fi fost singur în sală, şi atunci, cred că mai curînd aş fi plecat decît să mă apuc de joc. Mărturisesc că-mi bătea inima şi nu eram de loc calm ; ştiam cu certitudine şi hotărîsem de mult că din Ruletenburg n-am să plec aşa, oricum ; ceva se va produce neapărat în soarta mea, ceva radical şi definitiv. Aşa trebuie şi aşa va fi. Oricît ar fi de caraghios că aştept atît ide multe de la ruletă, mi se pare şi mai cara-

ghioasa părerea rutinară, recunoscută de toţi, ca e absurd şi prostesc să aştepţi ceva de la joc. Şi de ce ar fi jocul un mijloc de procurare a banilor mai rău decît oricare altul, ca negoţul, de pildă ? Ce-i drept, cîştigă unul dintr-o 'sută. Dar ce-mi păsa mie de asta ?

în orice caz, m-am hotărît pentru început să observ şi să nu trec serios la fapte. în seara aceasta, chiar dacă s-ar fi petrecut ceva, ar fi fost întâmplător şi fără importanţă — aşa am şi considerat.

Afară de asta trebuia să studiez şi jocul în sine ; fiindcă în ciuda miilor de descrieri ale ruletei pe care le-am citit întotdeauna cu atîta lăcomie, hotărît nu înţelegeam nimic din regulile ei atîta timp cît n-o văzusem cu ochii mei.
In primul rînd totul mi se păru atît de murdar — nu ştiu cum respingător şi murdar moralmente. Nu mă refer de loc la acele chipuri lacome .şi nelinişti te care se înghesuie tu zecile, ba chiar cu sutele în jurul meselor de joc. Nu văd nimic -murdar în dorinţa de a ciştiga cât mai repede şi cît mai mult ; întotdeauna mi se păruse nespus de prostească ideea unui moralist îmbuibat şi asigurat care, atunci cînd cineva încercase să se justifice spunîrid : „dar se joacă pe sume mici", [răspunsese : ,,cu atît mai rău ifiindcă-i o cupiditate măruntă". Ca şi cum o cupiditate mică sau mare n-ar fi acelaşi lucru. E o chestiune de proporţie. Ceea ce pentru Rothschild n-ar fi contat, pentru mine ar fi fost o bogăţie, cît despre profituri şi cîştig, oamenii nu numai la ruletă, dar pretutindeni nu fac decît să ia sau să cîştige unul de ia celălalt. Că-i josnic îndeobşte să te îmbogăţeşti ori să profiţi de pe urma altuia e altă chestiune. Dar asta nu mi-am propus s-o rezolv. Intrucît eu însumi eram stăpînit în cea mai înaltă măsură de dorinţa câştigului, toată cupiditatea şi murdăria cupidă, dacă vreţi, îmi era, la intrarea în sală, nu ştiu cum mai la îndemînă, mai apropiată. Cel mai bine e atunci cînd oamenii nu fac fasoane şi acţionează deschis, pe faţă. Şi apoi ce rost are să te amăgeşti pe tine însuţi ? E o ocupaţie din cele mai deşarte şi lipsite de judecată ! Deosebit de urît, la prima vedere, la toată această adunătură ticăloasă de rule-tişti era respectul pentru ocupaţia lor, seriozitatea ba chiar veneraţia cu care înconjurau cu toţii mesele. Iată de ce aici există o diferenţă netă între jocul care poate fi numit mauvais

geme şi cei care poate fi permis unui am onorabil. Există două feluri de joc — jocul de gentleman şi celălalt joc plebeu, cupid, pe care-l practică tot isoiul de lepădături. Aici există o diferenţiere riguroasă — şi cit de josnică e în fond această diferenţiere ! Un gentleman, de pildă, poate să pună o miză de cinci, sau zece ludovici, rareori mai mult, de altfel, poate să pună şi o mie de franci dacă-i foarte bogat, dar numai de dragul jocului, de dragul distracţiei, numai ca să urmărească procesul cîştigului sau al pierderii ; însă nu trebuie să-i intereseze de fel

cîştigul în sine. Dacă a cîştigat, îşi poate permite, de pildă, să râdă cu glas tare, să comunice cuiva dintre cei din jur părerea sa, poate chiar să mai pună o dată şi să mai dubleze o dată, dar numai din pură curiozitate, ca să-şi urmărească şansa, să facă combinaţii şi nu din dorinţa plebee de a cîştiga. Pe scurt, toate aceste mese de joc, rulete şi trente et quarante trebuie să le privească nu altfel decît ca pe o distracţie, organizată numai pentru plăcerea sa. Calculul şi capcanele pe care e bazată şi organizată banca nu trebuie nici măcar să le bănuiască. N-ar fi rău de loc dacă ar avea impresia, de pildă, că şi restul .de jucători, toată această adunătură care tremură pentru un gulden, sînt şi ei nişte bogătaşi şi gentlemeni ca şi el şi joacă numai pentru desfătare şi distracţie. Această necunoaştere desăvîrşită a realităţii şi părere naivă despre oameni ar fi, bineînţeles, nespus de aristocratică. Am văzut multe mămici care împingeau din spate pe nişte graţioase şi nevinovate miss, fiicele lor, lîn vîrstă de cincisprezece-şaisprezece ani, dîndu-le cîteva monezi de aur şi învăţîndu-le cum să joace. Domnişoara cîştiga sau pierdea, zîmbea întotdeauna şi se depărta foarte mulţumită. Generalul nostru se apropie de masă, grav şi impozant ; lacheul se repezi să-i ofere un scaun, dar el nu-l observă ; îşi scoase punga cu greu, cată îndelung trei sute de franci de aur, îi puse pe negru şi cîştigă. Nu luă cîştigul şi-l lăsă pe masă. Ieşi din nou negrul ; nu luă nici de astă dată banii şi cînd a treia oară ieşi roşul, pierdu dintr-o dată o mie două sute de franci. Se depărta zîmbind, ţinîndu-se tare. Sînt convins că-4 zgîria pe inimă şi dacă miza ar fi fost dublă sau triplă n-ar fi rezistat şi şi-ar fi manifestat tulburarea. De altfel, un francez a cîştigat şi apoi a pierdut în prezenţa mea în jur de treizeci de mii de franci, vesel şi fără pic de emoiţii. Un gentleman adevărat chiar dacă şi-ar pierde toată averea

n-are voie să se tulbure. Banii trebuie să stea în asemenea măsură mai prejos de calitatea lui de gentleman, încît aproape că nu merita să-ţi faci griji pentru ei. Cel mai aristocratic ar fi, se înţelege, să nu observi de loc toată murdăria acestor lepădături şi a întregii atmosfere. Totuşi, uneori nu-i mai puţin aristocratic şi sistemul invers, să observi, adică să priveşti, ba chiar să examinezi, cu lornionul, de pildă, pe toţi aceşti ticăloşi ■, dar nu altfel decît să iei această mulţime şi această murdărie drept un

gen de distracţie, ca pe un spectacol organizat pentru amuzamentul gentlemenilor. Poţi să te înghesui şi tu în mulţime, dar să priveşti în jur cu convingerea absolută că eşti un observator şi că nu faci cîtuşi de puţin parte din ea. De altfel nici să observi prea stăruitor nu se Cade : n-ar mai fi potrivit spiritului unui gentleman, fiindcă, 'în nici un caz, acest spectacol nu merită o atenţie prea mare şi stăruitoare. Şi apoi puţine spectacole merită o atenţie prea stăruitoare din partea unui gentleman. Cu toate acestea, mie personal mi ,s-a părut că totul merita din plin o atenţie din cele mai stăruitoare, mai ales din partea cuiva care venise nu numai de dragul spectacolului, ci se considerase el însuşi cu sinceritate şi cu tot zelul ca făcând parte din această adunătură de lepădături. Cît priveşte convingerile mele morale cele mai secrete, în prezentele mele cugetări ele, fireşte, nu-şi au locul. Las' să fie aşa ; vorbesc ca să-mi descarc conştiinţa. Dar iată ce vreau să observ : că în ultima vreme mi-era nu ştiu cum teribil ide silă să-mi măsor gîndurile şi faptele după vreun etalon moral. Altceva mă dirija pe mine...

Lepădăturile joacă într-adevăr foarte murdar. Ba chiar accept ideea că aici, în jurul mesei, se petrec multe hoţii din cele mai ordinare. Crupierii, care stau la capetele mesei, urmăresc mizele şi plătesc, au teribil de mult de lucru. Ce mai lepădături ! în cea mai mare parte sînt francezi. De altfel, stau şi urmăresc şi observ nu pentru a descrie ruleta ; caut să mă acomodez ca să ştiu cum să mă port în viitor. Am băgat de seamă, de pildă, că nu-i nimic mai obişnuit decît ca din spatele mesei să se întindă deodată o mînă şi să apuce ceea ce ai cîştigat tu. Se iscă ceartă, adeseori ţipete, şi vă desfid să dovediţi, cu martori, că miza e a voastră !

La început toate acestea erau pentru mine de neînţeles ; bănuiam numai şi distingeam cu chiu, cu vai, că se ponta pe

cifre, pe par şi pe impar, şi pe culori. In seara aceea am ho-tărît să-mi încerc norocul, din banii Polinei Alexandrovna, cu o sută de guldeni. Gîndul că mă apuc de joc nu pentru mine mă descumpănea oarecum. Senzaţia era extrem de neplăcută şi am simţit nevoia să scap mai repede de ea. Aveam mereu impresia că dacă fac începutul pentru Polina îmi subminez propriul noroc. Oare nu e cu putinţă să te atingi de masa de joc fără să te

molipseşti pe loc de superstiţie ? Am început prin a scoate cinci frederici, adică cincizeci de guldeni şi să-i pun pe un număr par. Roata s-a învîrtit şi a ieşit treisprezece — am pierdut. Cu un soi de senzaţie dureroasă, numai ca să scap într-un fel oarecare şi să plec, am mai pus cinci frederici pe roşu. A ieşit roşu. I-am lăsat pe toţi zece la locul lor şi a ieşit din nou roşu. Căpătînd patruzeci de frederici, am pus douăzeci pe douăsprezece cifre mijlocii, ne-ştiind ce o să pice din asta. Mi s-a plătit întreit. In felul acesta din zece frederici m-am trezit cu optzeci. Mi-a devenit atît de insuportabilă senzaţia neobişnuită şi ciudată care m-a cuprins, încît am hotărît să plec. Mi se părea că aş fi jucat cu totul altfel pentru mine. Totuşi i-am mai pus o dată pe un număr par pe toţi cei optzeci de frederici. De astă dată a ieşit patru j câştigasem încă optzeci de frederici şi, adunînd toată grămada, am pornit s-o caut pe Polina Alexandrovna.
Se aflau toţi la plimbare undeva prin parc şi am apucat să mă văd cu ea abia la cină. De astă dată franţuzul lipsea şi generalul s-a desfăşurat în voie : printre altele a găsit de cuviinţă să remarce din nou că n-ar dori să mă vadă la masa de joc. După părerea lui, l-ar compromite extrem dacă aş pierde eventual prea mult; „dar chiar dacă ai cîştiga o sumă foarte mare, şi aturici aş fi compromis — adăugă el cu importanţă. Fireşte, n-am dreptul să dispun de faptele dumitale, dar recunoaşte şi dumneata..." Aici, ca de obicei, nu-şi termină fraza. I-am răspuns cu răceală că am foarte puţini bani şi că, prin urmare, nu pot să pierd cine ştie cît, chiar dacă m-aş apuca să joc. Urcînd la mine, sus, am apucat să-i înmânez Polinei câştigul şi i-am declarat că altă dată n-am să mai joc pentru ea.
— Dar de ce ? m-a întrebat neliniştită.
— Fiindcă vreau să joc pentru mine, i-am răspuns, cerce-tînd-o cu mirare, şi asta mă stînjeneşte.
2Ş8
— Va să zică dumneata, continui în mod hotărât să fii convins că ruleta e unica dumitale ieşire şi salvare ? întrebă ea batjocoritor. I-am răspuns din nou foarte serios că da ; cît priveşte convingerea mea de a cîştiga neapărat, las' să fie caraghioasă, sînt de acord, „dar să fiu lăsat în pace".
Polina Alexandrovna a insistat cu tot dinadinsul să împart pe din două cu dînsa cîştigul de azi şi a încercat să-mi dea optzeci de frederici, propunîird să continuu şi pe viitor să joc în aceste

condiţii. Am refuzat categoric să iau jumătate şi am dedlarat în mod definitiv că nu pot juca pentru alţii nu fiindcă n-aş vrea, ci fiindcă voi pierde fără doar şi poate.
— Totuşi şi eu însămi, oricât de prostesc ar fi, mă bizui aproape numai pe ruletă, rosti ea îngîndurată. De aceea trebuie neapărat să continui să joci pe din două cu mine şi, se înţelege, ai s-o faci.
Cu acestea mă părăsi, fără a-mi mai asculta protestele.
Capitolul III
Şi totuşi ieri, toată ziua, nu mi-a spus nici un cuvînt despre joc. Şi, în general, ieri a evitat să stea de vorbă cu mine. Vechea ei manieră de a mă trata nu is-a schimbat. Aceeaşi nepăsare desăvîrşită în purtarea sa atunci cînd ne întîlneam, >ba chiar un oarecare dispreţ şi ură. îndeobşte nu dorea să-şi ascundă dezgustul faţă de mine ; vedeam asta. In ciuda faptului, nu-mi ascundea totodată că eram necesar pentru ceva şi că mă păstra pentru un anume scop. între noi se stabiliseră un soi de relaţii ciudate, In multe privinţe de neînţeles pentru mine, ţinînd seamă de trufia şi aroganţa ei faţă de toţi. Ea ştia, de pildă, că o iubesc la nebunie, mă lăsa chiar să-i vorbesc despre pasiunea mea şi, fireşte, nu găsea un mijloc mai bun pentru a-şi exprima dispreţul ei faţă de mine deoît prin permisiunea de a-i vorbi fără oprelişti şi fără ocolişuri despre dragostea mea. „înseamnă, deci, că atît de puţin preţ pun pe sentimentele dale, încât mi-e cu desă-vîrşire indiferent orice mi-ai spune şi orice ai simţi pentru mine." Despre treburile ei personale vorbea mult cu mine şi

înainte, dar niciodată nu era perfect sinceră. Mai mult, dispreţul faţă de mine avea şi asemenea rafinamente : ştia, să zicem, că-mi era cunoscută vreo împrejurare din viaţa ei sau din ceea ce o nelinişteşte mult; iba chiar îmi povestea singură c'îte ceva, dacă trebuia să mă folosească în vederea unui scop, ca pe un sclav, sau ca pe o slugă ; dar îmi povestea totdeauna exact atît cît trebuie să ştie un om care e folosit ca o slugă şi dacă un lanţ întreg de împrejurări îmi era necunoscut, dacă vedea cît sînt de chinuit şi de frămîntat de propriile sale chinuri şi frămîntări, niciodată nu foinevoia să mă liniştească pînă la capăt printr-o sinceritate prietenească, deşi, folosindu-mă de multe ori pentru

însărcinările ei, nu numai anevoioase, dar periculoase chiar, după părerea mea, nu se simţea obligată să fie sinceră cu mine. Dar merita parcă să-i pese de sentimentele mele, de ifaptul că eram şi eu neliniş- tit, că poate eram îngrijorat şi mă chinuiam de o mie de ori mai mult pentru grijile şi eşecurile ei, decît ea însăşi !
Cu trei ■săptămâni înainte ştiam de intenţia sa de a juca la ruletă. Mă prevenise chiar că va trebui să joc în locul ei, fiindcă nu se cădea să joace ea. Din cele ce-mi spunea am băgat de seamă încă de atuiici că axe un necaz serios şi că nu-i vorba de simpla dorinţă de a cîştiga bani. La ce i-ar fi trebuit bani de dragul banilor ? [Exista la mijloc un scop, anumite împrejurări, pe care le bănuiam, dar pe care nu le cunosc, nici pînă azi. Se înţelege că umilinţa şi robia în care mă ţinea ar fi putut să-mi dea (cum îmi dădea foarte des) putinţa de a o interoga eu însumi, grosolan şi direct. întru-cît eram pentru ea un sclav neînsemnat nu avea de ce s-o supere curiozitatea mea grosolană. Dar fapt e că dînsa, permiţîndu-mi să-i pun întrebări, nu-mi răspundea la ele. Uneori nu le observa de fel. Iată cum stăteau lucrurile între noi doi !
Ieri se vorbise mult la noi despre telegrama trimisă încă de acum patru zile la Petershurg, la care nu se primise răspuns. Generalul e vădit neliniştit şi îngîndurat. Este vorba fireşte, de bunica. E neliniştit şi franţuzul. Ieri, de pildă, după-masă, discutaseră mult şi grav. Tonul franţuzului faţă de noi toţi este deosebit de arogant şi de dispreţuitor. Aici se potriveşte bine zicala ■ dacă-l aşezi la masă îşi urcă pi-

cioarele pe masă. Pînă şi cu Polina e nepăsător pînâ la grosolănie ; altminteri participă cu plăcere la plimbările comune prin parcul cazinoului sau la cavalcade şi vizitarea împrejurimilor oraşului. îmi sînt cunoscute încă mai de mult unele împrejurări care îl legaseră pe franţuz de general: în Rusia se apucaseră să construiască o fabrică ; nu ştiu dacă proiectul căzuse sau dacă mai discutau despre el. Afară de asta, aflasem întîmplător o parte din secretul lor de familie : franţuzul îl salvase într-adevăr, acum un an, pe general, dîndu-i treizeci de mii, ca să completeze lipsa din banii statului, cu prilejul predării funcţiei. Şi, se înţelege, generalul e la discreţia lui ; dar, în prezent, propriu-zis în clipa de faţă, rolul principal în toate acestea îl are

M-lle Blanche işi sînt convins că nici aici nu greşesc.
iCine-i M-lle Blanche ? Aici, printre noi, se spune că-i o franţuzoaică de neam, însoţită de mama ei şi care are o avere colosală. Se ştie de asemenea că-i un soi de rudă cu marchizul nostru, dar foarte îndepărtată, un fel de verişoară de-a doua sau de-a treia. Se spune că înainte de plecarea mea la Paris franţuzul şi M-lle Blanche se aflau în relaţii mult mai ceremonioase, se purtau între ei parcă mult mai politicos şi delicat; acum însă, prietenia şi rudenia dintre ei au căpătat un aspect mai brutail, mai direct. Poate că socotesc că treburile noastre stau atît de prost, încît nu mai consideră necesar să facă prea multe fasoane cu noi şi să se ascundă, încă acum două zile am băgat de seamă cum le cerceta mister Astley pe M-lle Blanche îşi pe mama ei, Mi s-a părut că le cunoaşte. Am avut chiar impresia că şi franţuzul nostru s-a cunoscut pe viemuri cu mister Astley. De altfel mister Astley e atît de timid, ruşinos şi (tăcut, încât aproape că te poţi bizui pe el — nu scoate gunoiul din casă. în orice caz franţuzul abia dacă-l salută şi aproape că nu se uită la el; prin urmare nu se teme de dînsul. Asta mai e de înţeles ; dar de ce M-lle Blanche aproape că nu se uită la el ? Mai ales că ieri marchizul a scăpat o vorbă : a afirmat deodată, într-o discuţie comună, nu-mi amintesc cu ce prilej, că mister Astley e colosal de bogat şi că iei ştie acest lucru ; iată un motiv ca M-lle Blanche să se uite la mister Astley I îndeobşte generalul se află într-o stare de nelinişte.
19*

E de înţeles ce însemnătate poate avea acum pentru el telegrama în legătură cu moartea mătuşii sale !
Deşi aveam impresia certă că Polina evită o discuţie cu mine într-un scop anume, am luat eu însumi o atitudine rece şi mepăsătoare : mă tot gindeam că pînă la urmă o să se apropie ea de mine. în schimb, ieri şi azi, mi-am concentrat toată atenţia cu precădere asupra M-llei Blanche. Bietul general, e pierdut cu desăvîrşdre ! Să te îndrăgosteşti la cincizeci şi cinci de ani atît de pătimaş e, fireşte, o nenorocire. Adăugaţi la aceasta văduvia lui, copiii, ruina totală, datoriile şi la urmă femeia de care s-a nimerit să se îndrăgostească. M-lle Blanche e frumoasă. Dar nu ştiu dacă voi fi ;i-ţeles cînd voi spune că e dăruită de la Dumnezeu cu o faţă care te poate speria. în orice caz mie mi-a

fost întotdeauna teamă de asemenea femei. Are, cred, vreo douăzeci şi cinci de ani. E înaltă, cu o spinare lată şi cu umerii rotunzi ; gîtul şi pieptul ei sînt splendide; pielea oacheşă, părul negru ca cerneala e atît de bogat, încît ar ajunge pentru două capete. Ochii negri cu albul gălbui, privirea obraznică, dinţii de o albeaţă strălucitoare şi buzele mereu vopsite şi miroase a mase. Se îmbracă excentric, bogat, dar cu şic. Mîinile şi picioarele ei sînt uimitoare. Glasul — un contralto înăbuşit. Uneori rîde cu hohote arătîndu-şi toţi dinţii, dar de obicei priveşte tăcută şi arogantă — cel puţin în prezenţa Polinei şi a Măriei Filippovna. (Un zvon ciudat : Măria Filippovna pleacă în Rusia.) Cred că M-lle Blanche n-are nici un fel de studii, poate că nici nu-i inteligentă, în schimb e bănuitoare şi şireată. Am impresia că viaţa ei n-a prea fost lipsită de aventuri. Dacă e să spun totul, poate că marchizul nu-i e de fel rudă, iar mama, de loc mamă. Dar există informaţii că la Berlin, unde ne-am întîlnit cu ele, ea şi mama ei aveau cî-teva cunoştinţe onorabile. Oît îl priveşte pe marchiz, deşi mă îndoiesc pînă astăzi că-i marchiz, apartenenţa lui la o societate onorabilă, la noi, de pildă, la Moscova, sau pe alocuri, în Germania, se pare că nu poate fi supusă îndoielii. Nu ştiu ce-o fi reprezentînd el în Franţa ? se spune că are un châ-teau. Credeam că în aceste două săptămâni au să se întîmple multe, şi totuşi încă nu ştiu sigur dacă între general şi M-lle Blanche a avut loc o discuţie hotărîtoare. In general totul depinde acum de situaţia noastră, cu alte cuvinte, de banii

pe care-i va putea etala generalul. Dacă, de pildă, ar sosi ştirea că bunica n-a murit, sînt sigur că M-lle Blanche ar dispărea imediat. îmi vine să rid şi mă mir ide mine însumi aît de bîrfitor am devenit totuşi. Ah, cît mă dezgustă toate acestea ! Cu cîtă plăcere i-aş lăsa pe toţi şi pe toate ! Dar pot oare să plec de lîngă Polina, să nu spionez ce se întîmplă în jurul ei ? Să spionez e, desigur, o ticăloşie, dar ce-mi pasă mie de asta !

Mi s-a părut interesant de asemenea, ieri şi azi, mister Astley. Da, sînt sigur că-i îndrăgostit de Polina ! Pare curios şi caraghios totodată cîte e în stare să exprime uneori privirea unui om timid şi bolnăvicios de cast care iubeşte şi anume într-o împrejurare cînd omul respectiv e, cu siguranţă, mai bucuros să intre în pămînt decît să arate sau să exprime ceva printr-o vorbă sau o privire. Mister Âstley se vede foarte des cu noi în timpul

plimbărilor. îşi scoate pălăria şi trece mai departe, murind, se înţelege, de dorinţa de a ni se alătura. Dacă-i invitat, refuză imediat. La locurile de odihnă, la cazinou, lîngă fanfară sau în faţa havuzului, se opreşte invariabil undeva prin apropierea băncii noastre şi unde ne-am afla, în parc, în pădure sau pe Schlangenberg — e de ajuns să-ţi arunci ochii în jur şi neapărat pe undeva, fie pe o cărare apropiată, fie de după un tufiş îţi va apărea o părticică din făptura lui mister Astley. Am impresia că ar căuta un prilej să stea de vorbă cu mine în special. Azi-dimineaţă neam întîlnit şi am schimbat două cuvinte. Uneori vorbeşte teribil de întretăiat, nu ştiu cum. înainte de a rosti „bună ziua", a început prin a spune :

—• A, mademoiselle Blanche !... am văzut multe femei ca mademoiselle Blanche !

A tăcut apoi. uitîndu-se la mine cu subînţeles. Ce-a vrut să spună nu ştiu, fiindcă la întrebarea mea : ce înţelegi dumneata prin asta ? — a dat din cap cu un zîmbet şiret şi a adăugat: „Aşa. Mademoiselle Pauline iubeşte mult florile ?"

— Nu ştiu, nu ştiu de loc, am răspuns eu.

•—■ Cum ! Dumneata nu ştii nici asta ! strigă el, nespus de mirat

— Nu ştiu, n-am băgat de loc de seamă, am repetat, rî-zînd.

—' Hm, asta îmi dă o anume idee. A clătinat din cap şi a trecut mai departe. De altfel avea un aer mulţumit. Noi doi comunicăm într-o franţuzească extrem de stîlcită.

Capitolul IV

Ziua de azi a fost caraghioasă, oribilă şi absurdă. E ora unsprezece noaptea. Stau în cămăruţa mea şi-mi amintesc de toate cîte s-au petrecut. A început prin aceea că dimineaţa am fost totuşi nevoit să mă duc la ruletă, ca să joc pentru Polina Alexandrovna. Am luat toţi o sută şaizeci de frederici ai ei, cu două condiţii : prima, că nu vreau să joc pe din două cu ea, adică, dacă voi cîştiga, nu voi opri nimic pentru mine şi a doua : seara Polina să-mi explice de ce are atîta nevoie să cîştige şi ce sumă anume. Totuşi nu pot presupune cu nici un chip că o face numai aşa, de dragul banilor. Aici pesemne că banii sînt necesari şi e nevoie de ei cît se poate de urgent, pentru un scop deosebit. Ea a făgăduit să mă lămurească şi am plecat. în sălile de joc era o înghesuială îngrozitoare. Cît de obraznici sînt ei şi

cît de lacomi cu toţii ! M-am strecurat la mijloc şi m-am oprit chiar lîngă crupier ; pe urmă am început să tatonez cu sfială jocul, punînd pe masă cîte două şi cîte trei monezi. Intre timp, priveam şi observam ; mi s-a părut că comibinaţiile în sine înseamnă destul de puţin şi n-au de loc importanţa pe care le-o atribuie mulţi jucători. Ei stau cu cîte o hîrtie liniată în faţa lor, observă loviturile, socotesc, calculează şansele, fac presupuneri, la urmă pun şi pierd la fel ca şi noi, muritorii de rînd, caTe jucăm la noroc. In schimb am tras o concluzie care cred că-i justă : într-adevăr, în desfăşurarea şanselor întîmplătoare există, deşi nu un sistem, totuşi un soi de regulă, ceea ce e, desigur, foarte ciudat. De pildă, se întîmplă ca după douăsprezece cifre mijlocii să vină douăsprezece cifre ultime ; lovitura cade, să zicem, de două ori pe aceste ultime douăsprezece cifre şi trece la douăsprezece cifre de la început. După ce cade pe douăsprezece cifre de la început, trece iar la douăsprezece mijlocii, cade de trei, patru ori în şir pe mijlocii şi iar trece la

douăsprezece ultime, de, unde iar, după două lovituri, trece la primele, acolo cade o dată şi din nou trece la trei lovituri pe mijlocii şi continuă astfel în decurs de o oră şi jumăla-te-două. Una, trei şi două ; una, trei şi două. Asta-i foarte amuzant. în unele zile sau în unele dimineţi merge, de pildă, aşa : roşul alternează cu negrul şi invers, clipă de clipă, fără nici o regulă, încît mai mult de două-trei lovituri în şir pe roşu sau pe negru nu cad. în altă zi însă, ori în altă seară, se întîmplă, de pildă, ca numai roşul să ajungă la peste douăzeci şi două lovituri în şir şi aşa merge invariabil un timp oarecare, de exemplu, în decursul zilei întregi. Mi-a explicat multe în privinţa asta mister Astley care a stat o dimineaţă întreagă la mesele de joc şi n-a pontat niciodată. în ceea ce mă priveşte pe mine, am rămas lefter şi încă foarte repede. Am pus deodată pe un număr par douăzeci de frederici şi am cîştigat, am ipus cinci şi iar am cîştigat şi în felul acesta încă de două sau de trei ori. Cred că am adunat în jur de patru sute de frederici în mai puţin de cinci minute. Aici ar fi trebuit să plec, dar s-a născut în mine o senzaţie ciudată, un fel de provocare a soartei, un soi de dorinţă de a-i da un bobîrnac, de a-i arăta limba. Am pus cea mai mare miză permisă, de patru mii de guldeni, şi am pierdut. Pe urmă, în-fiertbîntat, am scos tot ce mi-a rămas, am pus tot pe un număr par şi am

pierdut iar, după care am plecat de la masă, năucit parcă. Nici nu înţelegeam ce s-a petrecut cu mine şi am anunţat-o pe Polina Alexandrovna de pierdere abia înainte de prânz. Până atunci am hoinărit prin parc.
La masă eram din nou surescitat ca şi cu trei zile în unmă. Franţuzul şi M-lle Blanche luau iar masa cu noi. Am aflat că M-He Blanche a fost dimineaţa în sălile de joc şi a asistat la isprăvile mele. De astă dată mi s-a adresat mai atentă parcă. -Franţuzul a luat-o mai direct şi m-a întrebat ' simplu dacă mi-am pierdut propriii bani. Mi se pare că o bănuieşte pe Polina. Am minţit pe loc, spunînd că erau banii mei. Pe scurt, e ceva la mijloc. Generalul s-a mirat nespus : de unde am luat asemenea sumă ? L-am lămurit că am început de la zece frederici, că * şase ori şapte lovituri duble în şir mi-au adus pînă la cinci sau şase mii de guldeni şi că pe urmă am pierdut tot din două lovituri.
385
Toate acestea erau, desigur, plauzibile. în timp ce dădeam explicaţiile, m-am uitat la Polina, dar n-am putut citi nimic pe chipul ei. Totuşi ea m-a lăsat să mint şi nu m-a contrazis ; din asta am dedus că aşa şi trebuie — să mint şi să ascund că am jucat pentru dînsa. In orice caz, mă gîndeam eu, îmi datorează o explicaţie şi mai adineaori a făgăduit să-mi dezvăluie unele lucruri.
Credeam că generalul are să-mi facă vreo observaţie, dar a tăcut, în schimb am văzut pe faţa lui tulburare şi puţină nelinişte. Poate că, în situaţia lui dificilă, îi era pur şi simplu greu să audă că o grămadă de aur atît de mare a plecat aşa cum a venit din faţa unui nătărău nechibzuit ca mine.
Bănuiesc că aseară a avut cu franţuzul o dispută furtunoasă. S-au încuiat şi au discutat ceva îndelung şi cu aprindere. Franţuzul a plecat, iritat parcă de ceva, iar azi-dimineaţă a venit din nou la o oră matinală, la general, pesemne ca să continue discuţia de ieri.
După ce a ascultat relatarea despre pierderea mea, franţuzul mi-a atras atenţia, caustic, ba chiar cu furie, că pe viitor trebuie să fiu mai chibzuit. Nu ştiu de ce, a mai adăugat că deşi mulţi ruşi sînt jucători, după părerea lui ruşii nu ştiu să joace.
—• Iar eu sînt de părere că ruleta a fost creată anume pentru ruşi, i-am răspuns, şi cînd franţuzul a zîmbit dispreţuitor la replica mea am adăugat că, în mod sigur, dreptatea e de partea

mea fiindcă, vorbind despre ruşi ca despre nişte jucători mai mult îi insult decît îi laud şi că, prin urmare, pot fi crezut.
— Pe ce se bazează părerea dumitale ? m-a întrebat franţuzul.
— Pe faptul că în catechismul virtuţilor şi meritelor unui apusean civilizat a intrat în mod istoric şi aproape sub forma unui punct (principal capacitatea de a face 'capital. Or un rus nu numai că nu-i capabil să strîngă un capital, dar îl şi iroseşte stupid şi într-un mod oribil. Cu toate acestea şi noi, ruşii, avem nevoie de bani, am adăugat, şi, în consecinţă, sîntem foarte bucuroşi şi foarte receptivi la asemenea mijloace, ca, de pildă, ruleta, unde te poţi îmbogăţi dintr-o dată, în două ceasuri, fără să te oboseşti. Asta ne atrage foarte mult j şi fiindcă jucăm fără rost, fără trudă, de aceea şi pierdem. I
296
— Aceasta e în parte adevărat, observă franţuzul plin de sine.
— Nu, nu e adevărat şi ar trebui să-ţi fie ruşine să vorbeşti astfel despre compatrioţii dumitale, rosti generalul, sever şi grav.
—■ Daţi-mi voie, i-am răspuns, zău că se pune întrebarea ce-i mai dezgustător : dezmăţul ruşilor sau sistemul nemţesc de acumulare prin muncă cinstită ?
—■ Ce idee revoltătoare ! exclamă generalul.
—■ Ce idee tipic rusească ! exclamă franţuzul.
Rîdeam şi aveam o poftă teribilă să-i aţîiţ.
—• Aş prefera să cutreier toată viaţa într-o căruţă de chirghiz, am strigat eu, decît să mă închin idolului nemţesc.
—■ Care idol ? strigă generalul, începînd să se înfurie de-a binelea.
— Sistemul nemţesc de a strînge avere. Mă aflu aici de puţin timp, totuşi ceea ce am apucat să observ şi să verific face să mi se aprindă de revoltă sîngele tătăresc. Zău că nu-mi trebuie asemenea virtuţi ! Am apucat ieri să dau o raită jur împrejur, pe vreo zece verste. Ei, şi am găsit exact acelaşi lucru ca în cărticelele moralizatoare nemţeşti, cu poze : ei au în orice casă un Vaier * al lor, teribil de virtuos şi nemaipomenit de cinstit. Atît de cinstit, că ţi-e şi frică să te apropii de el. Nu pot să sufăr pe oamenii cinstiţi de care ţi-e frică să te apropii. Fiecare Vaier din ăsta are o familie şi serile citesc cu glas tare cărticele moralizatoare. Deasupra căsuţei foşnesc ulmi şi castani. Apus de soare, pe acoperiş o barză şi totul e deosebit

de poetic şi de emoţionant... Nu vă supăraţi, domnule general, daţi-mi voie să vă povestesc lucruri ceva mai emoţionante. Mi-amintesc eu însumi cum răposatul taică-meu citea serile în grădină, tot sub tei, mie şi mamei asemenea cărticele... Eu pot aprecia asta cum trebuie. Ei şi, fiecare familie de soiul ăsta de-aici se află în sclavie şi supunere desăvîrşită faţă de Vaier. Toţi muncesc ca nişte asini şi toţi adună bani ca ovreii. De altminteri Vaier a şi apucat sa strîngă o sumă de guldeni şi se pregăteşte să-i transmită ■fiului mai mare meseria sau petecul de pămînt ; din pricina asta fiicei nu i se dă zestre şi ea rămîne fată bătrînă. Din

* Tată, (Germ.)

->^

pricina asta mezinul e vîndut la stapîn sâu la oaste şi banii se adaugă capitalului casnic. Serios, aşa se procedează pe aici, m-am interesat. Toate acestea se fac nu altminteri decît în cinste, din maximum de cinste, pînă într-atît, încît şi mezinul vîndut e încredinţat că a fost vîndut nu din altă pricină decît din cinste — or ce poate fi mai ideal, decît atunci cînd victima însăşi se bucură că e dusă la pieire. Şi mai departe ? Mai departe e aşa că nici fiului mai mare nu-i e mai uşor : ştie el pe undeva o Amalchen cu care şi-a unit inima, dar n-are voie să se însoare fiindcă nu s-au strîns încă destui guldeni. Aşteaptă cuminţi şi se duc la pieire senini şi zîmbitori. Amalchen ajunge să aibă obrajii supţi, se usucă toată. In sfîrşit, peste vreo douăzeci de ani, bunăstarea sporeşte ; guldenii s-au adunat cinstit, cu virtute. Vater îl binecuvântează pe fiul mai mare, în vîrstă de patruzeci de ani, şi pe Amalchen de treizeci şi cinci, cu sînii uscaţi şi cu nasul roşu... Cu acest prilej plînge, le ţine o predică şi moare. Fiul cel mare se transformă el însuşi într-un Vater plin de virtute şi povestea începe de la capăt. Peste vreo cincizeci sau şaptezeci de ani, nepotul primului Vaier realizează într-adevăr un capital considerabil, pe; care-l transmite fiului său, acesta fiului său, celălalt fiului său şi peste vreo cinci sau şase generaţii apare însuşi baronul Rothschild sau Hoppe et Comp., sau dracu mai ştie cine. Ei, să mai spuneţi că nu e un spectacol măreţ : muncă succesivă de un secol sau două, răbdare, inteligenţă, cinste, caracter, fermitate, calcul, o barză pe acoperiş ! Ce mai vreţi, mai presus de asta nu mai poate fi

nimic, iar ei se apucă să judece din acest punct de vedere lumea întreagă şi pe cei vinovaţi, adică pe acei ce nu seamănă cît de oît cu ei — să-i execute pe loc. Aşa stînd lucrurile, iată care-i situaţia : prefer să fac deboşuri în stil rusesc, sau să mă îmbogăţesc la ruletă. Nu vreau să fiu Hoppe et Comp. peste cinci generaţii. Banii îmi trebuie pentru mine şi nu mă consider o anexă necesară sporirii capitalului. Ştiu că am luat-o razna, dar las' să fie aşa. Acestea sînt convingerile mele.
—■ Nu ştiu cît adevăr e în cele ce-ai spus, observă, în-gîndurat, generalul, dar ştiu sigur că începi să sări peste cal în mod intolerabil, de îndată ce ţi se dă prilejul să-ţi pierzi cît de cît măsura...
Ca de obicei, nu-şi termină fraza. Dacă generalul nostru începea să spună ceva ce depăşea măcar cu o iotă importanţa

unei discuţii obişnuite, nu-şi termina niciodată vorba. Franţuzul asculta nepăsător, cu ochii uşor măriţi. Nu înţelesese aproape nimic din cele ce spusesem. Polina privea cu un soi de indiferenţă arogantă. Părea că nu mă auzise nu numai pe mine, dar, în general, nimic din cele cîte se rostiseră în ziua aceea la masă.

Capitolul V

Era nespus de îngîndurată, dar îndată ce ne-am ridicat de la masă mi-a poruncit s-o însoţesc la plimbare. Am luat copiii şi am pornit spre parc, la havuz.
întruclt mă aflam într-o stare de surescitare deosebită i-am trântit grosolan şi prosteşte o întrebare : de ce marchizul nostru Des Grieux, franţuzul, n-o mai însoţeşte acum, de cîte ori iese undeva, ba nici nu-i vorbeşte zile întregi ?
— Fiindcă-i un ticălos, mi-a răspuns în chip ciudat.' Nu mai auzisem niciodată din partea ei o asemenea apreciere despre Des Grieux şi de aceea am tăcut, temîndu-mă să pricep această iritare.
—i Ai băgat de seamă că azi nu se are bine cu generalul ?
— Ai vrea să ştii ce-i la mijloc, răspunse ea tăios, cu iritare. Ştii doar că genei aiul i-a ipotecat tot, întreaga moşie, şi dacă bunica n-o să moară, franţuzul va intra imediat în stăpînirea a tot ce i-a ipotecat.
— A, va să zică e adevărat ? Auzisem, dar nu ştiam că totu-i ipotecat.

—■ Păi cum altfel ?
— Şi în acest caz, adio mademoiselle Blanche, am observat. Nu va mai fi atunci generăleasă ! Ştii ceva ? Am impresia că generalul e atît de îndrăgostit, încît s-ar putea să se împuşte dacă mademoiselle Blanche îl va părăsi. La vxrsta lui e periculos să te îndrăgosteşti astfel.
—' Şi eu cred că i se va întîmpla ceva, observă, îngîndurată, Polina Alexandrovna.
— Şi cît e de formidabil, strigai, nici că se poate o dovadă mai grosolană că-i dispusă să se mărite numai pentru

bani. Nici nu s-a urmărit măcar salvarea unor aparenţe, toate s-au petrecut pe faţă. Grozav ! Cit o priveşte pe bunică, ce poate fi mai caraghios şi mai murdar decît să trimiţi telegramă după telegramă şi să tot întrebi : n-a murit încă, n-a murit ? Ei, cum îţi place, Polina Alexandrovna ?
— Toate astea-s prostii, mă întrerupse ea cu dezgust. Dimpotrivă, mă mir de dispoziţia dumitale excelentă. De ce te bucuri ? Oare fiindcă mi-ai pierdut banii ?
—■ De ce mi i-ai dat ca să-i pierd ? Ţi-am spus că nu pot să joc pentru alţii, cu atît mai mult pentru dumneata. Mă supun, fac tot ce-mi porunceşti ; dar rezultatul nu depinde de mine. Te-am avertizat că n-o să iasă nimic. Spune, eşti tare supărată din pricină că ai pierdut atîţia bani ? Pentru ce ai nevoie de ei ?
—■ La ce bun întrebările astea ?
—■ Dar dumneata însăţi ai făgăduit să-mi explici... Ascultă : sînt absolut convins că atunci cînd voi începe să joc pentru mine (şi am doisprezece frederici), am să cîştig. Şi atunci, ia de la mine cît îţi trebuie.
Polina făcu o mină dispreţuitoare..
— Nu te supăra, am continuat eu, pentru o asemenea propunere. Sînt atît de pătruns de conştiinţa că sînt un zero faţă de dumneata, adică în ochii dumitale, încît poţi primi şi bani din partea mea. Nu trebuie să te supere un dar de la mine. Şi apoi, ţi-am pierdut banii.
îmi aruncă o privire scurtă, dar băgînd de seamă că vorbesc iritat şi sarcastic, întrerupse din nou discuţia :
— Socotelile mele băneşti nu te pot interesa întru nimic. Dacă vrei să ştii, sînt pur şi simplu datoare. Am împrumutat o sumă şi aş vrea s-o înapoiez. îmi venise o idee nebunească şi ciudată că

am să cîştig neapărat aici, la masa de joc. De ce mi-a venit această idee nu pricep, dar am crezut în ea. Cine ştie, poate că am crezut fiindcă nu mai aveam altă şansă.
—■ Sau fiindcă trebuia neapărat să cîştigi. Exact ca un înecat care se agaţă de un fir de pai. Recunoaşte şi dumneata că dacă înecatul nu s-ar afla în situaţia lui disperată, n-ar lua un fir de pai drept o bîrnă.
Polina se miră.
—■ Cum aşa, întrebă ea, doar şi dumneata te bizui pe acelaşi lucru ? Acum două săptămîni mi-ai vorbit într-o zi, mult şi pe larg, despre faptul că eşti absolut sigur de cîştig
la ruletă, şi căutai să mă convingi să nu te privesc ca pe un nebun ; sau ai glumit atunci ? Dar îmi amintesc că vorbeai atît de serios, încît nu putea fi luat de fel drept glumă ce spuneai.
— E adevărat, i-am răspuns, îngîndurat, şi acum sînt absolut convins că am să cîştig. Iţi mărturisesc chiar că mă faci acum să mă întreb : oare de ce pierderea mea de azi, atît de oribilă şi de absurdă, nu mi-a lăsat nici o îndoială ? Sînt în continuare absolut convins că, îndată ce voi începe să joc pentru mine, am să cîştig neapărat.
— De ce eşti atît de convins ?
— Dacă vrei — nu ştiu. Ştiu numai că trebuie să cîştig, că şi pentru mine e unica ieşire. Iată de ce, poate, mi se pare că trebuie să cîştig, fără doar şi poate.
— Va să zică şi dumitale îţi trebuie neapărat acest cîştig, de vreme ce ai o convingere fanatică ?
— Pariez că te îndoieşti că aş putea să am o nevoie serioasă.
—■ Mi-e indiferent, răspunse încet şi cu nepăsare Polina. Dacă vrei să spun da, mă îndoiesc că ai putea fi chinuit de ceva în mod serios. Te poţi chinui, dar nu în mod serios. Eşti un om dezordonat şi neaşezat. La ce-ţi trebuie bani ? în toate argumentele pe care mi le-ai prezentat atunci n-am găsit nimic serios.
— Apropo, arii întrerupt-o eu, spuneai că trebuie să achiţi cuiva o datorie. O datorie serioasă, se vede ! Nu cumva franţuzului ?
— Ce întrebări sînt astea ? Astăzi eşti deosebit de brutal. Nu cumva te-ai îmbătat ?
— Ştii că-mi permit să spun orice, şi te întreb uneori foarte deschis anumite lucruri. Repet, sînt sclavul dumitale, or de un sclav nu te ruşinezi şi el nu te poate jigni.

— Toate astea-s prostii ! Şi nu pot să sufăr teoria asta ,,a sclaviei".
— Notează că nu vorbesc despre sclavia mea fiindcă aş vrea să-ţi fiu sclav, ci pur şi simplu o pomenesc ca pe un fapt care nu depinde de loc de mine.
— Spune deschis, de ce ai nevoie de bani ? '— De ce vrei să ştii ?
-— Treaba dumitale, răspunse ea şi întoarse mîndră capul.
301
300
— Teoria sclaviei n-o suporţi, dar "sclavia 6 pretinzi': „Răspunde şi nu cugeta !" Prea bine, fie ! De ce-mi trebuie bani, întrebi ? Cum de .ce ? Banii sînt totul !
— înţeleg, dar nu poţi totuşi să cazi într-o asemenea nebunie, dorindu-i! Fiindcă şi dumneata ajungi pînă la frenezie, pînă la fatalism. Aici e ceva la mijloc, un scop deosebit. Vorbeşte fără ocolişuri, ţi-o cer.
Părea că începe să se supere şi-mi plăcea grozav că mă interoga cu atîta aprindere.
— Se înţelege că am un scop, i-am spus eu, dar n-am să ştiu să explic care anume. Nimic mai mult decît că, avînd bani, am să devin pentru dumneata un alt om, nu un sclav.
—• Cum ? Cum ai să obţii asta ?
— Cum am să obţin ? Va să zică nici nu înţelegi cum aş iputea ajunge să mă priveşti altfel decît ca pe un sclav ! Uite tocmai asta nu doresc, asemenea nedumeriri şi mirări.
— Dar spuneai că sclavia e o desfătare pentru dumneata. Aşa am crezut şi eu.
— Dumneata ai crezut aşa I strigai eu cu o stranie plăcere. Ah, cît e de frumoasă naivitatea asta din partea dumitale ! Ei da, da, pentru mine a fi sclavul dumitale e o desfătare. Există, există desfătarea umilinţei şi a nimicniciei pînă la ultima limită ! _continuai în delir. Dracu' ştie poate că ea există şi într-un bici, cînd biciul cade pe spinare şi rupe carnea fîşii. Dar aş vrea poate să încerc şi alte desfătări. Adineaori, la masă, generalul mi-a făcut morală în virtutea celor şapte sute de ruble pe an, pe care poate nici n-am să le capăt de la ■el. Marchizul Des Grieux mă cercetează cu sprîncenele ridicate şi în acelaşi timp nu mă observă. Dar eu, în ceea ce mă priveşte, poate că doresc cu ardoare să-l apuc pe marchizul Des Grieux de nas în prezenţa

dumitale ?
— Discursuri de puşti. în orice împrejurare te poţi impune prin demnitate. Dacă există o luptă, ea te înalţă, nu te înjoseşte.
— Vorbeşti ca din carte ! Dumneata să presupui numai că nu ştiu să mă port cu demnitate. Adică, poate că sînt un om demn, dar nu ştiu să mă impun prin demnitate. Păi, îţi dai seama că se poate întknpla şi una ca asta ? Toţi ruşii sînt astfel şi ştii de ce : fiindcă ruşii sînt prea bogat şi multilateral înzestraţi ca să poată găsi la repezeală o formă decentă. Chestiunea stă în formă. De cele mai - multe ori noi, ruşii,
3Q2
•
sîntem atît de bogat înzestraţi, încît pentru a descoperi o formă decentă avem nevoie de genialitate. Or genialitatea de cele mai multe ori nu există fiindcă în general există rar. Numai la francezi şi poate la cîţiva alţi euTopeni s-a definitivat atît de bine o formă, încît poţi să arăţi teribil de demn, iar tu însuţi să fii omul cel mai nedemn. De aceea forma are atîta însemnătate la ei. Un francez suportă fără să clipească o jignire sufletească reală, dar un bobîrnac în nas nu suportă pentru nimic în lume, fiindcă asta înseamnă încălcarea unei forme de bună-cuviinţă acceptată şi eternizată. De aceea şi sînt atît de ahtiate domnişoarele noastre după francezi, datorită formei frumoase. De altfel sînt sigur, că nu există nici o formă, cî doar cocoşul, le coq gaulois. * Dar poate că eu nu pot pricepe asta, nu-s femeie. Poate că tocmai cocoşii sînt de preţuit. Eu însă am luat-o razna, iar dumneata nu mă opreşti. întrerupe-mă mai des ; cînd vorbesc cu dumneata, îmi vine să spun tot, tot, tot. îmi pierd orice formă. Sînt chiar de acord că n-am nu numai formă, dar nici un fel de calităţi. Ţi-o mărturisesc. Nici nu caut să am vreo calitate. Acum totul s-a oprit în mine. Dumneata ştii de ce. Nu-mi trece nimic prin minte. De mult nu mai ştiu ce se petrece în lume, nici în Rusia, nici aici. Uite, am străbătut Dresda şi nu-mi amintesc cum arată Dresda. Ştii şi dumneata ce mă absoarbe. în-trucît n-am nici o speranţă şi în ochii dumitale sînt un zero, ţi-o spun deschis : pretutindeni nu te văd decît pe dumneata, de rest nu-mi pasă. De ce şi cum te iubesc, nu ştiu. Ştii că s-ar putea nici să nu fii, frumoasă ? Imaginează-ţi, nu ştiu dacă eşti frumoasă ori nu, măcar la faţă. Probabil că nu eşti bună j se prea poate să ai o inteligenţă josnică.

— Poate că tocmai de aceea îţi propui să mă cumperi cu bani, spuse ea, fiindcă nu crezi în nobleţea mea sufletească ?
— Cînd mi-am propus eu să te cumpăr cu bani ? strigai. —• Ai vorbit prea mult şi ţi-ai pierdut şirul. Dacă nu pe mine, atunci respectul meu te gîndeşti să-l cumperi.
— Ei nu, nu-i de loc aşa. Ţi-am spus că mi-e greu să mă explic. Dumneata mă copleşeşti. Să nu te supere trăncăneala mea. înţelegi de ce nu trebuie să te superi pe mine : sînt pur şi simplu nebun. De altfel, mi-e indiferent, poţi să te şi superi.
* Cocoşul gplic.
303
Cînd sînt la mine, sus, în cămăruţă, mi-e de ajuns să-mi amintesc şi să-mi imaginez numai foşnetul rochiei dumitale şi sînt gata să-mi muşc mîinile. Şi apoi, de ce te superi pe mine ? Fiindcă spun că sînt sclav ? Profită, profită de sclavia mea, foloseşte-te de ea ! Ştii dumneata că într-o zi am să te ucid ? Nu fiindcă voi înceta să te iubesc, sau pentru că voi fi gelos, ci numai aşa, fiindcă uneori îmi vine să te devorez. . Rîzi...
— Nu rid de loc, rosti ea cu mînie. îţi poruncesc să taci.
Se opri, gîfîind de furie. Zău că nu ştiu dacă era frumoasă sau nu, dar mă desfăta întotdeauna s-o privesc cînd se oprea aşa în faţa mea şi de aceea îmi plăcea să-i provoc adesea mînia. Poate că-şi dădea seama de asta şi se înfuria dinadins. I-am spus-o.
— Cîtă murdărie ! exclamă cu dezgust.
—■ Mi-e totuna, am continuat eu. Şi să mai ştii că e periculos să umblăm împreună : de multe ori am o dorinţă ne-stăpînită să te stîlcesc în bătaie, să te mutilez, să te gîtui. Şi crezi că n-o să ajungem pînă acolo ? Ai să mă aduci pînă la demenţă. Crezi că o să-mi fie frică de scandal ? De mînia dumitale ? Ce-mi pasă mie de mînia dumitale ? Te iubesc fără speranţă şi ştiu că după asta te voi iubi de o mie de ori mai mult. Dacă am să te ucid vreodată, va trebui să mă omor şi «u ; ei bine, am să mă omor cît mai tîrziu, ca să simt această durere îngrozitoare de a exista fără dumneata. Şi, ştii, e de necrezut : pe zi ce trece te iubesc mai mult, or asta e aproape imposibil. Şi după toate acestea să nu fiu fatalist ? îţi aminteşti, acum trei zile, la Schlangenberg, ţi-am şoptit, provocat de dumneata : spune un cuvînt şi mă arunc în această prăpastie. Dacă ai fi rostit acel cuvînt, m-aş fi aruncat. Oare nu crezi că aş fi făcut-o ?
— Ce flecăreală prostească ! strigă ea.

— Nu-mi pasă dacă-i prostească sau inteligentă, spusei. Ştiu că în prezenţa dumitale trebuie să vorbesc, să vorbesc, să vorbesc într-una — şi vorbesc. în faţa dumitale îmi pierd orice orgoliu şi mi-e indiferent totul.
— De ce să te pun să sări de pe Schlangenberg ? rosti cu răceală, pe un ton deosebit de jignitor. E absolut inutil pentru mine.

—.' Splendid ! strigai. Ai rostit dinadins acest superb „inutil", ca să mă striveşti, îţi citesc gândurile. Inutil, spui? Dar plăcerea e întotdeauna utilă, iar puterea sălbatică, nemărginită — fie şi asupra unei muşte — e şi ea o desfătare în felul-ei. Omul e tiran prin natura lui şi-i place să fie călău. Dumitale îţi place grozav. îmi amintesc că mă cerceta cu un fel de atenţie deosebit de stăruitoare. Pesemne că faţa mea exprima atunci toate sentimentele mele neroade şi prosteşti. îmi amintesc că discuţia noastră a decurs într-adevăr aproape cuvînt cu cuvînt ■cum am reprodus-o aici. Ochii mi s-au injectat. Făcusem spumă în colţul buzelor. Cît priveşte Schlangenbergul, jur pe cuvînt şi acum : dacă mi-ar fi poruncit atunci să mă arunc de sus, m-aş fi aruncat. Chiar dacă ar fi spus-o în glumă, sau cu dispreţ, ca să-şi bată joc, tot aş fi sărit.
—• Cum să nu, cred în spusele dumitaile, rosti, dar aşa cum numai ea se pricepe uneori să spună, cu atîta dispreţ, cu atîta răutate, cu atîta aroganţă, încît, zău, eram în stare s-o omor în clipa aceea. Risca s-o fac. N-am minţit cînd i-am spus-o. Eşti fricos ? m-a întrebat deodată.
— Nu ştiu, poate că sînt şi fricos. Nu ştiu... nu m-am gîndit de mult la asta.
— Dacă ţi-aş spune : ucide-l pe omul acela, l-ai omorî ? ■— Pe cine ?
— Pe cine am să vreau eu.
— Pe franţuz ?
—• Nu întreba, ci răspunde — pe cine am să-ţi indic. Vreau să ^ştiu dacă ai vorbit serios adineaori. Aştepta cu atîta gravitate şi nerăbdare răspunsul, încît m-a cuprins un sentiment ciudat.
—• Ai de glnd să-mi spui odată ce se petrece cu voi! strigai. Ţi-e frică de mine, sau ce ? îmi dau seama de toate încurcăturile de aici. Dumneata eşti fiica vitregă a unui om ruinat si dement, bolnav de patimă pentru acest diavol —• Blanche ; mai există

apoi şi franţuzul ăsta, cu influenţa lui misterioasă asupra dumitale şi iată că acum îmi pui în mod atît de serios... o asemenea întrebare. Măcar să ştiu şi eu, altminteri am să înnebunesc şi am să fac o prostie. Sau te jenezi să-^mi acorzi încrederea dumitale ? Dar te poţi oare jena de mine ?
304
20
305
—■ îţi vorbeam despre cu totul altceva. Ţi-am pus o întrebare şi aştept răspunsul.
— Se înţelege că l-aş omorî, strigai, pe oricine mi-ai porunci, dar oare eşti capabilă... oare mi-ai porunci ?
— Crezi poate că te-aş cruţa? O să-ţi poruncesc şi o să mă dau deoparte. Ai să suporţi asta ? Ba nu, nu eşti în stare ! Dumneata poate că ai ucide la poruncă, dar pe urmă ai veni să mă omori pe mine fiindcă am îndrăznit să te trimit.
Am simţit ca o lovitură în creştet la auzul acestor cuvinte. Fireşte că şi atunci luam întrebarea ei pe jumătate în glumă, drept provocare ; totuşi îmi vorbise prea serios. Eram totuşi uimit că se exprimase astfel, că-şi menţinea un asemenea drept asupra mea, că consimţea să exercite o asemenea putere asupra mea şi că-mi spunea atît de deschis : „Du-te la pieire, iar eu o să mă dau deoparte". în aceste cuvinte se afla ceva atît de cinic şi de franc, încît, după mine, era prea mult. Prin urmare cu ce ochi mă privea ea pe mine, după toate acestea ? Asta depăşea graniţa sclaviei şi a umilinţei. După o asemenea francheţe ar trebui să-l ridici pe sclav pînă la tine. Şi oricît de absurdă, oricît de neverosimilă era întreaga noastră discuţie, mi-a tresărit inima.
Polina izbucni brusc în hohote de irîs. Şedeam pe bancă, în faţa copiilor care se jucau, vizavi de locul unde se opreau echipajele şi aduceau publicul pe aleea dinaintea cazinoului.
— O vezi pe baroana aceea grasă ? întrebă ea. Este baroana Wurmerhelm. A sosit abia de trei zile. Uite-l pe soţul ei : un prusac lung, uscat, cu un baston în mînă. îţi aminteşti cum se uita la noi acum două zile ? Du-te chiar acum, aproape de baroană, scoate-ţi pălăria şi spune-i ceva pe franţuzeşte.
— Pentru ce ?
— Te-ai jurat că ai sări de pe Schlangenberg ; juri că eşti gata să ucizi dacă ţi-aş porunci. în locul tuturor acestor crime şi

tragedii, vreau numai să rîd niţel. Du-te fără multă vorbă. Vreau să văd cum o să te croiască baronul cu băţul.
— Mă provoci ; crezi că n-am s-o fac ? —• Da, te provoc, du-te, aşa vreau !
— Mă rog, mă duc, deşi e o toană stranie. Numai uite ce : să n-aibă cumva neplăceri generalul, iar prin el — dumneata. Zău că nu de mine mă îngrijesc, ci de dumneata, ei bine — şi de general. Şi ce idee e asta, să mă duc să jignesc a femeie ?.
306
"— î>upă cum văd, nii feşti decît un flecar, rosti ea dispreţuitor. Adineaori ţi s-au injectat ochii, şi atît — de altfel, poate fiindcă ai băut prea mult vin la masă. Crezi că nu-mi dau seama singură că e şi stupid şi vulgar, că generalul o să se supere ? Dar vreau pur şi simplu să rîd. Ei da, asta vreau, şi basta ! Dar de ce să jigneşti o femeie ? Mai curînd cred că iei bătaie cu băţul.
M-am întors şi am pornit tăcut să-i îndeplinesc porunca. Se înţelege că era o prostie şi se înţelege că nu m-am priceput să mă eschivez, dar, cînd m-am apropiat de baroană, îmi amintesc că eu însumi m-am simţit parcă aţîţat, da, mă aţîţa şotia. Şi-apoi eram teribil de iritat, de parcă aş fi fost beat.
Capitolul VI
Iată că au trecut două zile de la după-amiaza aceea stupidă. Şi cită gălăgie, ţipete, discuţii, ceartă ! Şi toate aceste neplăceri, neînţelegeri, stupidităţi şi vulgarităţi aveau un singur autor : eu. De altfel, uneori mă umflă rîsul. Nu reuşesc să-mi dau seama ce s-a petrecut cu mine — mă aflu într-adevăr într-o stare de frenezie sau pur şi simplu mi-am pierdut cumpătul şi-mi fac de cap pînă îmi vor pune cămaşa de forţă. Uneori am impresia că mi se tulbură mintea. Iar alteori —• că sînt încă foarte aproape de copilărie, de băncile şcolii şi că nu fac decît nişte pozne grosolane.
Polina e de vină, numai Polina ! Poate că nu s-ar fi în-tîmplat asta, dacă nu era ea. Cine ştie, poate am făcut-o din disperare (oricît ar fi de prostesc să judeci astfel). Şi nu înţeleg ; nu înţeleg ce e frumos într-însa ! Dar frumoasă este, da, este ; se pare că este. Fiindcă şi pe alţii îi scoate din minţi, înaltă şi zveltă. Prea subţire, poate. Ai impresia că ai putea să-i înnozi trupul, ori s-o frîngi în două. Urma piciorului ei e îngustă şi lungă —■ chinuitoare. Chinuitoare, ăsta-i cuvîntul. Părul are o nuanţă roşcată. Ochii — cu adevărat de pisică, dar cu cîtă mîndrie şi

aroganţă ştie să privească. Acum vreo patru luni, cînd abia mă angajasem la ei, într-o seară a stat cu Des Grieux în salon şi a vorbit mult, cu aprindere. Şi se
20*
307
uita la ei cu asemenea ochi...încît, mai tîrziu, cînd m-am dus la mine să mă culc, mi-am închipuit că i-a dat o palmă — că i-a dat-o chiar în clipa aceea şi că stă în faţa lui şi se uită la el... Din seara aceea m-am îndrăgostit de ea.
Dar să trecem la fapte.
Am coborît pe cărare pe alee, m-am oprit în mijloc, aş-teptîndu-i pe baron şi baroană. La cinci paşi distanţă mi-am scos pălăria şi m-am înclinat.
îmi amintesc că baroana purta o rochie de mătase, cu o circomferinţă uriaşă, de culoare gri-deschis, cu volane şi crinolină cu coadă. Era scundă, de o grăsime neobişnuită, cu o bărbie teribil de umflată atîrnînd în aşa fel, încît nu i se vedea de loc gîtul. Obrazul era stacojiu. Ochii mici, răi şi obraznici. Păşea cu un aer de parcă le-ar fi acordat tuturor o cinste deosebită mergind printre ei. Baronul mi s-a părut uscat şi înalt. Obrazul, strîmb, tipic nemţesc, cu cele o mie de creţuri mărunte ale sale ; purta ochelari ; dacă împlinise patruzeci şi cinci de ani. Picioarele ai fi zis că încep tocmai din piept ; asta însemna rasă. Era mîndru ca un păun. Puţin cam greoi. Avea ceva bovin în expresia feţei, care înlocuia, în felul său, profunzimea de gîndire.
Toate acestea îmi apărură în faţa ochilor în decurs de trei secunde.
Salutul meu şi pălăria pe care o ţineam în mînă abia dacă le-au atras atenţia la început. Doar baronul s-a încruntat uşor. Baroana plutea senină spre mine. „
— Madame la baronne, am rostit eu limpede şi tare, accentu'înd fiecare cuvînt, j'ai l'honneur d'etre volte esclave *.
Apoi m-am înclinat, mi-am pus pălăria şi am trecut pe lîngă baron, întorcînd politicos faţa spre el şi zîmbindu-i.
Ea îmi ceruse să-mi scot pălăria, dar salutul şi obrăznicia le-am făcut cu de la mine putere. Dracu ştie ce m-a mînat ? Nu mă mai puteam opri, de parcă alergam pe o pantă, la vale.
— Hein! strigă, sau mai bine zis icni baronul, răsucin-du-se spre mine, mirat şi furios.

M-am întors şi m-am oprit într-o aşteptare respectuoasă continuînd să-l privesc şi să zîmbesc. Era pesemne nedumerit
* Doamnă baroană... am onoarea să fiu sclavul dumneavoastră. (Fr.)

şi şi-a ridicat sprintenele pînă la nec plus ultra *. Chipul i se posomora din ce în ce, Baroana s-a întors şi ea în direcţia mea, privindu-mă la fel de mirată şi furioasă. Cîţiva trecători se uitară la noi atenţi. Alţii se opriră chiar.
—■ Hein ! icni din nou baronul de două ori mai tare şi de două ori mai furios.
—■ Ja wohl, ** rostii eu tărăgănat, continuînd să-l privesc drept în ochi.
— Sind sie rasend?*** strigă el, agitîndu-şi bastonul şi pare^mi-se începînd să se sperie niţel. îl dezorienta, poate, costumul meu. Eram îmbrăcat foarte cuviincios, elegant chiar, ca un om care aparţine întru totul unui mediu dintre cele mai onorabile.
— Ja wo-o-ohl! am strigat eu brusc din răsputeri lungin-du-l pe o aşa cum fac berlinezii, care folosesc mereu în discuţie expresia „ja wohl", tărăgănînd, cu acest prilej, mai mult sau mai puţin litera o, pentru a-şi exprima diverse nuanţe de gânduri şi sentimente.
Baronul şi baroana s-au răsucit repede şi au luat-o a-proape la fugă, speriaţi. Unii dintre privitori începură să discute, alţii se uitau la mine, neînţelegînd nimic. De altfel, nici nu-mi amintesc bine.
M-am întors şi am pornit cu pas obişnuit spre Polina Alexandrovna. Dar, înainte de a ajunge la o sută de paşi de banca ei, am văzut că se sculase îndreptîndu-se spre hotel, împreună cu copiii.
Am ajuns-o pe scările de la intrare.
— Am executat... nerozia, i-am spus în timp ce mă aflam în dreptul ei.
— Ei şi ce ? Acum descurcă-te, mi-a răspuns fără să mă privească măcar şi porni pe scări.
Toată seara am rătăcit prin parc. Trecînd apoi prin pădure, am ajuns în alt ducat. într-o căsuţă am mîncat jumări şi am băut bere ! Această idilă m-a costat un taler şi jumătate.
* Pînă la limită. (Lat.) ** Da. (Germ.) *** Ai turbat ? (Germ.)

309
Abia la ora unsprezece m-am întors acasă. In aceeaşi clipă mi s-a trimis vorbă să mă prezint la general.
Ai noştri ocupă în hotel două numere ; au patru camere. Prima — spaţioasă — e un salon, avînd un pian. Alături de el o cameră, mare şi ea — biroul generalului. Aici mă aştepta el, stînd în mijlocul cabinetului, într-o atitudine nespus de măreaţă. Des Grieux şedea tolănit pe divan.
— Stimate domn, dă-mi voie să te întreb ce poznă ai făcut ? începu generalul.
— Aş vrea, domnule general, să intraţi direct în subiect, i-am spus eu. Vreţi, probabil, să vă referiţi la întîlnirea mea de azi cu un neamţ ?
— Cu un neamţ ?! Neamţul e baronul Wurmerhelm, o persoană importantă, domnule ! Ai fost grosolan faţă de dînsul şi faţă de baroana.
— De fel.
— I-ai speriat, stimate domn, strigă generalul.
— Dar de loc. încă din Berlin am învăţat expresia „ta wohl" care se repetă mereu la fiecare cuvînt şi pe care ei o tărăgănează atît de dezgustător. Cînd m-am întîlnit cu el pe alee, nu ştiu de ce acest ,,ja wohl" m-a obsedat şi m-a incitat.... Şi apoi baroana pentru a treia oară de cînd mă în-tîlneşte vine direct spre mine, de parcă aş fi un vierme pe care-l poţi călca cu piciorul. Recunoaşteţi că am dreptul şi eu la orgoliu. Mi-am scos pălăria şi, politicos (vă asigur că politicos), d-am spus : „Madame, j'ai l'honneui d'etie votre esclaye". Cînd baronul s-a întors şi a strigat „hein 1", m-a împins şi pe mine ceva să-i strig „Ja wohl!". Am şi strigat de două ori : prima dată cu glas obişnuit, iar a doua oară am lungit cuvintele cît am putut. Asta-i tot.
Mărturisesc că eram nespus de bucuros de această explicaţie extrem de insolentă. Simţeam o dorinţă ciudată să înfloresc toată istoria cît se poate mai stupid.
Şi cu cît mergeam mai departe cu atît mai mult prindeam gust.
— îţi rîzi de mine, strigă generalul. Se întoarse spre Des Grieux şi-i spuse pe franţuzeşte că, hotărît, îmi caut singur neplăceri. Des Grieux zîmbi dispreţuitor şi strînse din umeri.
310
— O, sa nu credeţi asta, n-a fost de loc aşa! exclamai 6u,

adresîndu-mă generalului. Purtarea mea e, desigur, urîtă, recunosc cu cea mai mare sinceritate. Purtarea mea poate fi numită chiar o farsă prostească şi necuviincioasă, dar nu mai mult. Şi ştiţi, domnule general, mă căiesc foarte mult. Dar există o împrejurare care în ochii mei aproape că mă scuteşte pînă şi de căinţă. în ultima vreme, să tot fie două săptămîni, sau trei nu mă simt bine : sînt bolnav, nervos, irascibil, fantezist şi uneori îmi pierd cu desăvîrşire controlul. Zău aşa, în câteva rînduri am fost teribil de tentat să mă adresez deodată marchizului Des Grieux şi... Dar, de altfel, n-are rost să termin ; poate că dînsul s-ar simţi jignit. Pe scurt, acestea sînt simptome de boală. Nu ştiu, baroana Wurmerhelm va ţine oare seama de această împrejurare atunci cînd îi voi cere scuze (fiindcă am intenţia să-i cer scuze) ? Presupun că nu, cu atît mai mult cu cît, din cîte cunosc, în ultima vreme a început să se abuzeze de această âmprejurare în lumea juridică : la procesele de drept comun avocaţii cer prea des achitarea clienţilor lor, pe motivul că criminalii respectivi, în momentul crimei, nu-şi dădeau seama de nimic şi pun asta pe seama unui soi de boală. ,, A ucis, pasămite, şi nu-şi aminteşte de nimic." Şi închipuiţi-vă, domnule general, medicina îi încurajează— confirmă într-adevăr că există o asemenea boală, o dementă temporară, cînd omul nu-şi dă seama aproape de nimic, sau numai pe jumătate, sau numai pe sfert. Dar baronul şi baroana sînt oameni din vechea generaţie ; afară de asta, sînt juncheri prusaci şi moşieri. Lor pesemne că acest progres din lumea medicală şi juridică le este încă necunoscut ,şi de aceea nu vor primi explicaţiile mele. Cum credeţi, domnule general ?

— Ajunge, domnule I rosti generalul tăios şi cu o indignare reţinută — ajunge ! Voi căuta să mă scap o dată pentru totdeauna de şotiile dumitale. N-ai să-ţi ceri scuze în faţa baroanei şi a baronului. Orice relaţii cu dumneata, chiar dacă ele ar consta numai în rugămintea dumitale de a fi scuzat, ar fi pentru dînşii prea umilitoare. Aflînd că aparţii casei mele, baronul a avut o explicaţie cu mine la cazinou şi, îţi mărtu-

risesc, n-a lipsit mult să-mi ceara satisfacţie. îţi dai seamă la ce m-ai expus, pe mine, stimate domn ? Eu, eu am fost nevoit să-i cer baronului scuze, i-am dat cuvântul de onoare că neîntîrziat, de astăzi chiar, nu vei mai aparţine casei mele...

—• Daţi-mi voie, daţi-mi voie, domnule general, chiar dumnealui a pretins cu tot dinadinsul ca să nu mai aparţin casei dumneavoastră, după cum aţi binevoit să vă exprimaţi ?
—■ Nu ; dar eu însumi m-am simţit dator să-i dau această satisfacţie şi, se înţelege, baronul a rămas mulţumit. Ne despărţim, stimate domn. Ţi se mai cuvin din partea mea aceşti patru frederici şi trei florini după socoteala de aici. Iată banii, iată şi hîrtia cu socoteala ; poţi să verifici. Du-te cu bine. Încep înd de azi nu ne cunoaştem. în afară de griji şi neplăceri n-am văzut din partea dumitale nimic. Voi chema îndată chelnerul şi-i voi declara că de mîine nu mai răspund pentru cheltuielile dumitale la hotel. Sluga dumneavoastră !
Am luat banii, hîrtia pe care era scrisă socoteala cu creionul, i-am făcut o plecăciune generalului şi i-am spus cît se poate de serios :
— Domnule general, lucrurile nu se pot sfîrşi astfel. îmi pare foarte rău că aţi fost expus unor neplăceri din partea baronului, dar — vă rog să mă iertaţi — vina o purtaţi dumneavoastră. Cum de v-aţi asumat obligaţia de a răspunde pentru mine în faţa baronului ? Ce înseamnă expresia că aparţin casei dumneavoastră ? Sînt pur şi simplu preceptor în casa dumneavoastră şi atît. Nu vă sînt fiu, nu mă aflu sub tutela dumneavoastră şi nu iputeţi răspunde pentru faptele mele. Eu însumi sînt persoană competentă din punct de vedere juridic. Am douăzeci şi cinci de ani, sînt candidat al universităţii, sînt dvorean şi vă sînt cu desăvârşire străin. Numai respectul meu nemărginit pentru calităţile dumneavoastră mă opresc să vă cer pe loc satisfacţie şi să vă trag la răspundere în viitor pentru faptul că v-aţi asumat dreptul să daţi seama pentru mine.
Uluit, generalul desfăcu braţele, apoi se întoarse deodată spre franţuz şi-i transmise în grabă că era cît pe ce să-l pro^ voc la duel. Franţuzul rîse tare.
— Dar baronului n-am de gînd să-i trec cu vederea, con-tinuai eu cu un calm desăvîrşit, fără a mă impresiona cîtuşi

de puţin de rîsul lui Mr. Des Grieux, şi întrucît dumneavoastră domnule general, aţi consimţit azi să ascultaţi plîngerea baronului şi i-aţi apărat interesele, devenind, într-un fel, părtaş la toată această poveste, am onoarea să vă raportez că nu mai tîrziu decît mîine mă voi duce la baron să-i cer în numele meu o

explicaţie formală a motivelor care l-au determinat, avînd de-a iface cu mine, să se adreseze, peste capul meu, unei alte persoane, ca şi cum n-aş fi fost în stare, sau n-aş fi fost demn să răspund singur de faptele mele.
S-a întîmplat aşa cum presimţeam. Auzind de noua nerozie, generalul se sperie grozav.
— Cum, ai oare intenţia să mai continui această afacere blestemată ? strigă el. Ce vrei să faci cu mine, oh, Doamne ! Să nu îndrăzneşti, să nu îndrăzneşti, stimate domn, altminteri, ţi-o jur !... Există şi aici autorităţi şi eu... eu... pe scurt, conform rangului meu... şi baronul de asemenea... pe scurt, vei fi arestat şi expulzat cu poliţia, ca să nu mai faci scandal! înţelegi, domnule ? Şi cu toate că i se tăiase răsuflarea de furie era îngrozitor de speriat.
— Domnule general, i-am răspuns eu cu un calm insuportabil pentru el, nu poţi fi arestat pentru scandal, înainte de a-d provoca. Nu mi-am început încă explicaţiile cu baronul şi dumneavoastră nu ştiţi încă de loc sub ce formă şi pe ce temeiuri am de gînd s-o fac. Vreau numai să lămuresc presupunerea, jignitoare pentru mine, că m-aş afla sub tutela unei persoane care ar avea, chipurile, putere asupra libertăţii mele de voinţă. Vă neliniştiţi şi vă alarmaţi zadarnic.
—. Pentru Dumnezeu, Alexei Ivanovici, pentru Dumnezeu, lasă-te de această intenţie absurdă! bolborosi generalul, schimbîndu-şi pe loc tonul mînios cu unul rugător şi apu-cîndu-mă chiar de mîini. Dă-ţi seama, ce o să iasă din asta! Din nou neplăceri! Recunoaşte şi dumneata, trebuie să am aici o atitudine deosebită, mai cu seamă acum !... Mai cu seamă acum!... O, nu cunoşti, nu cunoşti întreaga mea situaţie !... Cînd vom pleca, sînt gata să te primesc din nou. Eu, acum, numai aşa, ei, într-un cuvînt, înţelegi doar motivele ! strigă el, disperat, Alexei Ivanovici, Alexei Ivanovici !...

Retrăgîndu-mă spre uşă, l-am rugat din nou insistent să nu se neliniştească, i-am făgăduit că totul se va sfîrşi bine şi onorabil şi m-am grăbit să ies.
Uneori ruşii, cînd se află în străinătate, sînt din cale-afară de fricoşi şi se tem grozav de cele ce ar putea să se spună despre ei şi de felul cum ar fi priviţi, dacă e cuviincios sau nu cutare sau cutare lucru. Pe scurt, se poartă ca şi cum ar avea un corset,

mai cu seamă cei care pretind că ar avea o situaţie importantă. Cel mai plăcut pentru ei este să adopte un tipar conformist, dinainte stabilit, pe care-l respectă orbeşte — în hoteluri, la plimbare, în societate, în călătorie... Dar generalului i-a scăpat că peste toate acestea mai există o situaţie deosebită care-i cerea să <aibă o ,.atitudine deosebită". De aceea s-a speriat deodată icu atîta laşitate şi şi-a schimbat tonul faţă de mine. Am luat cunoştinţă de asta şi mi-am notat în gînd. Se înţelege că era în stare să se adreseze mîine, prosteşte, unor autorităţi, aşa lîncît, într-adevăr, trebuia să fiu cu băgare de seamă.
De altfel, nu-mi venea de loc să-l necăjesc propriu-zis pe general j dar aveam chef acum s-o înfurii pe Polina. Se purtase atît de crud cu mine şi ea însăşi mă împinsese pe calea asta stupidă, incit acum vroiam s-o silesc să-mi ceară ea însăşi să mă opresc. In fond, pozna mea o putea compromite şi pe dînsa. Afară de asta se născuseră în mine alte senzaţii şi dorinţe j dacă, de pildă, apar în faţa ei, din proprie voinţă, drept un nimic, asta nu înseamnă de loc că şi în faţa oamenilor sînt o curcă plouată şi, fireşte, nu baronul e acela care ar putea „să mă bată cu bastonul". Aveam chef să-mi rîd de ei toţi şi să par grozav. N-au decît să vadă. E sigur că ea o să se sperie de scandal şi o să mă cheme din nou. Iar dacă nu mă cheamă, o să vadă totuşi că nu-s o curcă murată...
(O ştire uimitoare : chiar acum am auzit de la dădaca noastră, pe care am întîlnit-o pe scară, că Măria Filippovna a plecat azi, singură-cuc, la Karlsbad, cu trenul de seară, la verişoara ei. Ce-o fi asta ? Dădaca spune că se pregătea de

mult, dar cum se face că nu ştia nimeni ? De altfel, se prea poate ca numai eu să nu fi ştiut. Dădaca s-a scăpat cu o vorbă :şi anume că Măria Filippovna a avut o discuţie aprinsă cu îgeneralul încă de acum două zile. Pricep. Pesemne că-i vorba ide M-lle Bdanche. Da, se pregăteşte ceva hotărîtor.)

Capitolul VII

In dimineaţa următoare am chemat chelnerul şi i-am cerut să mi se facă nota separat. Odaia nu era într-atît de scumpă, încît să mă sperie prea mult şi să mă silească să mă mut din hotel. Aveam şaisprezece frederici, iar mai departe... mai departe mă aştepta, poate, îmbogăţirea! Curios, încă n-am cîştigat, dar mă port, simt şi gîndesc ca un bogătaş şi nu mă pot închipui

altminteri.
Aveam ide gînd, în ciuda orei matinale, să. mă duc neîntîr-ziat la mister Astley, la hotelul d'Angleterre, foarte aproape de noi, cînd deodată a intrat la mine Des Grieux. Asta nu se mai întîmplase niciodată şi, pe deasupra, cu domnul acesta mă aflam, în tot timpul din urmă, în relaţii din cele mai rele şi încordate. Nu-şi ascundea vădit dispreţul său faţă de mine, ba chiar căuta să-l sublinieze ; cit despre mine, îmi aveam motivele mele să nu-i fiu binevoitor. Pe scurt, îl uram. Venirea lui an-a mirat nespus. Am ghicit îndată că s-a ivit ceva deosebit.
A intrat foarte politicos şi mi-a făcut un compliment în privinţa odăii mele. Văzîndu-mă cu pălăria în mînă, s-a interesat dacă ies să mă plimb atît de devreme. Auzind că mă duc la mister Astley cu o treabă, s-a gîndit, şi-a dat seama despre ce-i vorba şi faţa lui a căpătat o expresie nespus de îngrijorată.
Des Grieux semăna cu toţi francezii, adică eia vesel şi amabil cînd se cerea şi-i convenea, şi insuportabil de plicticos atunci cînd a fi vesel şi amabil înceta a fi o necesitate. Francezul e rareori amabil în mod spontan ; e amabil întotdeauna la poruncă, din calcul. Dacă, de pildă, vede necesitatea de a fi fantezist, original, cît mai ieşit din comun, de-

vine stupid şi artificial, iar aşa-zisa lui fantezie nu e decît repetarea unor tipare vechi, de mult banalizate. In schimb, prin natura lui, francezul este un om practic în sensul cel mai meschin, mai mic-burghez şi mai comun cu putinţă, pe scurt, e cea mai plicticoasă (fiinţă din lume. După părerea mea, numai novicii şi mai cu seamă domnişoarele ruse se lasă încîntate de francezi. Pentru orice altă fiinţă cu scaun la cap devin îndată evidente şi odioase acele reguli de politeţe dinainte stabilite, care constituie substratul amabilităţii, al dezinvolturii şi bunei dispoziţii mondene.
— Am venit la dumneata întro chestiune, începu el extrem de degajat, deşi politicos, de altfel, şi nu-ţi voi ascunde că sînt un sol sau, mai bine spus, un mijlocitor din partea generalului. întrucît cunosc foarte slab limba rusă, n-am înţeles ieri aproape nimic din convorbirea dv. ; însă generalul mi-a explicat. în amănunt şi mărturisesc...
—■ Ascultă, monsieur Des Grieux, l-am întrerupt, uite, dumneata te-ai apucat să fii mijlocitor şi în această chestiune.

Eu nu-s, fireşte, decît „un outchitel" şi niciodată n-am pretins onoarea de a fi prieten intim al acestei case, sau de a avea nişte relaţii mai apropiate şi de aceea nu cunosc bine situaţia ; dar lămureşte-mă : oare dumneata ai devenit membru al acestei familii ? Pentru că, la urma urmei, iei parte la absolut tot ce se întîmplă şi devii îndată mijlocitor în toate...
întrebarea mea nu-i plăcu. Era prea străvezie pentru el şi nu voia să se trădeze.
— Mă leagă de general în parte afacerile, în parte unele • chestiuni speciale, rosti el cu răceală. Generalul m-a trimis să te rog să renunţi la intenţiile dumitale de ieri. Tot ce ai născocit e, fireşte, foarte spiritual; dar dînsul m-a rugat anume să-ţi demonstrez că nu vei reuşi de loc ; mai mult, baronul nu te va primi şi, în sfîrşit, domnia-sa dispune, în orice caz, de toate mijloacele ca să scape de viitoare neplăceri din partea dumitale. Recunoaşte şi dumneata. Şi atunci, spune, la ce bun să mai continui ? In schimb, generalul îţi făgăduieşte cu certitudine să te primească din nou în casa sa, de îndată ce se vor ivi împrejurări favorabile, iar pînă atunci să ţină cont de salariul dumitale, de vos appointements. E destul de convenabil, nu-i aşa ?
316
I-am replicat cît se poate de calm că e oarecum greşit în părerea lui, ca poate nu voi fi gonit de baron, ci, dimpotrivă, ascultat, şi l-am rugat să mărturisească sincer, că a venit, probabil, tocmai pentru a afla : cum anume am de gînd să procedez în această chestiune ?
—' O, Doamne, dacă generalul e atît de interesat de problema asta, se înţelege că i-ar fi plăcut să afle cum şi în ce fel vei proceda. E atît ide firesc !
M-am apucat să-i explic, iar el să asculte, tolănit, cu capul uşor aplecat pe o parte, în direcţia mea, cu o vădită nuanţă de ironie pe faţă, pe care nu căuta să şi-o ascundă. In general, se ţinea icu nasul pe sus. Mă străduiam din răsputeri să mă prefac că privesc problema cu cea mai mare seriozitate. I-am explicat că, întrucît baronul s-a adresat generalului cu o plîngere împotriva mea, ca şi cum aş fi fost sluga acestuia, în primul rînd m-a făcut să-mi pierd postul, iar în al doilea rînd m-a tratat ca pe o persoană care nu-i în stare să răspundă pentru propriile sale fapte şi cu care nu merită nici să stai de vorbă. E de înţeles

că mă simt, pe bună dreptate, jignit -, cu toate acestea, iţinind seama de diferenţa de vîrstă, de poziţia în societate et caetera, et caetera (cînd am ajuns aici abia mă ţineam să nu rîd), nu vreau să iau asupra mea o nouă nechibzuinţă, adică să-i pretind direct baronului, sau chiar să-i propun numai, să-mi dea satisfacţie. Cu atît mai mult mă consider absolut în drept să-i prezint lui, şi mai cu seamă baroanei, scuzele mele, mai ales că, într-adevăr, în ultima vreme mă simt bolnav, (prost dispus, am devenit, ca să zic aşa, fantezist et caetera, et caetera. Dar baronul însuşi, adresîndu-se ieri generalului cu insistenţa jignitoaie pentru mine de a fi concediat, m-a pus în situaţia de a nu-i mai putea prezenta domniei-sale şi baroanei scuzele mele, fiindcă atît domnia-sa cît şi baroana şi toată lumea vor crede, cu siguranţă, că-mi cer scuze de frică, ca să-mi recapăt postul. Din toate acestea reiese că mă aflu acum silit să-l rog pe baron să-mi ceară mai întîi el însuşi scuze, într-o formulă cît mai moderată — să afirme, de pildă, că n-a intenţionat de loc să mă jignească. Şi după ce baronul va exprima acestea, eliberîndu-mă, atunci eu, din toată inima şi cu toată sinceritatea, îi voi prezenta scuzele mele. Pe scurt, am încheiat eu, nu cer decît ca baronul să-mi dezlege mîinile.
317

—■ Tii, cîtă susceptibilitate şi cîtă pedanterie I De ce să te scuzi ? Recunoaşte, monsieur... monsieur... că le-ai născocit pe toate dinadins, ca să-l necăjeşti pe general... sau poate că ai un alt interes special... mon cher monsieur, pardon, j'ai oublie voire nom, monsieur Alexis ? N'est ce pas ? *
— Dă-mi voie, mon cher marquis **, dumitale ce-ţi pasă ?
— Mais le general... ***
—' Şi generalului ce-i pasă ? Ieri spunea ceva, că trebuie să aibă nu ştiu ce atitudine... şi era atît de nelinişţit... n-am priceput nimic.
— Există, da, există o situaţie specială, mă urmă Des Grieux pe un ton rugător în care răzbătea tot mai mult ciuda. O cunoşti pe mademoiselle de Cominges ?
— Adică pe mademoiselle Blanche ?
— Ei da, pe mademoiselle Blanche de Cominges... et madame sa mere ****... recunoaşte şi dumneata ică generalul... pe scurt generalul e îndrăgostit, ba chiar... poate că va avea loc o

căsătorie. Şi lînchipuie-ţi în această situaţie să se iste tot soiul de scandaluri şi poveşti neplăcute...
—■ iNu văd nici un scandal şi nici o poveste neplăcută care să aibă legătură cu căsătoria.
— Dar le baron est si irascible, un caractere prussien, vous savez, enlin une querelle d'Allemand *****,
— Mie însă, nu dumneavoastră, fiindcă eu nu mai -aparţin casei... (Căutam dinadins să fiu cît mai nerod.) Dar, daţi-mi voie, e stabilit că mademoiselle Blanche se mărită ou generalul ? Atunci ce mai aşteaptă ? Vreau să zic, de ce să ascundă asta de noi, ai casei ?
— Nu-ţi pot... de altfel, nu-i cu totul... totuşi... ştii, aşteaptă o ştire din Rusia ; generalul trebuie să pună Ja ipunct nişte afaceri...
— A, a ! La baboulinka I Des Grieux mă privi cu ură.
* Dragă domnule, iartă-mă, am uitat numele dumitale, domnul Alexis, nu-i aşa ? (Fr.)
** Dragă marchize. (Fr.) *** Dar generalul. (Fr.)
**** Pe domnişoara Blanche de Cominges şi pe mama domniei-sale. (Fr.) ***** Baronul este atît de irascibil, o fire prusacă, ştiţi, tn sfirşit, un scandal în stil nemţesc. (Fr.)

—■ Pe scurt, mă Întrerupse el, mă bizui întru totul pe amabilitatea dumitale înnăscută, pe inteligenţa, pe tactul dumnitale... isînit sigur că ai să faci asta pentru familia în care ai fost primit ca o rudă, dubit, xespectat...
— Dă-mi voie, am fost alungat! Uite, dumneata susţii acum *că-i numai de formă j dar recunoaşte că dacă ţi s-ar spune : „N-aş vrea, fireşte, să te urechez, dar lasă-te de formă să fii urecheat"... nu-i aproape acelaşi lucru ?
— Dacă-i aşa, dacă nici un fel de rugăminţi n-au influenţă asupra dumitale, începu el aspru şi arogant, dă-mi voie să tp asigur că se vor lua măsuri. Există aici autorităţi, vei fi expulzat chiar azi — que diable! Un blanc bec comme vous *, vrea să provoace la duel o persoană de talia baronului ! Crezi ică vei fi lăsat în pace ? iPii sigur că nimeni nu se teme aici de dumneata ! Dacă tte-am rugat, am făcut-o mai mult de la mine, fiindcă l-ai supărat pe general. Oare poţi crede, poţi crede oare că ibaronul n-o să poruncească lacheului să te dea, pur şi simplu, afară ?

— Dar n^am să mă duc (singur, i-aim răspuns cu un calm desăvirişH, rte înşeli, monsieur Des Gnieux, toate acestea se vor petrece mult mai cuviincios decât îţi închipui. Uite, chiar aicum mă duc la mister Astley şi am să-l irog să-mi fie mijlocitor, cu un cuvînt să-mi fie second**. Omul acesta ţine la mine şi precis nu mă refuză. El se va duce la baron şi baronul îl va primi. Dacă eu, un outchitel, pot fi luat drept un subaltern, dacă in sfîrşit sînt lipsit de apărare, apoi mister Astley este nepotul unui lord, al unui lond autentic, o ştie oricine, al lordului Peebrock, şi lordul acesta se află aici. Crede-mă că baronul va fi politicos ou mister Astley şi-l va asculta. Şi dacă nu, mister Astiley va lua asta dreipt o jignire personală (ştii cît de perseverenţi sînt englezii) şi va trimite din partea lui un prieten la baron, or el are prieteni buni. Conchide acum că s-ar putea să iasă altfel decît presupui.

Franţuzul s-a speriat de-a binelea ; într-adevăr, toate păreau foarte verosimile şi reieşea că îmi stă în putere să isc o poveste întreagă.

* Ce naiba, un băieţandru ca dumneata. (Fr.) ** Secundant. (Fr.)

819

—• Dar te rog, începu el cu glas absolut rugător, lasă toate astea ! S-ar zice că-ţi face plăcere să iasă neplăceri I Nu de satisfacţie ai .dumneata nevoie, ci de istorii neplăcute ! Spu-neam că toate acestea au să iasă amuzant, ba chiar spiritual •— ■ ceea ce poate şi urmăreşti, dar, pe scurt, încheie el, văzînd că m-am sculat să-mi iau pălăria, am venit să-ţi transmit aceste cîteva cuvinte din partea unei persoane — citeşte, am fost însărcinat să aştept răspuns.

Spunând acestea, scoase din buzunar un bileţel împăturit şi sigilat, pe care xni-l întinse.

De rnîna Polinei (stătea scris :

,,Am avut impresia că vrei să continui povestea asta. Te-ai supărat şi începi să faci capilarii. Dar sînt ila mijloc împrejurări speciale, pe care poate am să ţi Ie explic mai tîr-ziu ; te poftesc să încetezi şi să te astîmperi. Ce nerozii! Am nevoie de dumneata şi ai făgăduit să tmă asculţi. Aminteşte-ţi de Schlaragenberg. Te rog să fii cuminte şi, dacă e nevoie, îţi poruncesc. A dumitale, P.

P.S. Dacă eşti supărat pe mine pentru cele ce s-au întîm-plat ieri, iartănmă."

Am simţit, citind aceste irînduri, canini joacă totul înaintea ochilor. Buzele îmi păliră şi începui să tremur. Blestematul de franţuz se uita la mine cu o nevinovăţie prefăcută, rriutîndu-şi privirea, pentru a evita, chipurile, să-mi vadă tulburarea. Mai bine ar fi rîs de mine.

— Bine, i-am spus eu, mademoiselle poate să fie liniştită. DăHmi voie totuşi să te întieb, am adăugat eu tăios, de ce nu imi-ai transmis biletul /de la bun început ? în loc să trăncăneşti prostii, am impresia că ar fi trebuit să începi cu asta... dacă ai venit anume cu o însărcinare.

— O, am vrut... în general totul e atât de ciudat, încât ai să-mi ierţi nerăbdarea firească. Voiam să aflu eu însumi, di mai .repede, de la dumneata personal, intenţiile dumitale. De altfel, nu ştiu ce scrie în acest bilet şi credeam că am tot timpul să ţi-l transmit.

— Înţeleg, pur şi simplu ţi s-a cerut să mi-il transmiţi numai în caz extrem, iar dacă vei aplana totul verbal, să nu mi-l mai dai. Aşa-i ? Recunoaşte deschis, monsieur Des Grieux !

— Peut-etre, spuse dl, Quînd o atitudine nespus de reţinută şi privindu-mă într-un chip anume.

320

Mijam luat pălăria j dădu din cap şi ieşi. Mi s-a părut că disting pe buzele lui un zâmbet batjocoritor. Parcă putea fi altfel ?

— O să ne mai socotim noi doi, franţuzule, o să ne mai încericăm puterile ! bolboroseam, coborând scările. Nu eram încă în stare să-imi dau .seama de nimic, de parcă aş îi primit o lovitură în cap. Aerul im-a răcorit puţin.

Peste vreo două minute, de îndată ce am putut să judec limpede, mi is-au înfăţişat cu 'claritate două idei: prima — că din asemenea prostii, din cîteva glume strengăreşti şi ameninţări copilăreşti neverosimile, xostite ieri în itreacăt, s^a putut stârni o alarmă atîit de generală! Şi a doua.- ice influemţă are. totuşi, acest franţuz asupra Polinei ? E de ajuns un cuvânt din partea lui şi ea face tot ce are el nevoie, scrie un bilet, ba chiar mă şi roagă. Se înţelege că relaţiile Idintre ei 'doi au fost întotdeauna pentru mine o enigmă, chiar din primele zile, de cînd am început să-i cunosc ; totuşi, în ultima vreane, ani băgat de seamă la ea un dezgust categoric, ba chiar dispreţ faţă de dânsul, în timp ce el nici nu se uita la ea, isau .se purta de-a dreptul nepoliticos. Am .observat asta. Polina însăşi mi-a vorbit de dezgustul ei ; a

lăsat să-i scape mărturisiri extrem de importante. înseamnă că el o stăpâneşte, pur şi simplu, o ţine cu năşite lanţuri misterioase...

Capitolul VIII

La promenadă, cum se numeşte aici. adică ipe aleea cu castani, l-am întîlnit pe englezul meu.

— O, o ! începu el, zărindu-mă, mă duceam la dumneata, iar 'dumneata veneai la mine. Va să zică, te-ai despărţit de ai dumitale ?

— în primul rând, spunenmi cum se face că le ştii pe toate "i l-am iîntrebat eu mirat. Oare povestea a ajuits cunoscută de toţi ?

—• O, nu, n-o cunosc toţi ; de altfel, nici nu face să ajungă cunoscută. Nimeni nu vorbeşte nimic.

— în cazul acesta de ce o cunoşti dumneata ?

— O cunosc, adică am avut prilejul s-o cunosc. Undo ai să pleci acum de-aici ? Ţin la dumneata şi de aceea am venit.

— Eşti un om bun, mister Astley, i-am spus eu (totuşi m-a uimit nespus : de unde ştie ?) şi fiindcă nu imi-am băut cafeaua încă, iar dumneata, probabil, nu ţi^ai băut-o cum trebuie pe a duimitale, să mergem la cafeneaua cazinoului, să stăm acolo, să fumăm îşi am să-ţi povestesc itot, iar... dumneata de asemenea. Cafeneaua era IIa o sută de paşi. Ni s-a adus cafeaua, ne-am aşezat, mi-am aprins o ţigară, iar mister Astley, fără să-şi aprindă nimic, şi-a aţiwtit ochii asupra mea, gata isă asculte.

—■ Nu plec nicăieri, rămân aici, 'am început eu.

— Eram sigur că o să rămîi, rosti aprobator mister Astley.

Ducîndu-mă la eil, nu avusesem de iloc intenţia, ba chiar evitam dinadins să-i povestesc ceva despre dragostea mea pentru P,alina. ilm toate 'aceste zile nu scosesem nici un cuvînt despre ea. Şi apoi, el era foarte timid. Din prima dată am băgat de seamă că Polina i-a produs o impresie puternică, dar el nu pomenea niciodată numele ei. Curios era insă că deodată, în clipa cînd se aşezase şi :a început să mă fixeze cu privirea lui stăruitoare, plumburie, şi în anine s-a ivit, nu ştiu de ce, dorinţa de a-i povesti tot, adică toată dragostea mea, cu toate detaliile. Am vorbit o jumătate de ceas lin cap şi-ani făcea o nespusă plăcere, pentru întâia oară, să povestesc despre toata astea !

Băgând de seamă că p>e alocuri, aprinziîndu-mă, el se fîstîceşte, am accentuat dinadins Înflăcărarea povestirii. De un lucru îmi pare rău : poate că spusesem cîteva lucruri nepotrivite despre franţuz...
Şezînd în faţa mea, mister Astley mă asculta nemişcat, fără să scoată nici un cuvînt, nici un sunet şi privindu-mă drept (în ochi j dar cînd iam început să vorbesc despre franţuz m-a pus la punct eu severitate, lintrebîndu-mă : am eu oare dreptul să pomenesc de această treabă care nu .mă priveşte ? Mister Astley punea (întotdeauna întrebări în chip foarte ciudat.
— Ai dreptate : mă tem că eu — i-am răspuns.
—• Despre acest marchiz şi despre miss Polina nu poţi spurce nimic precis lîn afară ide presupuneri ?
M-a mirat din nou o asemenea întrebare categorică din partea unui om atît de timid ca mister Astley.
322
— Nu, nimic precis, am răspuns, se înţelege că nimic
— Dacă-i aşa, ai făcut rău nu numai că mi-ai vorbit mie despre asta, dar că ai gândit-o măcar.
— [Bine, bine ! Recunosc ; dar acum nu despre asta e vorba, l-am întrerupt, mirat în sinea mea. Apoi i^am istorisit în-treaga poveste de ieri, în toate amănuntele, purtarea Polinei, mtiîiimpflarea cu baronul, concedierea mea, extraordinara laşi-tate a generalului şi, la urmă, i-am expus amănunţit cu toate detaliile, vizita de azi a lui Des Grieux ; în încheiere i-am arătat biletul.
—• Ce deduci din asta ? l-am întrebat. Am venit anume ca să aflu ce gândeşti. In ceea ce mă priveşte pe mine, cred că l-aş ucide pe franţuzul ăsta şi poate că am s-o fac.
— Şi eu, ispuse mister Astley. Cît despre miss Polina... ştii, se iîrutîmplă să intrăm în relaţii cu oameni pe care-i urîm chiar, dacă nevoia o cere. Aici s-ar puitea să existe nişte legături necunoscute dumitale, care depind de împrejurări din afară. Cred că poţi li liniştit — în parte, se înţelege. în privinţa faptei sale ide ieri însă, ea e desigur foarte ciudată — nu fiindcă a vrut să iscape de dumneata şi te-a pus la discreţia loviturilor de baston ale baronului {care nu înţeleg de ce nu le-a folosit, de vreme ce avea bastonul în mînă), ci fiindcă o asemenea ieşire pentru... ipentru o miss atît de fermecătoare e necuviincioasă. Se înţelege, ea nu putea ghici că-i vei împlini

întocmai dorinţa ide a-şi bate joc...
— Ştii ceva ? strigai eu brusc, privindu-l ţintă pe mister Asttey, am impresia că dumneata ai mai auzit toate acestea, şi (Ştii de la cine ? Chiar de la miss Polina !
Mister Asdley mă privi mirat.
— Iţi ilucesc ochii şi citesc în ei suspiciune, rosti el, re-luîndu-şi calmul dinainte, dar n-ai nici cel mai mic drept să^ţi dezvălui suspiciunile. Nu pot să-ţi recunosc acest drept şi refuz categoric să răspund ila întrebarea dumitale.
— Bine, ajunge ! Nici nu-i nevoie ! am strigat ciudat de tulburat şi neîmţelegînd de ce mi-o fi venit asta în minte I Cînd, unde; >m ce fel putuse fi ales mister Astley drept confident de Polina ? De altfel,. în ultima vreme l-am cam scăpat din vedere pe mister Astley, iar Pdlina a fost întotdeauna enigmatică pentru mine — atît de enigmatică, încât, de pildă, acum, apucîndu-onă să-i povestesc lui mister Astley întreaga istorie a iubirii mele, chiar în timpul povestirii am fost deodată uimit

de faptul că nu eram în stare sâ spun aproape nimic concret, precis despre relaţiile mele cu ea. Dimpotrivă, totul era fantastic, straniu, neîntemeiat, fără sens.
— Bine, bine ; sînt dezorientat şi deocamdată nu pot pricepe multe, am răspuns eu cu un glas de parcă m-aş fi sufocat. Dar dumneata eşti un om bun. Acum ■— o altă chestiune, şi-ţi cer nu sfatul, ci părerea.
Am tăcut un timp, apoi am început:
— Cum crezi, de ce s-a speriat aşa generalul ? De ce din-tr-o măgărie de-a mea, de cea mai stupidă speţă, au scos o asemenea istorie ? O istorie de asemenea proporţii, încît Des Grieux în persoană a găsit de cuviinţă să se amestece (or el se amestecă numai în cazurile cele mai importante), m-a vizitat (ce zici !), m-a rugat, m-a implorat — el, Des Grieux, pe mine ! în sfîrşit, notează bine, a venit la ora nouă, la nouă fără un sfert, iar biletul de la miss Polina se afla în mîinile lui. 'Cînd a fost scris, te întreb ? Poate că miss Polina a fost trezită pentru aceasta ! Apoi, ceea ce deduc din asta e că miss Polina e sclava lui (dacă a ajuns să-mi ceară tocmai mie iertare !) şi în plus ce are ea din asta, ea personal ? De ce se interesează ea atît de mult de afacerea asta ? De ce s-an speriat ei de nu ştiu

ce baron ? Şi ce-i dacă generalul se însoară cu mademoiselle Rlanche de Cominges ? Ei spun că trebuie să aibă o atitudine deosebită ica urmare a acestei tîmpre-jurări —■ dar prea e deosebit totul, recunoaşte şi dumneata. Cum crezi ? Sînt convins, după ochii dumitale, că ştii în chestiunea asta mai multe decît mine 1
Mister Astley zâmbi şi dădu din cap.
—■ într-adevăr, mi se pare că ştiu mult mai multe decît dumneata şi în chestiunea asta, spuse el. Toată afacerea o priveşte numai pe mademoiselle Bianche şi sînt convins r.ă e adevărul adevărat.
— Dar ce-i cu mademoiselle Bianche ? strigai eu nerăbdător (se născuse brusc speranţa că acum o să aflu ceva despre M-lle Polina).
— Cred că mademoiselle Bianche are în clipa de faţă un interes deosebit să evite cu orice chip o întîlnire cu baronul şi baroana, cu atît mai mult .cu oît ar fi o întîinire neplăcută, ba mai rău
— soanidaloasă.
324
— Ei I Ei I
— Acum doi ani, în timpul sezonului, mademoiselle Bianche a fost aici, în Ruletenburg. Eram şi eu, de asemenea. Mademoiselle Bianche nu se chema pe atunci mademoiselle de Cominges, şi nici mama ei, madame veuve Cominges nu exista. în orice caz, nici nu se pomenea de dînsa. Des Grieux nu exista nici el. Am adînca convingere că ei' nu numai că nu-s rude, dar se cunosc foarte de curînd. Marchiz, Des Grieux a devenit de asemenea extrem de recent — siînt sigur de asta, judecind după un anumit fapt. E de presupus chiar că ,pînă şi numele, Des Grieux, şi l-a luat de curîrid. Cunosc aici pe cineva care l-a întîlnit sub un alt nume.
— Dar are realmente un cerc de cunoştinţe impunătoare.
— O, asta e posibil. Chiar şi mademoiselle Bianche poate să-l aibă. Dar acum doi ani mademoiselle Bianche, în urma plîngerii aceleiaşi baroane, a căpătat invitaţia, din partea poliţiei locale, să părăsească oraşul şi l-a părăsit.
— Cum aşa ?
—- Dînsa a apărut atunci mai întîi ou un italian, un fel de prinţ, purtînd un nume istoric, Barberini *, sau ceva asemănător. Omul era plin de inele şi briliante, nici măcar false. Se plimbau într-o

trăsură extraordinară, Mademoiselle Bianche juca trente et quarante, şi totul a mers mai întîi bine, apoi norocul începu s-o trădeze ; aşa iîmi amintesc. Intr-o seară a pierdut o sumă fabuloasă. Dar ceea ce-i şi mai rău, într-un beau matin, prinţul ei dispăru nu se ştie unde ; dispărură si caii, trăsura, totul. Nota la hotel era îngrozitor de ridicată. Mademoiselle (din M-tme Barberini s-a transformat brusc în mademoiselle Zelma) ţipa lîn tot hotelul şi în furia ei îşi sfîşia rochia. în acelaşi hotel locuia um iconte polonez (toţi polonezii aflaţi în călătorie sînt conţi) şi mademoiselle Zekna, sfîşiin-du-şi hainele, şi zgîri,indujşi faţa, ca o pisică, cu minunatele ei mâini spălate cu parfum, îi produse o oarecare impresie. Statură de vorbă si pînă la prînz ea se consolă. Seara, contele apăru cu dînsa la braţ în cazinou. Mademoiselle Zelma rîdea, ca de obicei, foarte tare, şi manierele ei devenită ceva mai degajate. Intră direct în categoria acelor doamne, jucătoare de ruletă, care, atunci cînd se apropie de masă, împing din

răsputeri cu umărul pe jucătorul de alături, ca să-,şi facă loc. în asta constă 'aici şicul aparte al acestor cucoane. Le-ai văzut, cred ?

— O, da !

— Nici nu merită să le vezi. Spre necazul publicului onorabil ele nu dispar de aici, cel puţin acelea care schimbă în fiecare zi ia masă hârtii de cîte o mie de franci. De altfel, de îndată ce încetează să mai schimbe hîrtii, isînt pe loc poftite să plece. Mademoiselle Zeilma mai continua isă schimbe hârtii; dar şansa ei era şi mai proastă ca înainte. Ţine seamă, cucoanele acestea joacă de foarte multe ori cu şansă ; au o uimitoare istăpînire de sine. De altfel, povestea mea se sfîr-şeşte aici. într-o zi, la fel ca şi prinţul, dispăru şi contele. Mademoiselle Zelma veni seara să joace isingură ; de astă dată nu-i mai oferi -nimeni braţul. în două zile pierdu totul. După ce puse ultimul ludovic şi4 pierdu, se uită în jur şi-l văzu alături pe baronul Wurmerhelm, care o cerceta cu mdre atenţie şi cu profundă indignare. Dar mademoiselle Zelma nu observă indignarea şi, adresîndu-se baronului cu zîmbetu-i cunoscut, îl xugă să pună pentru ea, pe roşu, zece ludovici în urma acestui lucru, la plîngerea baroanei, primi seara invitaţia de a nu mai apărea la cazinou. Să nu te mire faptul că cunosc toate aceste amănunte mărunte şi absolut

jenante, fiindcă le-am aflat -cu certitudine de la mister ;Fider, o rudă de^a mea, care, în aceeaşi seară, a dus-o cu trăsura lui pe mademoiselle Zelma din Ruletenburg la Spa. Acum pricepi : mademoiselle Blanche vrea să fie generăleasă, probabil, pentru a nu mai primi pe viitor asemenea invitaţii din partea poliţiei cazinoului, ca acum doi ani. Acum nu mai joacă ; dar asta din pricină că acum, după toate aparenţele, are un capital, pe icare-l împrumută cu dobândă jucătorilor de aici. E mult mai raţional. Bănuiesc chiar că işd nefericitul general are o datorie la ea. Poate că şi Des Grieux îi e dator. Sau poate că Des Grieux e asociatul ei. Recunoaşte şi dumneata că, măcar pînă la nuntă, n-ar dori să atragă cît de cit asupra sa atenţia baroanei şi a baronului. Pe scurt, .în situaţia iei, icel mai puţin îi convine un scandal. Dumneata însă eşti legat de casa lor

si purtarea dumitale ar putea provoca un scandal, cu atît mai mult cu icît apare .zilnic în public la braţ cu generalul sau cu miss Polina. Pricepi acum ?

— Nu, nu pTicep ! exclamai, izbinid atiîit de tare cu pumnul /în masă, în cît un garson sosi 'în fugă, -speriat.

— Spune, mister Astley, repetai frenetic, dacă ştiai toata istoria asta şi prin urmare cunoşti foarte bine ce -reprezintă mademoiselle Blanche de Cominges, de ce nu m-ai prevenit măcar pe mine, sau chiar pe generail sau imai ales pe miss Polina, oare a apărut aici în public, la cazinou, la braţ cu mademoiselle Blanche ? E posibil ?

— Pe dumneata n-aveam de ce să te previn, fiindcă nu puteai face nimic, răspunse calm mister Astley, şi apoi, de ce anume să te previn ? Generalul ştie, poate, despre mademoiselle Blanche mai multe deicît mine şi totuşi se pllknbă cu ea şi cu miss Polina. Generalul e un om nefericit. Am văzut-o ieri pe mademoiselle Blanche călărind pe un cal minunat, alături de monsieur Des Grieux şi prinţul acela rus, mite de statură, iar fin urma lor generalul pe im cal roifo. De dimineaţă se plîngea că4 dor picioarele, dar avea o ţinută bună. Şi iată că în clipa aceea mi-a venit giînduil că e un om cu desăvârşire pierdut. Şi apoi toate ac astea nu imă privesc, şi abia ide icunînd am avut cinstea s-o cunosc pe miss Polina. De altfel (îşi luă seama deodată mister Astley) ţi-aim mai spus că nu-ţi pot recunoaşte dreptul să-mi pui anumite întrebări, deşi ţin sincer la

dumneata...
—■ Ajunge, am spus, xi;di:cÎlldu^mă, acum mi-e limpede ca ziua că şi miss Polina ştie totul despre mademoiselle Bîanche, dar că nu se poate hotărî să se despartă ide franţuzul ei şi de aceea consimte să se plimbe cu modemoiselle Blanche. Cre-de-mă că nici o altă influenţă din afară n-^ar sili-o să se plimba cu ea şi să mă implore în biletul ei să nu mă ating de baron. Probabil că anume aici s-a manifestat acea influenţă căreia i se supune întru totul. Şi totuşi ea singură m-a aţîţat împotriva baronului. La naiba, nu mai înţeleg nimic, i
— Dumneata uiţi, în primul xînld, că această mademoiselle Blanche e logodnica generalului şi, în al doilea rînd, că miss Polina, fiica vitregă a generailullui, are un frăţior şi o su-
327
rioară, copiii generalului, cu .desăvârşire părăsiţi de acest -om nebun, ba, pare-mi-se, jefuiţii chiar.
— Da, da ! Aşa-i ! Să părăseşti 'capiii înseamnă să-i laşi în voia şoaptei, iar a rămîne înseamnă să le aperi interesele, ba poate chiar să salvezi un petec de moşie. Da, da, toate astea-s adevărate ! Totuşi, totuşi I O, înţeleg acum de ce toţi se interesează atîta de babulenka !
— De cine ? întrebă mister Astley.
— De o hoaşcă bătrână din Moscova, care nu mai moare şi aşteaptă cu toţii vestea morţii printr-o telegramă.
— Ei da, se înţelege, tot interesul s-a concentrat asupra ei. Toată problema stă în moştenire I Dacă va eosi moştenirea, generalul se va Însura ; miss Polina va fi şi ea eliberată, iar Des Grieux...
— Iar Des Grieux ?
—■ Iar Des Grieux îşi va primi banii ; numai aista aşteaptă el aici.
— Numai ! Dumneata crezi că numai asta aşteaptă ?
' — Mai mult nu ştiu nimic, tăcu încăpăţînat mister Astley.
— Ba eu ştiu, eu ştiu ! repetai, furios, aşteaptă şi el moştenirea, fiindcă miss Polina va primi o zestre şi după ce o va căpăta o să i se arunce de gât. Toate femeile sînt la fel 1 Iar cele mai trufaşe ajung cele mai obişnuite sclave I Polina e capabilă numai de o pasiune, şi mai mult nimic. Asta-i părerea mea despre ea. Priveşte-o, mai ales atunci când e singură şi îngândurată : are în ea ceva predestinat, ifatal, blestemat ! E capabilă de toate

ororile vieţii şi ale pasiunii... ea... ea... dar cine mă cheamă ? am exclamat deodată. Cine mă strigă ? Am auzit cum an-a chemat cineva pe ruseşte : „Alexei Ivanovici !" O voce de iemeie, auzi, auzi !
între timp ne apropiam de hotelul nostru. Părăsisem de mult cafeneaua, aproape fără să ne dăm seama.
•—• Am auzit nişte strigăte de femeie, dar nu ştiu pe cine cheamă ; strigă pe ruseşte ; acum văd de unde vin strigătele, îmi arătă mister Astley, strigă femeia aceea, care sade într-un fotoliu mare şi pe care au dus-o în clipa aceasta pe peron mai mulţi lachei. în spatele ei se cară valize, înseamnă că a sosit de curând un tren.
328
— 6ar ide ce mă cneamă ? Strigă iar ; priveşte, ne face semne cu imîna.
— Văd că ne face semne, spuse mister Astley.
— Alexei Ivanovici ! Alexei Ivanovici ! Of, Doamne, ce mai tont ! se auzeau ţipete disperate de pe peronul! hotelului.
Am pornit, aproape alergând, spre intrare. Am păşit pe palier şi... de uluire imi-au căzut braţele, iar picioarele s-au lipit pancă de plăcile de piatră.
Capitolul IX
Pe palierul de sus al largului peron, dusă pe scări in fotoliu, înconjurată de servitori, servitoare şi mulţimea slugarnică de servanţi ai hotelului, în prezenţa ober-chelnerului însuşi, ieşit să întâmpine pe înalta vizitatoare, sosită cu atî-tea surle şi /trompete, întovărăşită de slugi proprii şi cu atâtea baloturi şi geamantane, trona... bunica! Da, era chiar ea, An-tonida Vasilievna Taraseviceva, moşierească şi boieroaică din Moscova, iîn vîrstă de şaptezeci şi cinci de ani, autoritară şi bogată, la baboulinka, căreia i se trimeteau şi de la care se primeau telegrame, cea care era pe moarte şi nu mai murea, apărând deodată iîn mijlocul nostru, chiar ea, în persoană, căzînd ca un trăsnet. Se ivise, deşi paralizată, purtată, ca de obicei, în ultimii cinci ani, an fotoliu, dar era întotdeauna vioaie, plină de viaţă, sigură de sine, cu spinarea dreaptă, strigând tare şi autoritar, ocărîndu-i pe toţi — într-un cuvânt, exact aşa cum avusesem cinstea s-o văd de vreo două ori, de cînd mă angajasem în casa generalului ca preceptor. E de înţeles că rămăsesem în faţa ei, încremenit de uimire. Ea însă mă zărise, cu ochiul său de linx,

încă de la o sută de paşi, de pe cînd o aduceau cu fotoliul, mă recunoscuse şi mă strigase pe numele patronimic — pe care, de asemenea, conform obiceiului său, îl reţinuse o dată pentru totdeauna. „Şi pe una ca asta se aşteptau s-o vadă în sicriu, îngropată şi lăsîndu-le o moştenire ? îmi trecu prin minte. Păi ea o să ne înmormânteze pe noi toţi şi întreg hotelul ! Dar, Dumnezeule, ce se va

întîmpla acum cu ai noştri, ce-o să se întîmple cu generalul I Femeia asta o să întoarcă acum tot hotelul cu susul în jos !"
— Ce-ai rămas aşa, fiule, în faţa mea, cu ochii holbaţi ?! continuă să strige la mine bunica. Nu ştii să te închini, să dai bineţe ? Ori ţi s-a urcat la cap şi nu vrei ? Ori, poate nu mă recunoşti ? Auzi, Potapîci, se adresă ea unui foătrîn cărunt, în frac, cu cravată albă şi chelie trandafirie, majordomul ei, care o însoţea în călătorie, auzi, nu mă recunoaşte ! M-au îngropat! Trimiteau telegramă după telegramă : a murit, sau n-a murit încă ? Ştiu tot ! Şi, duipă cum vezi, sînt zdravănă-sănătoasă.
—■ Daţi-mi voie, Antonida Vasilievna, de ce v-aş dori răul ? i-am răspuns eu voios, venindu-mi în fire. Eram numai mirat... Şi-apoi cum să nu te miri, cînd aşa, pe neaşteptate...
— Şi ce-i de mirare ? m-am suit în tren şi-am plecat. In vagon e ibine, nu te scutură. Ai (fost să te plimbi ?
—■ Da, m-am plimbat pînă la cazinou.
— E bine aici, rosti bunica, privind în jur. E cald, copacii-s frumoşi. îmi place ! Ai noştri sînt acasă ? Generalul ?
— O ! E acasă, la ora asta cred că-s acasă cu toţii.
— A, şi aici fac totul după ceas şi se ţin de ceremonial ? Dau tonul. Am auzit că ţin trăsură, les seignews russes *. S-au lefterit şi hai în străinătate ! E şi Praskovia cu ei ?
—• Şi Polina Alexandrovna.
—■ Şi franţuzul ? Dar lasă că am să-i văd singură pe toţi, Alexei Ivanovici, arată-mi drumul, du-mă la el. Tu te simţi bine aici ?
— Aşa ;şi aşa, Antonida Vasilievna.
— Iar tu, Potapîci, spune-i nătărăului ăstuia, chelnerului, să-mi dea o locuinţă comodă, bună, să nu fie sus şi du imediat lucrurile acolo. Da de ce se înghesuie cu toţii să mă conducă ? De ce se vîră în sufletul meu ? Ce apucături de robi ! Cine-i cu tine ? mi se adresă ea din nou.
— Mister Astley, am răspuns. —• Care mister Astley ?

— Un vizitator al staţiunii, o bună cunoştinţă de-a toea ; îl cunoaşte şi pe general.
* Boierii ruşi. (Fr.)

—. Englez. De-aia se uită ţintă la mine şi nu-şi descleş-tează gura. De altfel, îmi plac englezii. Ei, duceţi-mă sus, drept la locuinţa ilor ; unde stau ?
Fotoliul ibunicii fu ridicat ; păşeam înaintea tuturor pe scara lată a hotelului. Convoiul nostru producea un mare efect. Toţi cei ce se nimereau în drum se opreau şi priveau cu ochii mari. Hotelul nostru era considerat cel mai bun, cel mai scump şi cel mai aristocratic din staţiune. Pe scară şi pe culoare întîlneai întotdeauna cucoane superbe şi englezi impozanţi. Mulţi se interesau cine sîntem jos, la ober-chelner care, la rîndul său, era profund uimit de ceea ce vedea. Fireşte, răspundea tuturor celor care-l întrebau că-i o străină de vază, une russe, une comtesse, giande dame şi că ocupă aceleaşi încăperi pe care le-a avut acum o săptămînă la giande duchesse de N.
înfăţişarea .autoritară şi impunătoare a bunicii, purtată în fotoliu, constituia principala cauză a efectului. De cîte ori întîlnea un necunoscut, îl măsura îndată cu o privire curioasă şi mă întreba despre toţi cu glas tare. Bunica era o femeie masivă şi cu toate că nu se scula din fotoliu ghiceai îndată, privind-o, că-i foarte înaltă. Spi-narea-i era dreaptă ca o seîndură, şi nu se sprijinea de spetează. Capul mare, cărunt, cu trăsături mari şi aapre şi-l ţinea sus ; căutătura ei era mîndră şi provocatoare parcă ; şi se vedea că atît privirea cît şi gesturile ei erau absolut naturale, în ciuda celor şaptezeci şi cinci de ani, avea obrazul destul de proaspăt şi nici dantura nu suferise prea mult. Purta o rochie de mătase neagră şi o bonetă albă.
— Mă interesează nespus, îmi şopti mister Astley, ureînd scările alături de mine.
,,De telegrame a aflat, mă gîndii eu, pe Des Grieux îl cunoaşte de asemenea, dar de M-lle Blanche pare-mi-se că deocamdată ştie prea puţin." I-am comunicat îndată toate acestea lui mister Astley.
Păcătosul de mine ! de îndată oe-<mi trecu prima mirare, mă bucurai teribil de lovitura de trăsnet pe care aveam s-o dăm acum generalului. Mă simţeam aţîţat iparcă şi păşeam în faţa convoiului nespus de vesel.

Ai noştri locuiau la etajul doi ; n-am anunţat pe nimeni şi n-am bătut la uşă, ci pur şi isimplu am deschis-» larg şi bunica fu adusă în triumf. Parcă dinadins, toţi se adunaseră în biroul generalului. Erau ceasurile douăsprezece şi mi se

pare că se proiecta o plimbare în comun — unii cu trăsura, alţii călări ; afară de ai noştri fuseseră invitaţi şi cîţiva cunoscuţi, în afară de general, Polina cu copiii şi dădaca acestora se mai aflau în birou : Des Grdeux, M-lle Blanche, din nou în costum de amazoană, mama ei, M-me veuve Cominges, prinţul cel scund şi un vizitator, nu ştiu ce savant neamţ, pe care-l vedeam la ei pentru întîia oară. Fotoliul bunicii fu lăsat jos chiar în mijlocul biroului, la trei paşi de general. Dumnezeule, niciodată n-am să pot uita impresia pe care a produs-o ! înainte de a intra noi, generalul povestea ceva, iar Des Grieux îl corecta. Trebuie remarcat că M-lle Blanche şi Des Grieux îi făceau, de vreo două zile, nu se ştie de ce, o curte insistentă prinţului scund — â 7a barbe du pauvrâ general * şi în mijlocul grupului domnea, deşi poate artificială, o atmosferă de veselie şi cordialitate familială. La ve-' derea [bunicii generalul încremeni brusc, cu gura căscată, oprindu-se la jumătatea cuvîntului. Se uita la ea uluit, fascinat parcă de privirea unui vasilisc. Bunica îl privea fix, tă-cută —• dar cu ce ochi triumfători, provocatori şi batjocoritiori I Se uitară astfel unul la altul, preţ de zece secunde bune, în adînca tăcere a celor din jur. Des Grieux rămase la început înmărmurit, dar curînd o îngrijorare nespusă apăru pe faţa lui. M-lle Blanche, cu sprîncenele ridicate şi cu gura deschisă, o cerceta avan pe bunică. Prinţul şi savantul urmăreau, profund nedumeriţi, întreg acest tablou. Privirea Polinei exprima mirare şi o teribilă descumpănire, dar deodată se făcu albă ca varul: peste un minut sîngele i se urcă brusc la cap, împurpurîndu-i obrajii. Da, era o catastrofă pentru toţi! Nu făceam decît să-mi mut privirea de la bunică la cei din jur şi înapoi. Mister Astley stătea deoparte, ca de obicei calm şi ceremonios.

— Ei iată-mă-s ! In locul telegramei ! izbucni, în sfîrşit, bunica, rupînd tăcerea. Ce, nu v-aţi aşteptat ?

— Antonida Vasilievna... mătuşica... dar cum aşa... bolborosi nefericitul general. Dacă tăcerea bunicii s-ar mai fi prelungit cîteva secunde ar fi făcut, poate, un atac de apo-plexie.

* Sub nasul bietului general. (Fr.)

— Cum ? M-am suit în tren şi am plecat. Drumul de fief pentru ce există ? Credeaţi cu toţii : gata, am pus mîinile pe piept şi v-am lăsat moştenirea ? Parcă te văd cum trimiteai telegrame de-aici. Cred că ai plătit bani buni pentru ele. Că nu-i ieftin. Iar eu mi-am pus picioarele la spinare şi hai încoace. Ăsta-i franţuzul acela ? Monsieur Des Grieux, pare-imi-se ?
— Oui, madame} se grăbi Des Grieux, et croyez, je suiş si enchantâ... votre sânte... cest un mirncle... vous voir ici, une surprise charmante. *
— Charmante, întocmai; Has' că te cunosc, măs'căriciule, nu te cred nici atîtica ! şi-i arătă degetul cel mic. Asta cine-i, întrebă ea, arătînd-o pe M-lle Blanche. Franţuzoaica extravagantă, în costum de amazoană şi cu cravaşa în mină, o uimise pesemne. E ide pe aici ?
— E mademoiselle Blanche de Cominges, iar dumneaei e mama dumisale, madame de Cominges ; locuiesc lîn hotelul acesta, aim raportat eu.
— Fiica-i măritată ? întrebă iară oool bunica.
— Mademoiselle de Cominges nu e măritată, am răspuns cât se poate de respectuos îşi dinadins cu jumătate voce.
— E veselă ?
N-am :îmţelesântretoarea.
— Nu te plictiseşti cu ea ? înţelege ruseşte ? Uite, Des Grieux, la noi la Moscova, a învăţat să ise descurce pe limba noastră, mai îngână cite o vorbă.
I-am explicat că M-lle ide Cominges n-a fost niciodată în Rusia.
— Bonjour 1 rosti bunica, uitîndu-se la M-lle Blaache.
— Bonjour, madame ! M-He Blanche iăcu o reverenţă ceremonioasă şi plină de graţie, grăbindu-se, sub masca unei modestii şi politeţi extreme, să arate prin întreaga atitudine şi expresie a feţei nespusa ei mirare faţă de asemenea ciudată întrebare şi purtare.
— O, şi-a lăsat ochii în jos, face fiţe şi fasoane ; ghiceşti îndată ce pasăre rară e ; vreo actriţă. Am tras aici la
• Da, doamnă... şi vă rog să mă credeţi, sînt atît de încîntat... sănătatea dumneavoastră... e un miracol... să vă vedem aici, ce surpriză încîntă-toare. (Fr.)

hotel, jos, se adresă deodată generalului, am să-ţi fiu vecină ; te

bucuri, sau nu ?
—■ O, mătuşica ! Fii încredinţată de sincera mea... bucurie, se grăbi să răspundă generalul. îşi mai venise în fire şi deoarece la ocazii se pricepea să vorbească foarte frumos, impunător şi cu pretenţii la oarecare efect, îşi dădu drumul - şi de data asta. Eram atît de neliniştiţi şi impresionaţi de veştile în legătură cu boala dumitale...' Primeam telegrame atît de desperate şi deodată...
— Ei, minţi, minţi ! îl întrerupse pe loc bunica.
— Dar cum se face, se grăbi la xîndul său generalul s-o întrerupă tu glas mai puternic, străduindu-se să nu observe acel „minţi", cum se face totuşi că te-ai hotărît să faci o asemenea călătorie ? Recunoaşte că la vîrsta dumitale, cu sănătatea dumitale... în orice caz totu-i atît de neaşteptat, încît e de înţeles mirarea noastră. Dar sînt atît de bucuros... şi noi toţi (începu să zîmbească, înduioşat şi încîntat) ne vom strădui din răsputeri să facem ca şederea dumitale aici să fie din cele mai plăcute...
—• Ei, ajunge cu vorbăria goală ; te-ai apucat să îndrugi ca de obicei ; las' că m-oi pricepe şi singură să-mi petrec timpul. Dar nici pe voi n-am să vă ocolesc ; nu vă port pică. Cum se face, mă întrebi ? Păi ce-i de mirare ? în chipul cel mai simplu. Şi de ce se miră toţi aşa ? Bună ziua, Praskovia. Tu ce faci aici ?
— Bună ziua, bunico, rosti Polina, apropiindu-se de ea, călătoreşti de mult ?
—■ Iată, asta a pus o întrebare mai deşteaptă decît voi toţi ; că ăştilalţi numai : ah, şi ah ! Vezi tu : am zăcut cît am zăcut, m-am doftoricit cît m-am doftoricit, dar i-am alungat pe doctori şi l-am chemat pe paracliserul de la Sf. Nikola. El a vindecat pe o femeie tot de o boală ca asta, cu scutu-xătură de ifîn. Ei, şi in-a ajutat şi pe mine ; a treia zi am năduşit toată şi m-am sculat. Pe urmă iar s-<au adunat nemţii mei, şi-au pus ochelarii şi s-au apucat să-şi dea cu presupusul : „Acum, zic ei, dacă s-ar putea pleca în străinătate să se facă un tratament, ar trece toate beteşugurile". Şi de ce nu ? gîn-desc eu. Proştii de Zajighin au început să se văicărească : „Cum ai să ajungi ?" ziceau. Asta-i bună ! Mi-am strâns totul într-o singură zi şi săptămâna trecută, vineri, mi-am luat fata în casă, pe Potapîci, pe Feodor lacheul, da pe Feodor ăsta

l-am alungat la Berlin fiindcă vedeam că n-am nevoie de el, ■aiş fi ajuns şi singurică... Am luat vagon special, hamali Sînt în toate staţiile şi pentru douăzeci de copeici te duc unde vrei. Ia te uită ce locuinţă aţi închiriat ! încheie ea, privind în jur. Din ce bani, fiule ? Că doar la tine totu-i ipotecat. Numai franţuzului ăstuia îi datorezi la ibănet ! Ştiu tot, ştiu tot!
— Eu, mătuşica... începu generalul, fîsticit de-a binelea, mă mir, mătuşica... cred că pot şi fără control... de altfel cheltuielile mele nu-mi depăşesc mijloacele, iar noi aici...
— Ţie nu-ţi depăşesc ? o ziseşi! îmi închipui că i-ai jefuit de ultimul ban pe copii, halal tutore !
— După toate acestea, după asemenea cuvinte, începu generalul indignat, nu ştiu nici eu...
— Aia-i că nu iştii! Bănuiesc că nu te depărtezi de ruletă. Te-ai lefterit de tot?
Generalul era atît de uluit, încît fu cît pe-aci să se înece sub năvala indignării.
— La ruletă! Eu ? Cu rangul meu... Eu ? Vino-ţi în fire, mătuşica, se vede că nu te-ai făcut bine de tot.
—■ Ei, minţi, minţi ; pesemne că nu te laşi tras de acolo ; minţi mereu ! Las' c-am să mă uit eu ce-i cu ruleta asta chiar azi. Tu, Praskovia, să-mi spui ce se poate vizita pe aici, Alexei Ivanovici o să-mi arate şi el, iar tu, Potapîci, notează locurile unde trebuie să mergem. Ce se poate vizita aici ? i se adresă ea deodată Polinei.
— Aici, în apropiere, se află ruinele unui castel, apoi Schlangenbergul.
— Ce-i aceea Schlangenberg ? O pădurice, sau ce ?
— Nu, nu-i o pădurice, e un munte ; acolo se află un point...
— Ce-i aceea point ?
—■ Punctul cel mai înalt de pe munte, e un loc îngrădit. Privelişte a e minunată de acolo.
—■ Va să zică trebuie să-mi care fotoliul pe munte ? Au să-l poată căra oare ?
— O, se pot găsi hamali, am răspuns eu.
Intre timp, Fedosia, dădaca, se apropie de bunică s-o salute, aducînd şi pe copiii generalului.
— Lasă pupăturile ! Nu-mi place să mă sărut cu copii : toţi sînt mucoşi. Ei, cum e aici, Fedosia ?

33Ş
— Aici e tare, tare bine, măicuţă Antonida Vasilievna, răspunse Fedosia. Cum ţi-a ifost, măicuţă ? Că noi ne-am perpelit atîta pentru dumneata.
— Ştiu, tu eşti un suflet curat. Ăştia ce-s, musafiri ? se adresă ea din nou Polinei. Cine-i prăpăditul ăla cu ochelari ?
■— E prinţul Nilski, bunico, îi şopti Polina.
—■ A, e rus ? Iar eu credeam că nu înţelege ! Poate n-o fi auzit. Pe mister Astley il-am mai văzut. A, uite-l iar, îl zări bunica, bună ziua ! i se adresă deodată.
Mister Astley se iînclină tăcut.
—■ Ei, ce lucru bun ai să-mi spui ? Spune ceva I Tradu-i asta, Polina.
Polina îi traduse.
— Vreau să spun că vă privesc cu multă plăcere şi mă bucur că sânrteţi sănătoasă, răspunse mister Astley solemn, dar cu multă promptitudine. Bunicii i se traduse şi pesemne că-i plăcură cuvintele lui.
— Cît de frumos răspund întotdeauna englezii, observă ea. Nu ştiu de ce, întotdeauna i-am iubit pe englezi, nici nu se pot compara cu franţuzii ! Să treci pe la mine, i se adresă din nou lui mister Astley. Am să caut «ă nu te supăr prea mult. Tradu-i asta şi spune-i că sînt aici jos, aici jos, auzi, jos, jos, îi repetă ea lui mister Astley, arătînd cu degetul.
Mister Astley fu nespus de încîntat de invitaţie.
Bunica o examina din cap pînă-n picioare pe Polina, cu o privire atentă şi mulţumită.
—■ Te-aş iubi, Praskovia, rosti deodată, eşti fată bună, mai bună decît ei toţi, dar ai un caracter —■ uf I Da lasă că şi eu am caracter ; ia întoarce-te ; ţi-ai pus cumva coc fals ?
—■ Nu, bunico, e părul meu.
— Tocmai, că mie nu-mi place moda prostească de az* Eşti tare frumoasă. M-aş fi îndrăgostit de tine, dacă eram cavaler. De ce nu te măriţi ? Ei, dar e timpul să plec. Aş vrea să mă plimb niţel, că am tot stat în vagon... Ei, mai eşti supărat ? i se adresă iar generalului.
— Iartă-mă, mătuşico, ajunge I îşi veni în fire generalul, bucuros. Înţeleg, la vîrşţa
— Cette vieille est tombee en eniance *, îmi şopti Des Grieux.
— Vreau să văd totul pe-aici. Mi-l cedezi pe Alexei Iva-novici ?

urmă bunica către general.
— O, cît doreşti, dar şi eu însumi... şi Polina, şi mon-sieur Des Grieux... pentru noi toţi va fi o plăcere să te întovărăşim...
■— Mais, madame, cela sera un plaisir**, se întoarse Des Grieux spre ea, cu un zîmbet fermecător.
— Tocmai, plaisir. Tare eşti caraghios, fiule. Dar bani nu-ţi dau, adăugă deodată către general. Ei, şi-acum hai în apartamentul meu : trebuie să-l văd şi pe urmă mergem peste tot. Ridicaţi-mă.
Bunica fu ridicată din nou şi porniră cu toţi grămadă, în urma fotoliului, pe scări. Generalul păşea ca năucit de o lovitură de măciucă în cap. Des Grieux chibzuia ceva. M-lle Blanche vru mai întîi să rămînă, dar pe urmă hotărî, cine ştie de ce, să vină şi ea cu ceilalţi. O urmă îndată şi prinţul, iar sus, în apartamentul generalului, rămaseră numai neamţul şi madame veuve de Cominges.
Capitolul X
în staţiunile balneare — ba pare-mi-se în toată Europa — directorii de hoteluri şi ober-chelnerii, atunci cînd rezervă apartamente vizitatorilor, se ghidează nu atît după cererile şi dorinţele lor, cît după propriile lor păreri despre ei ; şi trebuie notat că se înşală arareori. Dar bunicii, nu se ştie de ce i se acordă o locuinţă atît de somptuoasă, încît săriră peste cal : patru camere minunat amenajate, cu baie, încăperi pentru servitori, o odaie specială pentru cameristă,
* Bătrîna aceasta a dat In mintea copiilor. (Fr.) ** Dar, doamnă, ar fi o plăcere. (Fr.)
«17
el caetera, et caetera. într-adevăr, în odăile acestea poposise acum o săptămână nu ştiu ce grande duchesse, fapt care era, firesţe, de îndată adus la cunoştinţă noilor vizitatori, pentru a se atribui un preţ şi mai mare apartamentului. Bunica fu cărată, sau, mai bine zis, împinsă prin toate odăile, pe care le cercetă atent şi sever. Ober-chelnerul, un om în vîrstă, cu capul pleşuv, o însoţea respectuos în această primă inspecţie.
Nu ştiu drept cine o luară toţi, dar părea oricum o persoană extrem de importantă ;şi, mai ales, extrem de bogată. In registru fu înscris pe dată : „Madame la generale, princesse de Tarassevitcheva", deşi bunica nu fusese niciodată prinţesă. Servitorii proprii, un compartiment special în vagon, mulţimea

inutilă de baloturi, valiza, ba chiar cuierele serviră, probabil, drept un început de prestigiu ; iar fotoliul, vocea şi tonul tăios, întrebările ei excentrice, puse cu aerul cel mai degajat şi nesuportînd nici o obiecţie, pe scurt, întreaga persoană a bunicii — directă, aspră, autoritară — desăvîrşi veneraţia tuturor pentru ea. în timpul inspecţiei, bunica poruncea deodată să se oprească fotoliul, arăta vreun obiect din mobilier şi se adresa cu întrebări neaşteptate ober-chelnerului, care zîmbea respectuos, dar începînd vădit să se sperie. Bunica i se adresa în franceză, pe care o vorbea, de altfel, destul de prost, aşa încît îndeobşte traduceam eu. Răspunsurile ober-chelnerului în cea mai mare parte nu-i plăceau şi-i păreau nesatisfăcătoare. Dar şi dînsa parcă punea întrebări pe alături, despre cîte şi mai cîte. La un moment dat, de pildă, se opri în faţa unui tablou — o copie destul de neizbutită după un original celeibru, cu subiect mitologic.

— Al cui e portretul ? întrebă.

Ober-chelnerul declară că-i pesemne al unei contese. ,

— Cum se face că nu ştii ? Trăieşti aici şi nu ştii. De ce se află aici ? De ce are ochii saşii ?

La toate aceste întrebări ober-chelnerul nu putu răspunde satisfăcător, ba chiar se fistici.

—• Ce nătărău I conchise bunica pe ruseşte.

Fu dusă mai departe. Aceeaşi istorie se repetă şi cu o statuetă de Saxa, pe care bunica o cercetă îndelung şi apoi porunci să fie scoasă, cine ştie de ce. Pe urmă se legă de

ober-chelnef : cit Costaseră covoarele din dormitor şi unde fuseseră ţesute ? Ober-chelnerul făgădui să se intereseze.

—> Ce tonţi ! bombăni bunica şi-şi concentra întreaga atenţie asupra patului.

—■ Ce baldachin bogat ! Desfăceţi-l.

Patul fu desfăcut.

—■ Mai mult, mai mult, desfaceţi tot. Scoateţi pernele, feţele, ridicaţi salteaua.

Răsturnară totul. Bunica cercetă cu atenţie.

— Bine că n-au ploşniţe. Tot aşternutul afară ! Să se pună aşternutul meu şi pernele mele. Dar e prea luxos aici, ce să fac eu, o bătrînă, cu un asemenea apartament ; mă plictisesc singură. Alexei Ivanovici, treci pe la mine mai des, după ce

isprăveşti lecţiile cu copiii.
— De ieri nu mai mă aflu în serviciul generalului, i-am răspuns, şi locuiesc în hotel absolut independent.
■—• De ce asta ?
—■ Zilele acestea a sosit aici un baron neamţ cu vază, împreună cu baroana, soţia lui, din Berlin. Ieri, la promenadă, i-am vorbit nemţeşte, fără a respecta pronunţia berlineză.
— Ei şi ce ?
—■ A luat asta drept o obrăznicie şi s-a plîns generalului, iar generalul m-a concediat imediat.
— Dar ce-ai făcut, l-ai ocărit pe baron ? (Deşi chiar dacă-l ocărai nu era nimic !)
— O, nu. Dimpotrivă, baronul a ridicat bastonul asupra mea.
— Şi tu, papă-lapte, ai permis să fie tratat astfel preceptorul tău, se adresă ea deodată generalului, ba încă l-ai dat afară din slujbă ! Nătăfleţi mai sînteţi, toţi sînteţi nătăfleţi, după cum văd.
— Nu-ţi fie teamă, mătuşica, răspunse generalul cu o oarecare nuanţă de trufaşă familiaritate, mă pricep şi singur să-mi conduc treburile. Şi afară de asta Alexei Ivanovici nu ţi-a spus totul exact.
—■ Iar tu ai înghiţit ? mă întrebă ea.
— Voiam să-l provoc la duel pe baron, am răspuns cît puteam mai modest şi mai calm, dar generalul s-a opus.
— Şi tu de ce te-ai opus ? îl întrebă din nou pe general (tu, drăguţă, du-te, ai să vii dînd vei fi chemat, se adresă în acelaşi timp ober-chelnerului, nu-i nevoie să stai cu gura

căscată. Nu pot să sufăr mutra asta !) Acela se înclină şi ieşi, neînţelegînd, fireşte, complimentul bunicii.
— Dă-mi voie, mătuşă, crezi că duelurile sînt admise ? răspunse, zîmbind, generalul.
— De ce n-ar fi admise ? Bărbaţii sînt toţi nişte cocoşi ; n-au decît să se bată. Cum văd, sînteţi cu toţii nişte papă-lapte, nu vă pricepeţi să faceţi cinste ţării voastre. Hai, ridi-caţi-ină ! Potapîci, dă dispoziţie să fie pregătiţi mereu doi hamali, tocmeşte-i şi înţelege-te cu ei. Mai mult de doi nu-i nevoie. Nu trebuie să mă ridice decît pe scări, că pe loc drept, pe stradă e de ajuns să mă Împingă pe roţi — aşa să le spui; plăteşte-i

înainte, că o să fie mai respectuoşi. Să fii mereu prin preajma mea, iar tu, Alexei Ivanovici, să mi-l arăţi pe baronul ăsta la plimbare : ce soi de von-baron o fi, să-l văd măcar. Ei, dar unde-i ruleta aceea ?
I-am explicat că ruletele se află la cazinou, în săli. Urmară întrebările : Sînt multe ? Joacă mulţi ? Dacă se joacă toată ziua ? Cum sînt aranjate ? I-am răspuns, în cele din urmă, că cel mai bine ar fi să vadă cu propriii ei ochi şi că mi-e greu să-i descriu totul.
— Bine, atunci du-mă chiar acolo ! Ia-o înainte, Alexei Ivanovici !
—• Cum, mătuşico, oare nu vrei să te odihneşti puţin după drum ? o întrebă grijuliu generalul. Devenise parcă niţel neliniştit, de altfel şi ceilalţi păreau că s-au fîstîcit şi începură să schimbe priviri. Pesemne că se simţeau oarecum jenaţi, ba chiar ruşinaţi, s-o întovărăşească direct la cazinou unde ea, se înţelege, putea să facă unele excentricităţi, de astă dată publice ; în ciuda acestora, se oferiră chiar ei s-o însoţească cu toţii.
— De ce să mă odihnesc ? N-am obosit ; şi aşa am stat cinci zile în şir. Mai tîrziu o să vedem ce izvoare şi ce ape de cură sînt aici şi unde se află. Iar pe urmă... Cum îi zice — tu ai spus, Praskovia — point-u\, sau cum ?
— Point, bunico.
— Ei, dacă-i point, point să fie. Şi ce mai este pe-aici ?
— Aici sînt multe lucruri, bunico, şovăi Polina.
— Văd, nu ştii nici tu ! Marfa, vii şi tu cu mine, îi spuse cameristei.
340
— Dar de ce să vină şi ea, mătuşico ? se agită deodată generalul, şi, la urma urmei, nu-i voie ; nici pe Potapîci nu cred să-l lase chiar în cazinou.
— Prostii ! Dacă-i servitoare s-o las în voia soartei ? E doar şi ea om ; deo săptămînă ne tîrîm pe drum, ar vrea şi ea să privească. Cu cine să meargă dacă nu cu mine ? Singură nu îndrăzneşte nici să scoată nasul ipe stradă.
— Dar, bunico...
— Ţi-e ruşine cu mine, ai ? Atunci rămîi acasă, nu te roagă nimeni. Mare general j şi eu sînt generăleasă. Şi-apoi, într-adevăr, de ce să merg tu toată coada asta a voastră după mine ? Am să văd totul cu Alexei Ivanovici...

Des Grieux însă insistă cu hotărîre s-o însoţească toţi şi dădu drumul la cele mai amabile fraze în legătură cu plăcerea de a o întovărăşi şi aşa mai departe. Porniră cu toţii.

— Elle est tombee en enSance, âi repetă Des Grieux generalului — seule elle tera des betises *... mai departe n-am auzit, dar avea pesemne anumite intenţii, ba poate că-i reveniseră şi unele speranţe.

Pînă la cazinou era cam o jumătate de verstă. Drumul nostru trecea printr-o alee cu castani, pînă la un scuar pe care, ocolindu-l, ajungeai chiar la cazinou. Generalul părea ceva mai liniştit fiindcă convoiul nostru, deşi destul de excentric, eTa totuşi solemn şi decent. Şi apoi nu trebuia să te miri de îaptul că în staţiune a sosit un om bolnav şi slăbit, cu picioarele paralizate. Dar generalul se temea pesemne de cazinou : ce caută un om bolnav, paralizat, mai ales o bă-trînă, la ruletă ? Polina şi M-lle Blanche păşeau de o parte şi de alta a fotoliului cu xoţi. M-lle Blanche rîdea cu veselie reţinută, ba chiar cochetă, ân cîteva rînduri, cu multă amabilitate cu bunica, aşa incit, pînă la urmă, aceasta o lăudă. Polina, ila rîndul său, era obligată să răspundă clipă de clipă la numeroasele întrebări ale bunicii, ca de pildă : „Cine a trecut ? Cine era în trăsură ? Oraşul e mare ? Parcul e mare ? Ce copaci sînt aceştia ? Ce munţi sînt aceştia ? Zboară pe aici vulturi ? Ce-i cu acoperişul acela caraghios ?" Mister Astley, care venea alătuTi de mine, îmi şopti că se aşteaptă la multe în dimineaţa aceasta, Potapîci şi Marfa păşeau în

* A căzut în mintea copiilor... singjră, o să facă prostii... (Fr.)

urmă, chiar în spatele fotoliului — Potapîci în fracul său cu cravată albă, dar cu şapcă, iar Marfa, o fată de patruzeci de ani, rumenă, dar cu un încăput de cărunţeală — cu scufie, în rochie de stambă şi botine din piele de capră, cu scîrţ. Bunica se întorcea foarte des spre ei şi le vorbea. Des Grieux şi generalul rămăseseră puţin în urmă şi discutau ceva cu mare aprindere. Genera.ul era foarte abătut ; Des Grieux vorbea ou un aer hotărit. Poate că-l încuraja pe general ; pesemne că-l sfătuia ceva. Dar bunica .apucase să rostească adineauri cuvintele fatale : „Bani nu-ţi dau". Poate că lui Des Grieux această declaraţie îi părea neverosimilă, dar generalul îşi cunoştea

mătuşa. Am băgat de seamă că Des Grieux şi M-lle Blanche continuau să-şi facă semne din ochi. Pe prinţ şi pe vizitatorul neamţ i-am zărit tocmai la capătul aleii : rămăseseră în urmă şi plecară undeva.

Am sosit la cazinou în triumf. Portarul şi lacheii dădură dovadă de acelaşi respect ca şi servanţii hotelului. Priveau însă curioşi. Bunica porunci mai întîi să fie dusă prin toate sălile j unele lucruri le lăudă, faţă de altele rămase absolut indiferentă j întreba de toate. în sfîrşit, ajunserăm şi în sălile de joc. Lacheul, care stătea de pază în dreptul uşii închise, o deschise deodată larg, uluit parcă.

Apariţia bunicii la ruletă produse o adîncă impresie asupra publicului. La mesele de joc cu ruletă, ca şi în celălalt capăt al sălii, unde se afla masa cu tiente et quarante, se înghesuiau poate vreo sută cincizeci sau două sute de jucători, pe cîteva şiruri. Cei care apucau să-şi facă loc chiar la masă stăteau de obicei bine înfipţi şi nu-şi scăpau locul pînă ce nu pierdeau, (fiindcă să stai ca simplu iprivitor şi să ocupi degeaba un loc de jucător nu era permis. Cu toate că în jurul mesei erau aşezate scaune, puţini dintre jucători le ocupau, mai ales la un mare aflux al publicului, întrucît, fiind în picioare, puteau să stea mai strîns şi să cîştige astfel un loc în plus şi apoi e mai comod să pui miza. Al doilea şi al treilea rînd de jucători se înghesuiau după primii, fiecare aştep-tînd şi urmărindu-şi rîndul ; dar cîte unii, nerăbdători, întindeau uneori mîna printre cei dintîi, ca să-şi pună miza. Pînă şi cei din rîndul trei izbuteau în felul acesta să joace ; dar nu treceau după aceea nici zece sau chiar cinci minute ca la

vreun capăt al mesei să ou înceapă o „istorie" cu mizele disputate. De altfel, poliţia cazinoului era destul de bună. Înghesuiala, fireşte, nu se putea evita ; dimpotrivă, ei se bucurau de afluenţa publicului, (fiindcă era convenabilă ; dar cei opt crupieri, care stăteau în jurul mesei, urmăreau atenţi mizele, ei plăteau şi certurile iscate ei le rezolvau. In cazuri extreme era chemată poliţia şi treaba se încheia într-o clipă. Poliţiştii se aflau chiar în sală, în haine civile, printre spectatori, încît nu-i puteai recunoaşte. Ei urmăreau îndeosebi pe hoţii ocazionali şi pe profesionişti, care-s deosebit de numeroşi la ruletă, din pricina meseriei extraordinar de comode. într-adevăr, pretutindeni în

altă parte eşti nevoit să furi din buzunare sau de sub lacăt — or asta, în caz de nereuşită, se termină foarte neplăcut. Aici, în schimb, era de ajuns să te apropii de ruletă, să încapi să joci şi deodată, făţiş, fără să te fereşti, să iei cîştigul altuia şi să-l pui în buzunarul tău ; dacă se isca vreo ceartă, hoţul insista cu glas tare, în auzul tuturor, că miza era a lui. Dacă treaba fusese făcută cu isteţime şi martorii şovă-iau, hoţul apuca foarte adesea să smulgă banii, se înţelege dacă suma nu era prea importantă. în ultimul caz ea atrăgea de obicei atenţia crupierilor sau a unora dintre jucători încă de mai înainte. Dacă însă suma nu era prea mare, adevăratul ei stăpîn renunţa uneori, pur şi simplu, să mai continue discuţia, ruşinîndu-se de scandal şi pleca. Dar dacă hoţul apuca să fie descoperit, era scos îndată cu tărăboi afară.

Toate acestea bunica le privea de departe, cu o sălbatică curiozitate, li plăcu foarte mult că hoţii erau daţi afară. Trente et quarante îi trezi prea puţin curiozitatea ; îi plăcu mai mult ruleta şi faptul că se rostogolea o bilă. Vru pînă la urmă să privească jocul mai de aproape. Nu pricep cum s-a întîmplat, dar lacheii şi cîţiva ageriţi care se foiau pe acolo (cu precădere leşi care şi-au pierdut toţi banii la joc şi-<şi oferă cu insistenţă serviciile jucătorilor norocoşi îşi tuturor străinilor) găsiră îndată şi-i făcură loc bunicii, în ciuda îngrămădelii, chiar la mijlocul mesei, lîngă crupierul principal, şi-i împinseră într-acolo fotoliul. Mulţimea de vizitatori care nu participau la joc, mulţumindu-se s-o privească stînd deoparte (cu precă-

dere englezi împreuna cu familiile lor) se înghesuiră îndată la masă ca s-o vadă, de la spatele jucătorilor, pe bunică. Numeroase lornioane se întoarseră în direcţia ei. Crupierii căpătară speranţe : o jucătoare atît de excentrică promitea parcă, într-adevăr, ceva deosebit. O femeie de şaptezeci de ani, cu picioarele paralizate, dorind să joace — era, desigur, un caz neobişnuit. Mi-am făcut şi eu loc la masă, lângă bunica. Potapîci şi Marfa rămaseră undeva departe, mai încolo, în mijlocul publicului. Generalul, Polina, Des Grieux şi M-lle Blan-che se aciuară şi ei într-o parte, printre privitori.

Bunica începu prin a-i cerceta pe jucători. îmi punea întrebări bruşte, întretăiate, cu jumătate glas : cine-i acesta ? cine-i aceea ? îi plăcu în mod deosebit un bărbat foarte tînăr, care

stătea da capătul mesei şi făcea un joc mare, punînd mize de ordinul miilor şi care adunase, după cum se şoptea în jur, pînă la vreo patruzeci de mii de franci, ce zăceau grămadă în faţa lui, în aur şi In bancnote. Era palid ; âi luceau ochii şi-i tremurau mîinile ; punea acum fără nici un calcul, cît apuca cu mîna şi cîştiga 'mereu, aduna şi aduna într-urm. Lacheii se foiau în jurul lui, îi împinseră un fotoliu pe la spate, curăţiră locul în jurul lui, ca să aibă mai mult spaţiu, să nu fie înghesuit — toate acestea în aşteptarea unei recompense bogate. Unii jucători le dădeau din cîştigul lor fără să numere niciodată, numai aşa, de bucurie, de asemenea cît puteau apuca cu mlîna, din buzunar. Prin preajma tînărului se şi aciuase un mic polonez, agitîndu-se din răsputeri şi-i şoptea ceva, respectuos, 'dar fără întrerupere, arătîndu-i, pesemne, cum să pună miza, sfătuindu-l şi îndrumîndu-i jocul — se înţelege, aş-teptînd o pomană viitoare. Dar jucătorul aproape că nu se uita la el, punea orbeşte şi aduna. începea vădit să se piardă.

Bunica îl urmări cîteva minute.

— Spune-i, se foi ea tdeodată, înghiontindu-mă, spune-i să se lase, să ia mai repede banii şi să plece. O să piardă, acuşi o să piardă totul ! se agită ea, aproape sufocîndu-se de tulburare. Unde-i Potapîci ? Trimite-l la el pe Potapîci ! Da spune-i, spune-i odată, mă îmboldea, da unde-i, la urma urmei, Potapîci ! Sortez, sortez *, începu să strige tînărului. M-am aplecat

* Pleacă, pleacă. (Fr.)

spre ea şi i-am şoptit categoric că aici nu-i voie să ţipi şi sa vorbeşti cît de cît tare, nu-i permis, fiindcă asta stînjeneşte socotelile şi că acuşi au să ne alunge.

— Mare necaz ! Piere omul, va să zică o vrea singur... nu pot să mă uit la el, mă întoarce pe dos. Ce mai nătărău ! şi bunica se grăbi să întoarcă capul în altă parte.

Acolo, în stînga, la cealaltă jumătate a mesei, se vedea o tînără doamnă şi lingă ea un pitic. Cine era acest pitic, nu ştiu : o rudă 'de-a ei, sau îl lua cu ea numai aşa, ca să facă impresie. Pe cucoana aceasta o observasem şi mai înainte ; apărea ân faţa mesei de joc în fiecare zi la ora unu la prînz şi pleca exact la două ; în fiecare zi juca un ceas. Ajunsese cunoscută şi i se oferea îndată un fotoliu. Scotea din buzunar cîteva monezi de aur, cîteva hîrtii de cîte o mie de franci şi începea să pună încet,

cu sînge rece, calculat, notînd cu creionul pe hîrtie cifrele şi căutîind să găsească sistemul după care, la un moment dat, se grupau şansele. Punea mize considerabile. Cîştiga zilnic una, două, maximum trei mii de franci, nu mai mult, şi, după ce-şi scotea cîştigul, pleca îndată. Bunica o cercetă îndelung.
— Ei, asta n-o să piardă ! asta n-o să piardă ! Ce hram poartă ? Nu ştii ? Cine-i ?
—• O franţuzoaică, pesemne din acelea, i-am şoptit eu.
— Ei, pasărea după zbor se cunoaşte. Se vede că are gheara tare. Lămureşte-mă acum ce înseamnă fiecare învîrtitură şi cum trebuie să pui ?
I-am explicat, cum am putut, ce înseamnă aceste numeroase combinaţii, rouge et noir, pair et impair, manque ei passe şi la urmă diversele nuanţe ale sistemului de cifre. Bunica asculta cu atenţie, reţinea, întreba din nou şi învăţa. La fiecare sistem de mize aveam posibilitatea să-i dau imediat un exemplu, aşa încît multe se reţineau şi se învăţau extrem de uşor şi repede. Bunica rămase foarte mulţumită.
— Dar ce-i aceea zero ? Uite, crupierul ăsta creţ, principalul, a strigat zero. Şi de ce a tras tot ce era pe masă ? Ditamai grămada şi a luat-o el, toată ? Ce înseamnă asta ?
—■ Z6ro, bunico, e cîştigul băncii. Dacă bila cade pe zero, tot ce s-a pus pe masă aparţine băncii, fără să se mai facă

iplata. E drept că se mai acordă o lovitură de licitaţie, dar în schimb banca nu mai plăteşte nimic.
—■ Asta-i bună ! Şi eu nu mai primesc nimic ?
— Ba nu, bunico, dacă înainte de asta ai pus pe zero, atunci cînd a ieşit zero ţi se plăteşte de treizeci şi cinci de ori mai mult.
— Cum aşa, de treizeci şi cinci de ori — şi iese des ? Atunci de ce, proştii, nu pun pe zero ?
—■ Sînt treizeci şi şase şanse contra, bunico.
— Ce prostie ! Potapîci ! Potapîci ! Ia stai, am şi eu bani la mine — uite ! Scoase din buzunar o pungă burduşită şi luă din ea un frederic. Na, pune imediat pe zero.
—■ Bunico, zero abia a ieşit, i-am spus eu, înseamnă că acum n-o să mai iasă mult timp. O să pierzi multe mize ; aşteaptă măcar puţin.
— Fleacuri, pune !

—• Dă-mi voie, dar pînă seara poate că nu mai iese şi poţi să mizezi fără rost pînă la o mie, s-a mai întîmplat.
—■ Ei, prostii, prostii! Cui e frică să stea acasă. Ce-i ? Ai pierdut ? Mai pune I
Am pierdut şi al doilea frederic ; l-am pus pe al treilea. Bunica abia mai şedea locului, îşi aţintise ochii arzători asupra bilei sărind pe şanţurile roţii ce se învîrtea. L-am pierdut şi pe al treilea. Bunica îşi ieşea din fire, nu mai putea sta liniştită, ba chiar izbi cu pumnul în masă, atunci cînd crupierul anunţă „trente six" în locul mult aşteptatului zero.
— Naiba să-l ia, se supără bunica, da cînd o să iasă oare blestematul ăla de zero ? Să ştiu că mor, da tot nu mă mişc pînă nu iese zero I Numai blestematul ăla de crupier cîrlion-ţat e de vină, la el nu iese niciodată ! Alexei Ivanovici, pune două monezi de aur deodată ! Că după atîta pierdere, chiar cînd a ieşit zero nu mai iei nimic.
—. Bunico !
—■ Pune, pune 1 Nu-s banii tăi.
Am pus doi frederici. Bila se învîrti mult timp cu iuţeală şi, în sfîrşit, începu să joace pe şanţuri. Bunica încremeni, îmi strînse rnîna şi deodată — poc !
— Zero! anunţă crupierul.

I
— Vezi, vezi ! se întoarse ea repede spre mine, strălucitoare şi mulţumită. Spuneam eu, spuneam eu ! M-a luminat Dumnezeu să pun două monezi de aur. Şi cît am să primesc acum ? De ce nu se plăteşte ? Potapîci, Marfa, unde-s ? Ai noştri unde s-au dus cu toţii ? Potapîci, Potapîci !
— Bunico, mai tirani, şopteam eu, Potapîci e la uşă, n-au să-l lase aici. Priveşte, priveşte, bunico, ţi se plătesc banii, poftim ! îi aruncară un pachet greu de cincizeci frederici, sigilat în hîrtie albastră şi-i numărară încă douăzeci de frederici nesigilaţi. Toate acestea i le-am tras în faţă cu lopăţica.
— Faites le jeu, messieurs! Faites le jeu, messieurs! Rien ne va plus ! * anunţă crupierul, invitînd pe jucători să pună miza şi pregătindu-se să răsucească ruleta.
— Doamne ! Am întîrziat ! Acuşi o întoarce ! Pune, pune ! se îngrijoră bunica, nu te moşmondi, mai repede, îşi ieşi ea din fire, 'înghiontindu-mă din răsputeri.

— Păi pe ce să pun, bunico ?
— Pe zero, pe zero ! Din nou pe zero ! Pune cît poţi mai mult! Cît avem cu totul ? Şaptezeci de frederici ? Nu-i mai căina, pune cîte douăzeci deodată.
— Vino-ţi în fire, bunico ! Uneori nu iese pînă la o doua sută oară. Te .asigur că ai să-ţi pierzi tot capitalul.
— Ba nu, ba nu ! Pune ! Ia te uită ce-i mai merge gura ! Ştiu eu ce fac, tremura bunica, cuprinsă de frenezie.
— După regulament n-ai voie să ipui deodată pe zero mai mult de doisprezece frederici, bunico, şi iată, iţi i-am pus.
— Cum nu-i voie ? Nu cumva minţi ? Musie ! Musie ! îl zgîlţîi ea pe crupierul care şedea chiar în stînga ei şi care se pregătea să învîrtească ruleta, combien zero ? Douze ? Douze ? M-am grăbit să-i tălmăcesc întrebarea în franţuzeşte.
— Oui, madame, confirmă politicos crupierul, după cum fiecare mizã, conform regulamentului, nu trebuie să depăşească dintr-o dată patru mii de florini, adăugă el în chip de lămurire.
* Facefi jocul, domnilor 1 Faceţi jocul, domnilor I Nimic nu mai cade I (Fr.)

— Ei, n-ai ce-i face, pune doisprezece.
—- Le jeu est lait! strigă crupierul. Roata se. răsuci şi ieşi treisprezece. Am pierdut!
— Mai pune ! Mai ! Mai ! Mai pune ! striga bunica. N-am mai contrazis-o şi, strîngînd din umeri, am mai pus doisprezece frederici. Roata se învîrti mult. Bunica tremura literalmente, urmărind-o. „Oare îşi închipuie, într-adevăr, că o să cîştige iar cu zero ?" mă gîndeam, privind-o cu mirare. Chipul ei era luminat de adînca convingere că va cîştiga, de aşteptarea plină de siguranţă că acuşi, acuşi au să strige : zero.' Bila intră în despărţitură.
— Zero ! strigă crapierul.
—■ Ei! F ! mi se adresă bunica, cu frenetic triumf.
Eu însumi eram un jucător ; am simţit-o în aceeaşi clipă, îmi tremurau mîinile şi picioarele, eram ameţit. Sigur că era un caz rar ca din vreo zece lovituri ,să iasă de trei ori zero ; dar nu era nimic aici care să te mire în mod deosebit. Eu însumi fusesem martor, acum două zile, cum ieşiseră trei de zero la nnd şi cum unul dintre jucători, care nota grijuliu loviturile pe hîrtie, observase cu glas tare că nu mai departe de ieri acelaşi zero

căzuse în douăzeci şi patru de ore o singură dată.
Bunicii i se plăti cu o deosebită atenţie şi respect, ca unei persoane care a obţinut cîştigul cel mai însemnat. Avea de primit patru sute douăzeci de frederici în cap, adică patru mii de florini şi douăzeci de frederici. Cei douăzeci de frederici i se plătiră în aur, iar cele patru mii în bancnote.
De astă dată bunica nu-l mai chemă pe Potapîci ; era ocupată cu altceva. Nici măcar nu se mai înghiontea şi nu mai tremura în aparenţă. Tremura pe dinăuntru — dacă mă pot exprima astfel. Concentrată toată, nu mă mai lăsa în pace.
— Alexei Ivanovici! ziceai că se pot pune deodată noimai patru mii de florini ? Uite, ia şi pune toate astea patru mii pe roşu, hotărî ea.
Era inutil s-o fac să renunţe. Roata se învîrti.
— Rouge! anunţă crupierul.

Mai cîştigarăm o dată patru mii de fiorini, in total opt mii.
— Dă-mi mie patru şi pune patru tot pe roşu, comandă bunica.
Am pus iar patru mii.
— Rouge! anunţă din nou crupierul.
— Şi cu asta douăsprezece ! Dă-le pe toate încoace ! Aurul toarnă-l aici, în pungă, iar hîrtiile pune-le bine.
— Ajunge ! Acasă ! împingeţi fotoliul !
Capitolul XI
Fotoliul fu împins spre uşă, în celălalt capăt al sălii. Bunica strălucea de bucurie. Toţi ai noştri se îngrămădiră îndată în jurul ei cu felicitări. Oricît de excentrică era purtarea bunicii, triumful îi ierta multe şi generalul nu se mai temea să-l compromită în public relaţiile de rudenie cu o femeie atît de ciudată. O felicita pe bunică cu un zîmbet plin de veselă familiaritate, cum ai mîngîia un copil. De altfel, era vădit uimit, la fel ca şi ceilalţi privitori. In jur, lumea vorbea de bunica şi o arăta. Mulţi treceau pe lîngă ea, ca s-o vadă mai de aproape. Mister Astley discuta despre dînsa, retras într-o parte, împreună cu doi englezi, cunoscuţi de-ai lui. Cîteva spectatoare, nişte doamne pline de prestanţă, o cercetau cu o nedumerire la fel de plină de prestanţă, ca pe o minune. Des Grieux se risipea în felicitări şi zîmbete.

— Quelle victoire ! * spunea el.
— Mais, madame, c'elait du leu /** adăugă cu un zîmbet cochet M-lle Blanche.
— Ei, am cîştigat douăsprezece mii de florini ? Ce zic douăsprezece, dar aurul ? Cu aurul ies aproape treisprezece. Cît e asta în banii noştri ? Vreo şase mii, nu ?
Am anunţat că făceau peste şapte mii, iar după cursul de azi ajungeau probabil şi tla opt mii.
* Ce victorie ! (Fr.) ** Dar, doamnă, a fost sclipitor I (Fr.)

^- Ce-i glumă, opt mii ? Iar voi staţi aici ca nişte nătafteţi şi nu faceţi nimic ! Potapîci, Marfa, aţi văzut ?
— Măicuţă, da cum ai făcut ? Opt mii de ruble ! strigă, izmenindu-se, Marfa.
— Na-vă din partea mea cîte cinci monezi de aur, uite ! Potapîci şi Marfa se repeziră să-i sărute mînuşiţele.
— Şi hamalilor o să le dau cîte un frederic. Dă-le cîte o monedă, Alexei Ivanovici. De ce se înclină lacheul ăsta şi celălalt la fel ? Mă felicită ? Dă-le şi lor cîte un frederic.
— Madame la princesse... un pauvre expatrie... malheur continuei... les princes russes sont si genereux *, dădea tîr-coale fotoliului o persoană mustăcioasă cu haină ponosită şi vestă pestriţă, ţinînd şapca într-o parte şi zîmbind slugarnic...
— Dă-i şi lui un frederic. Ba nu, dă-i doi j ei ajunge, că nu mai termin cu ei. Ridicaţi-ină, duceţi^mă ! Praskovia, se adresă ea Polinei Alexandrovna, am să-ţi cumpăr mîine de-o rochie, şi mademoiselle-ei aceleia... cum li zice, inodemoiselle Blanche parcă, îi cumpăr şi ei de-o rochie. Tradu-i, Praskovia.
— Merci, madame. M-lle Blanche făcu o reverenţă de mul-ţumire, strîngîndu-şi buzele într-un zâmbet batjocoritor, pe care-l schimbă cu Des Grieux şi cu generalul. Generalul era întrucîtva jenat şi fu foarte fericit cînd ajunserăm, în sfîrşit, pînă la alee.
— Da Fedosia, mă gîndesc ce-o să se mire acum Fedosia, spunea bunica, amintindu-şi de dădaca angajată de general, pe care o cunoştea. Şi ei trebuie să-i dăruiesc o rochie. Hei, Alexei Ivanovici, Alexei Ivanovici, dă-i de pomană cerşetorului ăstuia ! Pe drum trecea un om zdrenţăros, cu spinarea încovoiată şi se uita la noi.
—■ Poate că nici aiu-i cerşetor, ci vreun pungaş, bunico.

— Dâ-i ! Dă-i ! Dă-i un gulden.
M-am apropiat şi i-am dat. Omul se uită la mine cu adîncă nedumerire, totuşi luă, tăcut, guldenul. Mirosea o vin.
— Dar tu, Alexei Ivanovici, nu ţi-ai încercat încă norocul ?
— Nu, bunico.
— Iţi ardeau ochii, am văzut.
* Doamnă prinţesă... un emigrant sărac... nenorocire permanentă... prinţii ruşi sint atît de generoşi. (Fr.)

—> Am să încerc neapărat, bunico, mai tîrziu.
— Şi pune direct pe zero ! Ai să vezi ! Cît capital ai ? —• în total douăzeci de frederici, bunico.
— Nu-i mult. Iţi dau cu împrumut cincizeci de frederici, dacă vrei. Uite, ia chiar pachetul ăsta, iar tu, fiule, să nu te aştepţi, că ţie nu-ţi dau, i se adresă ea deodată generalului.
Acesta se schimbă la faţă, dar tăcu. Des Grieux se încruntă.
— Oue diable, c'est une terrible vieille *, îi şopti el printre dinţi generalului.
— Un cerşetor, un cerşetor, încă un cerşetor, strigă bunica. Alexei Ivanovici, dă-i şi ăstuia un gulden.
De astă dată întâlnisem un bătrîn cărunt, cu un picior de lemn, într-un fel de haină albastră, lungă şi cu un baston lung în mînă. Semăna cu un fost soldat. Dar cînd i-am întins guldenul, făcu un pas înapoi şi mă privi ameninţător.
— Was ist's dei Teulel ?! ** strigă el, mai adăugind vreo zece înjurături.
—■ Ce prost! strigă bunica, dînd din mină. Duceţi-mă, du-ceţi-mă! Mi s-a făcut foame ! Acum ne aşezăm îndată la masă, pe urmă am să trîndăvesc niţel şi mergem iar acolo.
— Iar vrei să joci, bunico ? strigai eu.
— Da tu cum credeai ? Ce, dacă voi staţi aici plouaţi am să stau să mă uit la voi ?
— Mais madame, se apropie Des Grieux, les chances peu-vent touiner, une seule mauvaise chance et vous perdrez tout... surtout avec votie jeu... c'etait terrible ! ***
— Vous perdrez absolument **** , ciripi M-Ue Blanche. —• Şi ce vă priveşte pe voi ? Banii mei îi pierd, nu pe-ai voştri ! Da unde-d mister Astley acela ? mă întrebă ea.
— A rămas la cazinou, bunico.
— Păcat; uite, ăsta-i om bun.

De îndată ce ajunse acasă, bunica, întâlnindu-d încă de pe scară pe ober-chelner, îl chemă şi se lăudă cu cîştigul
* La naiba, e o bătrînă îngrozitoare. (Fr.) ** La naiba, ce-i asta ? I (Germ.)
*** Dar, doamnă, norocul se poate schimba, o singură neşansă şi veţi pierde totul... mai ales cu jocul dumneavoastră... era îngrozitor I (Fr.) **** Veţi pierde neapărat. (Fr.)
ei; apoi o strigă pe Fedosia, 'îi dărui trei frederici şi-i porunci să servească masa. In tot timpul mesei Fedosia şi Marfa nu mai conteneau cu laudele.
— Mă uit la dumneata, măicuţă, turuia Marfa, şi-l întreb pe Potapîci ce are de gînd să facă măicuţa noastră ? Iar pe masă bănet, mamă-Doamne ! In toată viaţa n-am văzut atîţia bani, iar în jur şed numai domni, numai şi iar domni. Şi de unde, zic eu, Potapîci, sînt aici asemenea domni ? S-o ajute Maica Domnului, mă gîndesc. Mă rog pentru dumneata, măicuţă, dar inima ini-e îngheţată şi tremur toată. Dă-i, Doamne, mă gîndesc, şi iată că Dumnezeu ţi-a dat. Pînă acum mai tremur, măicuţă, uite aşa, tremur toată.
— Alexei Ivanovici, după-masă, pe la vreo patru, pregăteşte-te să mergem. Iar pînă atunci du-te cu bine şi nu uita să-mi trimiţi vreun doctoraş, că mai trebuie să beau şi ape. Te pomeneşti că mai uit.
Am ieşit de la bunica de parcă aş fi fost beat. Căutam să-mi închipui ce-o să se întîmple acum cu ai noştri şi ce întorsătură or să ia lucrurile. Vedeam limpede că ei (generalul în special) nu apucaseră să-şi vină în fire nici după prima emoţie. Faptul că bunica apăruse în locul telegramei, aşteptată clipă de clipă, să-i vestească moartea (şi deci moştenirea) sfarîmase pînă într-atît întregul lor sistem de intenţii şi hotărîri luate, încît aveau o atitudine absolut descumpănită, un fel de înţepeneală care pusese stăpînire pe toţi în faţa isprăvilor bunicii la ruletă. Dar cel de-al doilea fapt era aproape mai important decît primul, fiindcă, deşi bunica repetase de două ori că n-o să-i dea bani generalului, mai ştii, nu trebuiau încă să-şi piardă nădejdea. N-o pierdea nici Des Grieux, amestecat în toate treburile generalului. Sînt convins că nici M-lle Blanche, la fel de mult amestecată (ba bine că nu : generăleasă şi o moştenire importantă I), nu şi-ar fi pierdut speranţa şi ar fi exercitat asupra bunicii întreaga seducţie a cochetăriei, în contrast cu Polina,

mîndră, rigidă, neprice-pîndu-se să se răsfeţe. Dar acum, acum cînd bunica săvîrşise atîtea fapte la ruletă, acum cînd personalitatea ei li se conturase atît de limpede şi caracteristic (o bătrînă nărăvaşă şi autoritară, tombee en enîance) — acum era posibil ca totul să se fi dus pe rîpă : fiindcă, bucuroasă ca un copil că a dat de cîştig, cu siguranţă că avea să piardă tot, pînă la ultimul ban. Doamne I m-am gîndit (şi dartă-mă, Doamne, cu cea mai

\
răutăcioasă satisfacţie), Doamne, dar fiecare frederic, mizat adineauri de bunică, se aşeza ca un bolovan pe inima generalului, îl făcea să turbeze pe Des Grieux şi o aducea la disperare pe M-lle de Cominges, căruia i se lua bucăţica de sub nas. Şi încă un fapt : chiar atunci cînd bunica, bucuroasă de cîştig, împărţea tuturor bani şi pe fiecare trecător îl lua drept un cerşetor, chiar tşi atunci izbucnise la adresa generalului : ,£>ar ţie tot nu^ţi dau !" Asta însemna că ,se ifixase la ideea asta, se încăpăţînase, şi jurase să se ţină de cuvînt. Periculos ! Foarte periculos !

Toate aceste gînduri îmi umblau prin cap în timp ce, ple-cînd de la bunica, urcam scările, pînă la ultimul etaj, în cămăruţa mea. Toate acestea mă preocupau teribil ; deşi, fireşte, puteam şi înainte să bănuiesc principalele şi cele mai puternice fire oare-i legau pe actorii din faţa mea, nu cunoşteam totuşi precis toate substraturile şi secretele acestui joc. Polina nu fusese niciodată absolut sinceră cu mine. Deşi se întîmpla să-şi deschidă uneori inima faţă de mine, fără vrerea ei parcă, am băgat de seamă că adesea, ba aproape întotdeauna, după asemenea mărturisiri, fie că transforma în glumă ceea ce spusese, fie că le încurca şi le dădea intenţionat o interpretare falsă. O, multe îîmi ascundea ea ! în orice caz, presiimţeam că se apropie sfîrşitul acestei situaţii misterioase şi încordate. încă o lovitură şi totul se va sfîrşi şi va fi descoperit. De soarta mea, depinzînd şi ea de toate acestea, a-proape că nu mă îngrijoram. Ciudată dispoziţie mai aveam : în buzunar numai douăzeci de frederici; mă aflam departe de ţară, printre străini, fără slujbă şi fără mijloace de existenţă, fără speranţe, fără planuri de viitor — şi nu-mi făceam griji ! Dacă n-ar fi fost gîndul la Polina, m-aş fi lăsat prins, cu totul, de urmărirea comică a deznodămîntului ce avea să vină şi

aş fi rîs în hohote. Dar Polina mă stînjenea ; se hotăra soarta ei, presimţeam asta, dar, regret, nu soarta ei mă neliniştea. Voiam să-i cunosc secretele ; aş fi vrut ca ea să vină la mine şi să-mi spună : „Te iubesc", iar dacă nu, dacă această nebunie era absurdă, atunci... ce-aş mai fi putut dori ? Parcă ştiam ce doresc ? Eu însumi eram pierdut; nu voiam decît să fiu în preajma ei, în umbra ei, în strălucirea ei, întotdeauna, veşnic, toată viaţa. Mai departe nu ştiam nimic ! şi parcă puteam s-o părăsesc ?

La etajul doi, ,pe culoarul lor, mă simţii de parcă m-ar fi înghiontit cineva. M-am întors şi, la douăzeci de paşi, sau mai mult, am văzut-o pe Polina ieşind pe uşă. Părea că mă aşteptase şi mă pîndise şi-mi ifăcu îndată semn să mă apropii.
—• Polina Alexandrovna...
— Mai încet I mă preveni ea.
— lînchipuie-.ţi, i-am şoptit, adineauri am simţit că parcă m-a împuns cineva în coastă : mă întorc — dumneata ! S-ar zice că emiţi un soi de electricitate !
— la scrisoarea asta, spuse, posomorită şi îngrijorată, Polina, fără a fi auzit, pesemne, cele ce i-am spus, şi transmi-te-i-o lui mister Astley personal, chiar acum. Te rog, mai repede. Nu-i nevoie de răspuns. El singur...
Nu încheie fraza. „Lui mister Astley ?" repetai eu, uimit. Dar Polina şi dispăruse pe uşă.
— Aha, va să zică sînt în corespondenţă !
Am alergat, fireşte, îndată să-l caut .pe mister Astley, mai întîi la hotelul lui, unde nu l-am găsit, pe urmă la cazinou, unde am dat în fugă un ocol prin toate sălile şi, în sfârşit, înciudat, aproape desperat, întorcîndu-mă spre casă, l-am în-tîlnit întîmplător, într-o plimbare de călărie, cu nişte englezi şi englezoaice. I-am făcut semn să se apropie, l-am oprit şi i-am transmis scrisoarea. N-am apucat să schimbăm nici o privire măcar. iDar am bănuiala că mister Astley a dat dinadins pinteni calului.
Mă chinuia ioare gelozia ? Mă aflam însă într-o stare de tristeţe nesfîrşită. Nu simţeam nevoia nici măcar să aflu ce-şi scriu. Va să zică era omul ei de încredere ! „Prieten ca prieten, îmi ziceam, şi asta era limpede (cînd o fi apucat să ajungă ?), dar nu e cumva o dragoste la mijloc ?" „Sigur că nu e", îmi şoptea raţiunea. Dar în asemenea cazuri numai raţiunea nu ajungea.

Oricum, trebuia s-o lămuresc. Lucrurile se complicau neplăcut. N-am apucat să intru în hotel că portarul şi ober-chelne-rul, care ieşiseră din odaia lui, mi-au comunicat că sînt reclamat cu insistenţă, căutat, că de trei ori au trimis să se intereseze pe unde mă aflu şi că sînt invitat, cît mai urgent cu putinţă, în apartamentul generalului. Mă aflam în cea mai proastă dispoziţie. în cabinetul generalului i-am găsit, în afară de general, pe Des Grieux şi M-Ue Blanche singură, fără

mamă sa*. Maică-sa era în mod hotărît o persoană substituită şi folosită numai de circumstanţă ; cînd se ajungea la afaceri adevărate, M-Ue Blanche lucra singură. De altfel, era puţin probabil ca ea să fi cunoscut afacerile aşa-numitei sale fiice. Toţi trei se sfătuiau cu aprindere ; pînă şi uşa biroului era încuiată, ceea ce nu se mai întîmplase niciodată. Apropiin-du-mă de uşă, am auzit voci ridicate — vorba obraznică şi veninoasă a lui Des Grieux, strigătele turbate ale M-llei Blanche şi glasul jalnic al generalului, care, pesemne, se justifica cu ceva. La apariţia mea toţi s-au stăpînit şi şi-au revenit parcă. Des Grieux şi-a îndreptat părul şi faţa lui furioasă deveni zîmbitoare — cu zîmbetul acela nesuferit oficial-amabil, franţuzesc, pe care-l uram atît. Generalul, distrus şi descumpănit, îşi luă maşinal parcă o înfăţişare demnă. Numai M-Ue Blanche aproape că nu-şi schimbă chipul scăpărînd de mînie, ci se mulţumi doar să tacă, fixîndu-mă cu o privire plină de aşteptare nerăbdătoare. Trebuie să remarc că pînă atunci se purtase cu mine extrem de nepăsător, fără să-mi răspundă măcar la salut — pur şi simplu nu mă băga în seamă.

— Alexei Ivanovici, începu generalul cu o dojana blîndă, dă-mi voie să^ţi declar că e ciudată, extrem de ciudată... într-un cuvînt, purtarea dumitale faţă de mine şi familia mea... într-un cuvînt, e extrem de ciudată...

— Eh ! Ce n'est pas ca, îl întrerupse Des Grieux cu ciudă şi dispreţ. (Hotărît, el le conducea pe toate !) Mon cher mon-sieur, notre cher genâral se trompe, * folosind acest ton (continuu spusele lui în ruseşte), dar dînsul a vrut să-ţi spună... adică să te prevină, sau, mai bine zis, să te roage insistent să nu-l distrugi — ei da, să nu-l distrugi ! Folosesc anume această expresie.

—• Dar cu ce, cum ? l-am întrerupt eu.

—• Dă-mi voie, dumneata îţi asumi rolul de îndrumător (sau

cum să spun mai bine ?) al acestei bătrîne, cette pauvre terrible vieille, ** se încurcă şi Des Grieux, dar ea o să piardă tot ; o să piardă pînă la ultimul ban ! Ai văzut şi dumneata, ai fost martor, cum joacă ! Dacă o să înceapă să piardă, n-o să se mai depărteze de la masă din încăpăţînare, din furie
* Nu-î asta... Dragul meu, scumpul nostru general se înşală. (Fr.)
** Al acestei biete bătrîne cumplite. (Fr.)

şi o să tot joace, o să joace într-una, or în asemenea cazuri nu mai recîştigi niciodată nimic şi atunci... atunci...
—■ Şi atunci, urmă generalul, atunci ai să distrugi întreaga familie ! Eu şi familia mea, noi toţi sîntem moştenitorii ei, n-are rude mai apropiate. îţi mărturisesc deschis : afacerile mele stau prost, extrem de prost. Şi dumneata cunoşti în parte chestiunea... Dacă ea o să piardă o sumă considerabilă sau poate, chiar, întreaga avere (o, Doamne !) ce se va întâmpla atunci cu ei, cu copiii mei (generalul se uită la Des Grieux), cu mine ? (Se uită la M-lle Blanche, care-i întoarse spatele dispreţuitoare.) Alexei Ivanovici, salvează-ne, salvează-ne !...
—• Dar cum pot, domnule general, spuneţi-mi, cum pot ?... Ce reprezint eu aici ?
— Renunţă, renunţă, părăseşte-o !...
— O să se găsească altul atunci ! strigai eu.
— Ce n'est pas ca, ce n'est pas ca, îl .întrerupse din nou Des Grieux, que diable! Nu, n-io părăsi, dar măcar fă apel la conştiinţa ei, convingeo, fă-o să renunţe... în sfîrşit, n-o lăsa să piardă prea mult, distrage-o într-un fel.
•—• Dar cum ? Poate că te apuci chiar dumneata s-o faci, monsieur Des Grieux, adăugai eu cît mai naiv.
Aici am observat privirea iute, arzătoare şi întrebătoare a M-llei Blanche, adresată lui Des Grieux. Pe chipul lui Des Grieux însuşi apăru o e*presie deosebită, sinceră, pe care nu şi-o putuse reţine.
— Tocmai, că pe mine n-o să mă primească acum ! strigă el, dînd din mînă. Dacă !... Mai tîrziu...
Des Grieux se uită rapid şi cu subînţeles la M-lle Blanche.
—■ O, flion chei Alexis, soyez si bon *. M-He Blanche în persoană păşi spre anine cu un zîmbet fermecător, mă apucă de ambele mîini şi mi le strînse puternic. La naiba ! Chipul acesta

diavolesc se pricepea să se schimbe într-o secundă. In momentul acela faţa ei deveni atît de rugătoare, drăgălaşă, zîmbimd copilăreşte, chiar şăgalnică ; la sfîrşitul frazei îmi făcu cu ochiul hoţeşte, ca să nu observe ceilalţi ; o fi vrut să mă dea gata dintr-o dată ? Şi n-a ieşit rău, numai că era totuşi îngrozitor de grosolan.

în urma ei sări generalul — da, sări, acesta-i cuvîntul :

— Alexei Ivanovici, iartă-mă că ţi-am vorbit adineauri aşa, dar cu totul altceva voiam să spun... Te rog, te implor, mă plec în faţa dumitale, ruseşte, numai dumneata, numai dumneata ne poţi salva ! Eu şi mademoiselle de Cominges te implorăm — îţi dai seama, îţi dai seama ?, mă ruga el, arătîn-du-mio din ochi pe M-lle Blanche. Era foarte jalnic.

în clipa acea răsunară, încet şi respectuos, trei lovituri în uşă ; au deschis-o — bătea omul de serviciu de pe culoar, iar în spatele lui, la cîţiva paşi, stătea Potapîci. Soli din partea bunicii. Li se ceruse să mă caute şi să mă aducă neîntârziat, altminteri „se supără", comunică Potapîci.

—• Dar e numai trei şi jumătate !

—• N-a putut nici să adoarmă, s-a tot răsucit, pe urmă s-a sculat deodată, a cerut fotoliul şi a trimis după dumneata. Acum e pe scară.

— Quelle megere ! * strigă Des Grieux.

într-adevăr, am găsit-o pe bunică pe scară, pierzîndu-şi răbdarea că nu mai vin. Nu putuse aştepta pînă la ora patru.

— Hai, ridicaţi-mă I strigă ea şi o pornirăm din nou la ruletă.

Capitolul XII

Bunica era nerăbdătoare şi iritată ; se vedea că ruleta nu-i mai ieşea din cap. Faţă de rest era nepăsătoare, şi, în general, extrem de distrată. De pildă, nu mă întrebă nimic pe drum, ca mai înainte. Zărind o trăsură somptuoasă care trecu în goană pe lîngă noi, ridică mîna şi întrebă : „Ce-i asta ? A cui e ?" dar mi se păru că nici nu-mi auzi răspunsul ; îşi întrerupea mereu gîndurile care o stăpîneau, foindu-se brusc şi nerăbdător în fotoliu cu tot soiul de gesturi. Cînd, apropiin-du-ne de cazinou, i-am arătat de departe pe baronul şi pe baroana Wurmerhelm, s-a uitat distrată, rostind cu absolută

* O, dragul meu Alexis, fii atît de bun I (Fr.)

k Ce scorpie I (Fr.)

nepăsare : „Aha !" şi, întorcîndu-se repede spre Potapîci şi Marfa, care păşeau în urmă, îi repezi:
— Ei, dar voi de ce aţi pornit-o după mine ? Doar n-o să vă iau de fiecare dată ! Plecaţi acasă ! Mi-ajunge că eşti tu, adăugă ea spre mine, cînd cei doi făcură grăbiţi o plecăciune şi se întoarseră spre casă.
La cazinou bunica era aşteptată. I se eliberă îndată acelaşi loc, lingă crupier. Am impresia că crupierii aceştia, întotdeauna atît de solemni, avînd aparenţa unor funcţionari obişnuiţi, cărora aproape că nu le pasă dax:ă o să cîştige banca sau o să piardă, nu erau de fapt de loc nepăsători faţă de pierderile casei şi cu siguranţă că aveau anumite instrucţiuni pentru atragerea jucătorilor şi pentru o cît mai perfectă urmărire a interesului cazinoului, fapt pentru care căpătau, fără doar şi poate, premii şi recompense. In orice caz, bunica era privită ca o jertfă. Pînă la urmă, ceea ce ai noştri au presupus, s-a şi întîmplat.
Iată cum s-a petrecut totul.
Bunica se repezi direct la zero şi-mi porunci îndată să pun doisprezece frederici. Am pus o dată, de două ori, de trei ori, zero nu ieşea. „Pune, pune !" mă înghiontea bunica, nerăbdă-toare. Mă supuneam.
— De cîte ori am pus ? mă întrebă ea în sfîrşit, scrîşnind din dinţi de nerăbdare.
— Am pus de douăsprezece ori, bunico. Am pierdut o sută patruzeci şi patru de iredérici. îţi spun că pînă diseară s-ar putea...
— Taci ! mă întrerupse bunica. Pune pe zero şi pune acum şi pe roşu o mie de guldeni. Uite, ţine bancnota.
Roşu ieşi, dar zero s-a dus iar ; am recuperat o mie de guldeni.
— Vezi, vezi ! şoptea bunica. Am recăpătat aproape tot ce am pierdut. Pune iar pe zero, mai punem de vreo zece ori şi pe urmă ne lăsăm.
Dar la a cincea oară bunica se descurajă de tot.
— Lasă-l naibii pe zeroul ăsta blestemat. Na, pune toţi patru mii de guldeni pe roşu, porunci ea.
— Bunico ! E prea mult j dacă nu iese roşul ? o imploram eu ; dar bunica fu gata să mă bată. (De altfel, mă înghiontea

aşa, încît se putea spune că aproape mă bătea.) N-aveam ce face, am pus pe roşu toţi cei patru mii de guldeni, cîştigaţi mai înainte. Roata se ânvîrti. Bunica se îndreptă din spate, liniştită şi mîndră, neîndoindu-se de cîştig.
— Zero, anunţă crupierul.
La început, bunica nu înţelese, dar, cînd văzu că crupierul îi trage cei patru mii de guldeni, împreună cu tot ce se afla pe masă, şi cînd îşi dete seama că zeroul, care nu ieşise atît de îndelungat şi pe care pierdusem aproape două sute de frederici a ieşit iar ca dinadins, tocmai atunci cînd îl ocărîse şd-l .părăsise, oftă de se auzi în toată sala şi plesni din palme. Lumea din jur nu se putu abţine şi izbucni în rîsete.
— Măicuţă ! Doamne l Tocmai acum a ieşit! vocifera bunica, ce afurisit, ce afurisit! Numai tu ! Numai tu eşti de vină ! se repezi furioasă la mine, îmbrîncindu-mă. Tu m-ai făcut să-l schimb.
—> Bunico, îţi spuneam adevărul, dar cum pot eu să răspund pentru toate şansele ?
— îţi arăt eu ţie şanse! şopti ameninţător. Pleacă de lîngă mine.
— Rămîi cu bine, bunico, dădu-i eu să plec.
— Alexei Ivanovici, Alexei Ivanovici, rămîi! Unde te duci ? Ei, de ce, de ce ? la te uită, s-a supărat! Prostule ! Ei, mai stai, mai stai, hai, nu te supăra, eu singură sînt proastă I Hai, spune, ce să fac acum ? !
— Nu mai vreau să te învăţ, bunico, fiindcă tot pe mine ai să mă învinovăţeşti. Joacă singură ; porunceşte şi am să pun.
— Bine, bine ! Mai pune atunci încă patru mii de guldeni pe roşu ! Uite portofelul, ia de acolo. Scoase din buzunar portofelul şi mi-l întinse. Hai, ia mai repede, am aici douăzeci de mii de ruble bani peşin.
— Bunico, şoptii eu, asemenea mize...
—■ Să ştiu de bine că mor, dar îmi iau banii înapoi. Pune 1 Am pus şi am pierdut.
— Pune, pune, punere pe itoate opt I

— Nu se poate, bunico, potul cel mai mare e de patru mii!...
— Ei, pune atunci patru I
De astă dată cîştigarăm. Bunica se mai încuraja. „Vezi, vezi !" mă înghionti ea. Mai pune patru.
Am pus — am pierdut ; pe urmă am pierdut iar.

— Bunico, s-au dus toate cele 'douăsprezece mii, i-am raportat.
■— Văd că s-au dus, rosti cu un fel de furie calmă, dacă se poate spune aşa, văd, fiule, văd, bolborosi, privind fix înainte şi chibzuind parcă. Eh ! Să ştiu de bine că mor, mai pune patru mii de guldeni.
— Păi nu mai sînt bani, bunico j aici în portofel sînt nişte bilete de bancă de-ale noastre şi nişte cecuri, dar bani nu sînt.
— Dar în pungă ?
— In pungă a rămas numai mărunţiş, bunico.
— Unde-s aici case de schimb ? Mi s-a spus că toate biletele noastre se pot schimba, întrebă cu hotărîre bunica.
— O, cit pofteşti ! Dar ai să pierzi atîta la schimb, că... o să se îngrozească şi ovreiul !
— Prostii! Am să recîştig ! Du^mă ! Să fie chemaţi nătărăii ăia !
Am împins fotoliul, apărură hamalii şi am părăsit cazinoul. „Mai repede, mai repede, mai repede !" comanda bunica. Arată-le drumul, Alexei Ivanovici şi taie mai scurt... e departe ?
—■ La doi paşi, bunico.
Dar cînd să cotim din scuar pe alee, ne ieşi în întîmpinare Întreg grupul : generalul, Des Grieux şi M-lle Blanche cu mămica. Polina Alexandrovna nu era cu ei şi nici mister Astley.
— Hei, hei, hei! Nu vă opriţi! strigă bunica. Ei, ce vreţi ? N-am itimp de voi !
Eu veneam în urmă ; Des Grieux se repezi la mine.
— A pierdut tot ce-a cîştigat adineauri şi a mai azvîrlit douăsprezece mii de guldeni din banii ei. Mergem acum să schimbăm nişte bilete de bancă, îi şoptii eu la repezeală.
Des Grieux bătu din picior şi alergă să-l anunţe pe general.
Continuam s-o împingem pe bunică.
360
— Opreşte-o, opreşte-o ! îmi şopti generalul frenetic.
— încercaţi s-o opriţi dumneavoastră, i-am şoptit
— Mătuşica ! se apropie generalul. Mătuşica... noi acum... acum... glasul îi tremura şi se frîngea din ce în ce — tocmim nişte cai şi plecăm în împrejurimile oraşului... O privelişte încîntătoare... poinf-ul... veneam tocmai să te invităm.
—■ Carâ-te cu poinf-ul tău ! îl alungă, iritată, cu un gest, bunica.
—• Acolo-s copaci... o să bem ceai..., urmă generalul de astă

dată cu desăvîrşire desperat.
— Nous boirons du lait, sur l'herbe fraiche, * adăugă Des Grieux, furios ca o fiară.
Du lait, de l'herbe iraiche, e tot ce poate fi mai ideal pentru mic-burghezul parizian j în aceasta, după cum se ştie, constă concepţia lui despre „la nature el la verile! **
— Ia mai lasă-mă cu laptele tău ! N-ai decît să-l dai pe gît singur, că pe mine mă doare burta din pricina lui. Şi apoi ce vă tot agăţaţi de mine ? ! strigă bunica. V-am spus doar că n-am timp !
— Am ajuns, bunico, strigai. E aici !
Am împins fotoliul pînă la clădirea biroului bancar. M-am dus să schimb banii, iar bunica rămase să aştepte la intrare ; Des Grieux, generalul şi Blanche stăteau deoparte, neştiind ce au de făcut. Bunica le aruncă o privire mînioasă şi ei o luară spre cazinou.
Mi se propuse un schimb atît de îngrozitor, încît nu m-am putut decide şi m-am întors la bunică să-i cer instrucţiuni.
—■ Ah, tîlharii! strigă ea, plesnindu-şi palmele. Ei, nu-i nimic I Schimbă I făcu, hotărîtă. Ba stai, cheamă-l la mine pe bancher.
— Poate pe careva dintre funcţionari, bunico ? —■ Bine, un funcţionar, totuna-i. Ah, tîlharii! Funcţionarul consimţi să iasă, aflînd că-l cheamă o contesă bătrînă şi slăbită, care nu poate să umble. Bunica îl
* O să bem lapte la iarbă verde. (Fr.) ** Natura şi adevărul. (Fr.)

acuza de înşelăciune Îndelung, zgomotos şi cu mînie şi se tocmi intr-un amestec de rusă, franceză şi germană, eu aju-tînd să traduc. Funcţionarul, grav, se uita la noi amîndoi şi clătina tăcut din cap. Pe bunica o cercetă chiar cu o curiozitate prea stăruitoare, cea ce depăşea regulile politeţii ; în cele din urmă, începu să zîmbească.
— Bine, du-te ! strigă bunica. Să-iţi rămînă în gît banii mei! Schimbă la el, Alexei Ivanovici, mă grăbesc, că m-aş fi dus la altul...
— Funcţionarul zice că alţii au să dea şi mai puţin. Nu-mi amintesc exact socoteala care mi s-a făcut atunci,
dar era îngrozitoare. Aim schimbat în jur de douăsprezece mii de florini în aur şi bancnote, am luat socoteala şi le-am dus pe toate bunicii.

— Bine, bine, bine ! Nu-i nevoie să mai numeri, dădu ea din mîini, mai repede, mai repede, mai repede !
—■ Niciodată nu mai pun pe blestematul ăla de zero şi nici pe roşu, rosti ea, apropiindu-se de cazinou.
De astă dată am încercat din răsputeri s-o conving să mizeze cît mai puţin, argumentîndu-i că atunci cînd se va întoarce şansa va avea tot timpul să pună o miză maTe. Dar ea era atît de nerăbdătoare, încît, deşi consimţea la început, nu era chip s-o stăpîneşti în timpul jocului. De cum începea să cîştige cîte zece, douăzeci de frederici, începea să mă înghiontească. ,,Ei vezi! Ei vezi, vezi că am cîştigat — dacă erau acum patru mii în loc de zece, am fi cîştigat patru mii, pe cînd aşa ? Numai tu eşti de vină, numai tu !"
Şi oricît eram de înciudat privind jocul ei, pînă la urmă m-am hotărît să tac şi să n-o mai sfătuiesc cu nimic.
Deodată răsări Des Grieux. Toţi trei erau pe-aproape ; am băgat de seamă că M-lle Blanohe stătea deoparte cu mămica ei şi cocheta cu prinţul. Generalul se afla vădit în dizgraţie, era aproape repudiat. Blanche nici nu voia să se uite la el, deşi el se gudura pe lîngă ea cît putea. Bietul general I Pălea, roşea, fremăta, ba chiar uita să mai urmărească jocul bunicii. In cele din urmă, Blanche împreună cu prinţul cel mititel ieşiră ; generalul alergă după ei.
— Madame, madame, îi şaptea Des Grieux bunicii cu glas

mieros, strecurîndu-se pînă la urechea ei. Madame, aşa miza nu mergi... nu, nu, nu poate, o stîlcea el ruseşte, nu !
— Dar cum ? Hai, învaţă-mă ! i se adresă bunica. Des Grieux începu deodată să turuie pe franţuzeşte, s-o sfătuiască, să se agite, spunîndu-i că trebuie să aştepte şansa şi se apucă să calculeze nişte cifre... bunica nu pricepea nimic. Franţuzul îmi cerea mereu să traduc ; împungea cu degetul în masă, ară-tînd ceva. In sfîrşit, luă creionul şi se apucă să calculeze repede pe hîrtie. Bunica îşi pierdu, în cele din urmă, răbdarea.
— Hai, du-te, du-te ! Trăncăneşti numai prostii! „Madame, madame", dar nu te pricepi de loc ; şterge-o !
— Mais, madame, rosti delicat Des Grieux şi iar începu să împungă cu degetul şi să arate. Prea era înnebunit.
— Ei hai, pune o dată aşa cum zice el, îmi porunci bunica. Să vedem : poate iese într-adevăr.

Des Grieux urmărea numai să o abată de la mize ma*i : propunea să se pună pe cifre, separat şi pe sisteme de cifre. Am pus, după indicaţiile lui, cîte un frederic pe un şir de cifre impare din primele douăsprezece, şi cîte cinci frederici pe grupe de cifre de la douăsprezece pînă la optsprezece şi de la optsprezece pînă la douăzeci şi patru ; cu totul s-au pus şaisprezece frederici.

Roata se învîrti. „Zero", strigă crupierul. Pierdusem tot.

—■ Ce netot! îi strigă bunica. Franţuz ticălos ! Ce sfat mi-a dat, bestia ! Pleacă, pleacă! Nu se pricepe la nimic şi se vîră I

Nespus de jignit, Des Grieux dădu din umeri, se uită dispreţuitor la bunica şi se depărta de masă. Ii era şi lui ruşine că se amestecase j prea nu-l răbdase inima.

Peste o oră, oricît ne-am zbătut, pierdusem tot.

— Acasă ! strigă bunica.

Nu rosti nici un cuvînt pînă ce am ajuns în alee. Acolo însă şi în timp ce ne apropiam de hotel, izbucnea mereu :

— Ce proastă 1 Ce netoată ! Netoată bătrînă!

Şi de îndată ce am ajuns acasă : ,,Să mi se aducă ceai! strigă ea. Şi strîngeţi imediat bagajele ! Plecăm !"

— Unde porunceşti să plecăm, măicuţă ? îndrăzni $ă întrebe Marfa.

— Da ţie ce-ţi pasă ? Tu să-ţi cunoşti lungul nasului ! Potapîci, strînge tot, tot bagajul. Plecăm înapoi la Moscova. Am fituit cincisprezece mii de ruble !

— Cincisprezece mii, măicuţă ! Dumnezeule ! strigă Potapîci şi plesni speriat, din palme, vr-înd pesemne, să-i facă pe plac.

— Bine, bine, prostule ! Ai şi început să te smiorcăi ! Taci ! Strînge bagajele ! Cere nota, mai repede, mai repede !

— Primul tren pleacă la ora nouă şi jumătate, bunico, am anunţat eu, ca să-i opresc furia.

— Şi acum cît e ?

— Şapte şi jumătate.

— Tii, ce necaz ! Ei, totuna-i ! Alexei Ivanovici, nu mai am un ban. Uite, mai ia două bilete de bancă şi fugi acolo de mi le schimbă şi pe acestea. Altminteri n-am cu ce să plec.

M-am dus. Peste o jumătate de oră, întorcîndu-mă la hotel, i-am găsit pe ai noştri la bunica. Vestea că bunica pleacă de tot la

Moscova îi uluise, pare-se, mai mult decît pierderile. De altfel, plecarea îi salva averea, dar, în schimb, ce-avea să se facă acum generalul ? Cine avea să-i plătească lui Des Grieux? M-Ue Blanche, se înţelege, n-avea să aştepte pînă să moară bunica şi, cu siguranţă, avea s-o şteargă acum cu prinţul ori cu altcineva. Stăteau cu toţii în faţa ei, căutând s-o liniştească şi s-o înduplece. Polina nu era de faţă nici de astă dată. Bunica striga la ei cu furie.

— Lăsati-mă în pace, dracilor ! Ce vă amestecaţi ? Ce se tot vîră în mine barba asta de ţap ? îi strigă ea lui Des Grieux, iar tu, păsărico, ce vrei ? i se adresă ea m-llei Blanche. Ce tot te răsuceşti în jurul meu ?

— Diantre! * şopti m-lle Blanche, scăpărînd turbată din ochi, dar deodată izbucni în rîs şi ieşi. Elle vivra cent ans **, îi strigă ea din uşă generalului.

— Aha, va să zică te bizui pe moartea mea ? îi ţipă bunica generalului. Cară-te ! Alungă-i pe toţi, Alexei Ivanovici. Ce vă pasă ? Am fituit din banii mei, nu din ai voştri I

* La naiba I (Fr.) ** O să trăiască p sutS de aj)j. (Ff.)

Generalul dădu din umeri, se încovoie şi ieşi, urmat de Des Grieux.

— Cheam-o pe Praskovia, îi porunci bunica Marfei. Peste cinci minute Marfa sosi cu Polina. In tot acest timp, Polina şezuse în odaia ei, ou copiii, şi pare-se că dinadins hotărîse să nu iasă toată ziua. Chipul îi era grav, trist şi îngrijorat.

— Praskovia, începu bunica, e adevărat ce-am aflat eu adineauri din altă parte, cum că netotul ăsta, tatăl tău vi* treg, vrea să se însoare cu franţuzoaica asta proastă şi fluş-turatecă — actriţă, ce-o fi, sau şi mai rău ? Spune, e adevărat?

— Nu ştiu sigur, bunico, răspunse Polina. Dar din spusele mademoiselle-ei Blanche însăşi, care nu găseşte de cuviinţă să ascundă acest lucru, deduc...

— Ajunge ! o întrerupse energic bunica. Am înţeles tot ! întotdeauna am ştiut că o să facă una ca asta, întotdeauna l-am socotit omul cel mai uşuratic şi lipsit de minte. îşi dă aere că-i general (a fost pensionat colonel) şi face pe grozavul. Eu, măicuţă, ştiu tot, cum aţi trimis la Moscova telegramă după telegramă — „pasămite, curînd o să pună mîi-nile pe piept

bătrîna ?" Aşteptaţi moştenirea ; fără bani, ticăloasa aia de fată, cum îi zice, de Cominges, nu l-ar primi nici ca lacheu, ba încă cu dinţii lui falşi. Lumea zice că ea are o grămadă de bani, că împrumută cu dobîndă, că i-a adunat aşa, cu încetul. Pe tine, Praskovia, nu te învinuiesc ; nu tu ai trimis telegramele ; şi nici nu vreau să-mi mai amintesc de ce a fost. Ştiu că ai un caracter afurisit — o viespe ! Dacă muşti, se umflă, da. Mi-e milă de tine, fiindcă pe Cate-rina, răposata maică-ta, am iubit-o. Ei, ce zici ? Lasă totul şi vino cu mine. Că tot n-ai ce face aici ; şi-apoi nici nu se cade să rămîi acum cu ei. Stai ! o opri bunica, tocmai cînd se pregătea să răspundă, n-am terminat. Ţie nu ţi-aş cere nimic. Am o casă la Moscova, ştii şi tu — un palat, n-ai decît să ocupi şi un etaj întreg şi să nu cobori la mine cu săptă-mînile, dacă nu ţi-o plăcea firea mea. Ei, vrei au ba ?

— Dă-mi voie, mai întîi să întreb : oare vrei să pleci chiar acum ?

— Poate crezi, măicuţă, că glumesc ? Dacă am zis, plec. Am pierdut azi cincisprezece mii de ruble la blestemata voastră de ruletă. Acum cinci ani am făgăduit să reconstruiesc o biserică de lemn din Podmoskovie, s-o fac din piatră, şi în loc

de asta. mi^am scuturat punga aici. Acum, măicuţă, plec să construiesc biserica.

— Dar apele, bunico ? Ai venit doar să bei ape ?

—■ Du-te încolo cu apele tale ! Nu mă supăra, Praskovia ; ce, o faci dinadins ? Spune, vii sau nu ?

— Iţi mulţumesc foarte, foarte mult, bunico, rosti însufleţită Polina, pentru adăpostul pe care mi-l oferi. în bună parte mi-ai ghicit situaţia. îţi sînt atît de recunoscătoare, încît, cre-de-mă, am să vin la dumneata şi poate că în curînd ; acum însă am motive... serioase... şi nu mă pot hotărî imediat, în clipa aceasta. Dacă ai mai fi rămas măcar două săptămîni...

—■ înseamnă că nu vrei ?

— înseamnă că nu pot. Şi-apoi, în orice caz, nu-mi pot lăsa fratele şi sora şi deoarece... deoarece... se poate întîmpla cu adevărat ca ei să rămînă în voia soartei, dacă... o să mă iei cu copiii, bunico, se înţelege că am să vin la dumneata şi, crede-mă, am să caut s-o merit, adăugă ea cu căldură, dar fără copii nu pot, bunico.

— Bine, nu te smiorcăi (Polina nici nu se gîndea să se smiorcăie, de altfel, ea nu plîngea niciodată), s-o găsi un loc şi pentru puişori; că-i mare coteţul. Şi-apoi e vremea să meargă la şcoală. Va să zică nu vii acum ? Bine, Praskovia, bagă de seamă ! îţi doresc binele, dar ştiu de ce nu vii. Ştiu tot, Praskovia ! N-ai să ajungi la un lucru bun cu franţuzul ăsta.
Polina se roşi. Am tresărit. (Toţi ştiu ! numai eu, prin urmare, nu ştiu nimic !)
— Bine, bine, nu te încrunta. N-am să trăncănesc despre asta. Numai vezi să nu iasă prost, pricepi ? Tu eşti fată deşteaptă ; mi-ar părea rău pentru tine. Ei, dar ajunge, mai bine nu ştiam de voi toţi ! Du-te ! Rămîi cu bine I
— Am să te conduc, bunico, spuse Polina
— Nu-i nevoie ; nu mă stînjeni şi apoi m-am săturat de-voi toţi.
Polina îi sărută mîna, dar bunica şi-o smulse şi o sărută pe obraz.
Trecînd pe lîngă mine, Polina îmi aruncă o privire rapidă şi privi îndată în altă parte.
— Rămîi cu bine şi tu, Alexei Ivanovici! Mai e numai o oră pînă la plecarea trenului. Cred că ai obosit cu mine. Na, ia-ţi aste cincizeci de monezi de aur.

— îţi mulţumesc mult, bunico, dar mă jenez...
—'Hai, hai ! strigă ea, atît de energic şi de ameninţător, încît n-am îndrăznit să refuz şi am luat.
— La Moscova, dacă ai să alergi după slujbă, să vii la mine j am să te recomand undeva. Hai, pleacă !
Am urcat în odaia mea şi m-am întins pe pat. Cred că am zăcut aşa, pe spate, preţ de o jumătate de oră, cu mîinile sub cap. Catastrofa se dezlănţuise, aveam la ce mă gîndi. M-am hotărît ca mîine să stau de vorbă serios cu Polina. Aha, franţuzul ? Va să zică era adevărat! Dar ce putea fi totuşi la mijloc ? Polina şi Des Grieux ! Doamne, ce contrast 1
Toate acestea erau pur şi simplu neverosimile. Am sărit deodată, scos din fire, cu gîndul să-l caut imediat pe mister Astley şi să-l silesc cu orice chip să vorbească. Cu siguranţă că şi în privinţa asta ştie mai multe ca mine mister Astley. O altă enigmă pentru mine I
Dar deodată se auzi o bătaie în uşă. Mă uit, Potapîci.
— Boierule, Alexei Ivanovici: te cheamă cucoana !

— Ce s-a întimplat ? Pleacă ? Au mai rămas douăzeci de minute pînă la tren.
—■ E neliniştită, boierule, abia sade locului : „Mai repede, mai repede!" adică să te chem pe dumneata, boierule, pentru Dumnezeu, nu zăbovi.
Am alergat îndată jos. Bunica şi fusese scoasă pe coridor, în mîini ţinea portofelul.
— Alexei Ivanovici ia-o înainte, să mergem !... —■ Unde, bunico ?
— Să ştiu de bine că mor, dar îmi iau banii înapoi 1 Hai, marş, fără întrebări! Acolo se joacă pînă la miezul nopţii, nu-i aşa ?
Am încremenit, dar am chibzuit şi m-am hotărît pe loc.
— Cu voia dumitale, Antonida Vasilievna, nu mă duc.
— De ce ? Ce mai e şi asta ? Aţi mîncat cu toţii mătrăgună, sau ce-i ?
— Cum vrei, dar pe urmă am să-mi imput tot mie ; nu vreau I Nu vreau nici să fiu martor, nici să contribui la asta ; scuteşte-mă, Antonida Vasilievna. Ia-ţi înapoi cei cincizeci de frederici; rămîi cu bine ! Şi punînd fişicul cu frederici pe măsuţa lîngă care se nimerise fotoliul bunicii, am făcut o plecăciune şi am plecat.

— Ce prostie ! îmi strigă în urmă bunica. N-ai decît să nu vii, că oi găsi şi singură drumul ! Potapîci, hai cu mine ! Ei, ridicaţi-mă, să mergem.
Nu l-am găsit pe mister Astley şi m-am întors acasă. Tîr-ziu, spre ora unu noaptea, am aflat de la Potapîci cum s-a sfîrşit ziua bunicii. A pierdut tot ce-i schimbasem, adică, pe banii noştri, încă zece mii de ruble. Acolo i s-a alăturat chiar polonezul căruia îi dăduse doi frederici şi tot timpul i-a condus jocul. Mai întîi, înainte de polonez, bunica l-a silit pe Potapîci să pună mizele, dar curînd l-a alungat ; tocmai atunci a sărit polonezul. Ca dinadins, înţelegea ruseşte, ba chiar o rupea, oarecum, într-un amestec de trei limbi, aşa că se înţelegeau cît de cit între ei. Bunica îl ocăra mereu, fără cruţare, şi deşi acesta ,,i se aşternea mereu la picioare", nu putea fi pus alături de dumneata, Alexei Ivanovici — povestea Potapîci. Cu dumneata se purta de parcă ai li fosl boier, pe cînd acela, am văzut cu ochii mei, să mă trăsnească Dumnezeu dacă mint, o fura chiar de-acolo, de pe masă. Dînsa singură l-a prins de vreo două ori la masă şi-l ocăra,

boierule, cu tot soiul de vorbe, ba l-a tras odată şi de păr, zău că nu mint, de s-au stîrnit rîsete în jur. Tot a pierdut ; pînă la un ban, tot ce i-ai schimbat. Am adus-o aici, a cerut doar niţică apă, s-a închinat şi s-a culcat. O fi fost chinuită tare, că a adormit pe loc. Să-i dea Dumnezeu vise frumoase ! O, şi străinătatea asta ! încheie Potapîci, spuneam <eu că nu-i a bine. De^am ajunge mai repede la noi la Moscova ! Şi ce ne lipseşte acasă, la Moscova ? Livadă, flori, cum nu se află aici, mireasmă, merii se pîrguiesc, loc cît pofteşti, da nu, dînşii îi trebuia să plecăm peste graniţă ! O-o of !"...

Capitolul XIII

A trecut aproape o lună de cînd nu m-am atins de aceste însemnări ale mele, începute sub influenţa unor impresii, deşi dezordonate, totuşi puternice. Catastrofa, a cărei apropiere o presimţisem atunci, s-a produs într-adevăr, dar de o sută de ori mai grea şi mai neaşteptată decît îmi închipuisem. Toate acestea aveau ceva straniu, monstruos, ba chiar tragic, în

orice caz în ceea ce mă priveşte pe mine. Mi s-au întîmplat unele lucruri aproape miraculoase ; cel puţin aşa le privesc eu pînă astăzi, deşi, din alt punct de vedere şi, mai ales, judecind după vîrtejul în care mă aflasem atunci, fuseseră poate numai neobişnuite. Dar mai miraculos decît toate a fost pentru mine felul cum am privit eu însumi aceste evenimente. Pînă azi nu reuşesc să mă înţeleg ! Şi toate au zburat ca un vis, pînă şi pasiunea mea, care era puternică şi adevărată, dar... unde a dispărut ea acum ? Zău aşa, uneori mă trece cîte un gînd : „Oare nu eram nebun pe-atunci şi nu stătusem în tot acel timp undeva într-o casă de nebuni, sau poate că stau şi acum, încît toate mi s-au părut numai şi mi se par şi astăzi V...

Mi-am adunat şi mi-am recitit foile. (Cine ştie, poate pentru a mă încredinţa că nu le-am scris într-o casă de nebuni ?) Acum sînt singur cuc. Vine toamna, frunzele îngălbenesc. Stau în orăşelul ăsta trist (o, cît sînt de triste orăşelele nemţeşti !) şi în loc să mă gîndesc la cele ce am de făcut, trăiesc numai sub influenţa impresiilor recente, sub influenţa amintirilor proaspete, sub influenţa viitorii care mă prinsese, cu puţin înainte, în vîrtejul ei şi mă aruncase din nou undeva. Uneori mi se pare că mă mai învîrt în viitoarea aceea, că acuşi-acuşi o să se dezlănţuie iar furtuna, o să mă apuce în treacăt cu aripa ei, că

are să mă smulgă iar din ordine şi echilibru şi o să mă învîrt, o să mă învîrt, o să mă învîrt...
De altfel, poate că am să mă stabilesc într-un fel şi o să încetez a mă învîrti, dacă o să-mi dau seama, pe cît se poate, de toate cîte s-au întîmplat în luna aceasta. Mă trage iar la scris ; ba uneori nici n-am ce face serile. Ce curios, ca să-mi găsesc cît de cît o ocupaţie, iau, pentru lectură, de la biblioteca prăpădită de aici romanele lui Paul de Kock (în traducere germană !) pe care aproape că nu le pot suferi, dar le citesc şi mă mir de mine însumi : parcă mi-ar fi teamă ca printr-o carte serioasă sau o ocupaţie serioasă să nu distrug farmecul recentelor întîmplări. De parcă mi-ar fi atît de scump visul acesta monstruos şi toate impresiile pe care mi le-a lăsat, încît mă tem pînă şi să-l ating măcar cu ceva nou, ca să nu se prefacă în fum I Oare îmi sînt chiar atît de scumpe toate acestea ? Da, fireşte că-mi sînt; poate că şi peste patruzeci de ani o să mi le reamintesc...
369
Aşadar, mă apuc să scriu. De altfel, toate acestea pot fi povestite acum şi mai pe scurt : impresiile nu mai sînt aceleaşi. Dar mai întîi, să isprăvesc cu bunica. A doua zi, a pierdut totul, definitiv. Era fatal să se întîmple : oameni ca ea, cînd ajung o dată pe drumul ăsta, se rostogolesc ca de pe un munte, cu sania, din ce în ce mai repede. A jucat toată ziua, pînă la ora opt seara ; n-am asistat la jocul ei, aşa că ştiu totul numai din auzite.
Potapîci a păzit-o la cazinou toată ziua. Polonezii care o conduceau pe bunica s-au schimbat în ziua aceea de cîteva ori. Ea începu prin a-l alunga pe polonezul de ieri, pe care îl ipăruise, şi îşi luă pe un altul, dar acesta se dovedi şi mai rău. După ce-l alungă şi pe el, luîndu-l înapoi pe primul, care nu plecase şi se foise cît fusese repudiat, tot acolo, în spatele fotoliului ei, vîrîndu-şi mereu capul lîngă ea, bunica sfîrşi prin a cădea în absolută disperare. Cel de-al doilea polonez, cel alungat, nu voia nici el să plece cu nici un chip ; unul şi-a făcut loc în dreapta, iar celălalt în stingă. Se certau şi se ocărau într-una pentru mize şi jocuri, spunîn'du-şi unul altuia „lajdak" * şi alte amabilităţi poloneze, pe urmă se în-păcau, aruncau cu banii fără nici o socoteală, luau hotărîri absurde. După ce se certau, puneau mize fiecare separat, unul, de pildă, pe roşu, iar celălalt, tot acolo, pe negru. Sfîrşiră prin aceea că o descumpăniră şi o

zăpăciră de tot pe bunică, încît pînă la urmă dînsa, aproape plîngînd, se adresă bătrî-nului 'orupier, rugîndu-l s-o apere şi să-i dea afară. Fură, într-adevăr, alungaţi imediat, în ciuda ţipetelor şi protestelor lor : strigau amîndoi deodată, susţinînd că bunica le-a rămas datoare, că d-a înşelat, s-a purtat cu ei necinstit, josnic. Nefericitul Potapîci mi-a povestit totul cu lacrimi în ochi, în aceeaşi seară, după ce bunica a pierdut, plîngîndu-mi-se că cei doi îşi îndesau buzunarele cu bani, că a văzut cu ochii lui cu cită neruşinare furau şi băgau mereu în buzunar. îi cereau, de pildă, bunicii, pentru ostenealâ, cinci fnederici şi-i puneau îndată la ruletă, alături de mizele bunicii. Dacă bunica cîş-tiga, ţipau că numărul lor e cîştigător şi că al ei nu. în timp ce-i alungau, Potapîci a venit şi i-a denunţat că au buzunarele pline

* Derbedeu. (Polonă.)

cu aur. Bunica l-a irugat imediat pe crupier să ia măsuri şi oricît au ţipat cei doi polonezi (ca doi cocoşi prinşi în mînă), se ivi poliţia şi pe loc le goli buzunarele, restituind bunicii ce i se cuvenea. Cît timp nu pierduse totul, bunica se bucurase, în ziua aceea, din partea crupierilor şi a -întregii administraţii a cazinoului, de vădită autoritate. Treptat faima ei se răspîndi prin tot oraşul. Toţi vizitatorii din staţiune, de toate naţionalităţile, oameni obişnuiţi sau cei mai de vază, soseau puhoi să privească „une vieille comtesse russe, tombăe en enface", care apucase să piardă cîteva milioane.

Dar bunica profită prea puţin de faptul că fu scăpată de cei doi polonezi. în locul lor apăru pe dată să-şi ofere serviciile un al treilea polonez, care vorbea perfect ruseşte, îmbrăcat ca un gentleman, deşi aducea totuşi cu un lacheu, cu o uriaşă mustaţă şi o uriaşă morgă. Şi el „săruta picioruşele coniţei", şi „se aşternea la picioruşele coniţei", dar faţă de ceilalţi se purta arogant, poruncind despotic, pe scurt, îşi luă de la început un rol nu de slugă, ci de stăpîn al bunicii. Clipă de clipă, la fiecare joc, i se adresa cu jurămintele cele mai îngrozitoare că el însuşi e boier „mîndru" şi că n-are să ia nici o copeică din banii bunicii. Repetă atît de des acesta jurăminte, încît ea se sperie de-a binelea. Dar, întrucît la început boierul acela îi îndreptă parcă într-adevăr jocul, în-cepînd să cîştige,' bunica singură nu se mai putu lipsi de el. Peste o oră, primii doi polonezi, scoşi din cazinou, apărură din nou în spatele bunicii, oferindu-şi din nou

serviciile, măcar pentru comisioane. Potapîci se jură că boierul „cel mîndru" schimba priviri cu ei, ba chiar le transmitea ceva în mînă. întrucît bunica nu prînzise şi aproape că nu se sculase din fotoliu, unul dintre polonezi îi fu într-adevăr de folos : alergă alături la restaurantul cazinoului şi-i procură o cană cu bulion, iar pe urmă ceai. Alergau, de altfel, amîndoi. Dar spre sfîrşitul zilei, cînd tuturor le deveni limpede că o să-şi piardă ultima bancnotă, la spatele ei stăteau acum şase polonezi, nevăzuţi şi neauziţi pînă atunci. în timp ce bunica pierdea ultimele monede, toţi aceştia nu numai că n-o mai ascultau, dar nici n-o mai băgau în seamă, se întindeau de-a dreptul peste ea spre masă, apucau singuri banii, hotărau şi mizau singuri, se certau şi ţipau, se băteau pe burtă cu boierul cel mîndru, care aproape uitase de existenţa bunicii. Chiar şi atunci cînd bunica, pierzînd totul, se întoarse seara pe la

Ora opt la hotel, nici aici vreo trei sau patru polonezi nu se mai hotărau s-o părăsească, ci alergau de-o parte şi de alta a fotoliului, strigînd din răsputeri şi susţinînd, cu vorba repezită, că bunica i-a înşelat şi că le e datoare cu ceva. Astfel ajunseră pînă la hotel de unde, în sfîrşit, fură alungaţi în brînci.

După socotelile lui Potapîci, bunica pierduse în ziua aceea pînă la nouăzeci de mii de ruble, afară de banii pierduţi cu o zi înainte. Toate hîrtiile ei — obligaţiile de cinci la sută, titlurile de împrumut intern, toate acţiunile pe care le avea cu ea le schimbase rînd pe rînd, una după alta. M-am mirat cum de rezistase toate acestea şapte sau opt ore, şezînd în fotoliu, fără să se depărteze de masă, dar Potapîci îmi povesti că de vreo trei ori începuse, într-adevăr, să cîştige mult; şi, atrasă din nou de speranţă, nu se mai putuse opri. De altfel, jucătorilor le este cunoscut cum poate să stea un om, aproape douăzeci şi patru de ore, pe un singur loc, cu cărţile în mînă, fără să piardă din ochi ce se petrece la stînga şi la dreapta.

Intre timp, în ziua aceea, la noi în hotel se petreceau de asemenea lucruri extrem ide hotărîtoare. încă dimineaţă, înainte de ora unsprezece, cînd bunica se mai afla acasă, ai noştri, adică generalul şi Des Grieux, se deciseră să facă ultimul pas. Aflînd că bunica n-avea de gînd să plece, ci, dimpotrivă, se ducea iar la cazinou, întreg conclavul (afară de Polina), sosi la

ea pentru o discuţie definitivă ;şi sinceră. Generalul, căruia îi tremura şi-i îngheţa inima la gîndul urmărilor, îngrozitoare pentru el, sări chiar peste cal : după ce o rugase şi o implorase timp de o jumătate de oră, mărturisin-du-i deschis totul, adică adevărul despre toate datoriile lui, ba îi mărturisi pînă şi pasiunea faţă de M-lle Blanche (se zăpăcise de tot), luă deodată un ton ameninţător, şi se apucă să strige la ea, să bată din picior ; ţipa că face de rîs familia lor, că a devenit un subiect de scandal pentru întreg oraşul, că, în sfîrşit... în sfîrşit : „Dumneata îţi faci de ruşine calitatea de rusoaică, doamnă ! îi strigă el, şi pentru aşa ceva există poliţie !" Bunica îl alungă pînă la urmă cu bastonul (un baston adevărat). Generalul şi Des Grieux se sfătuiră o dată sau de două ori în dimineaţa aceea ; îi preocupa anume faptul dacă nu pot folosi într-adevăr poliţia. Iată, chipurile, că o bătrînă nefericită, dar venerabilă, îşi ieşise din minţi, şi-şi

pierde ultimii bani etc. într-un cuvînt, nu se putea oare obţine o tutelă sau o interdicţie ?... Dar Des Grieux se mulţumea să dea din umeri şi să-i rîdă în nas generalului, care vorbea fără control şi alerga încolo şi încoace prin birou, în cele din urmă, Des Grieux renunţă şi dispăru undeva. Seara se află că plecase de tot din hotel, după ce avusese o convorbire extrem de hotărîtoare şi de misterioasă cu M-lle Blanohe. în ceea ce o priveşte pe M-lle Blanche, aceasta luase, încă de dimineaţă, hotărîrile cele mai definitive : îl abandonă definitiv pe general, neîngăduindu-i nici să-i apară în faţa ochilor. Cînd generalul alergă după ea la cazinou şi o întîlni la braţ cu prinţul, nici ea, nici Mme veuve Cominges nu-l recunoscură. Prinţul nu-l salută nici el în toată ziua aceea M-lle Blanche îl încercă şi-l răsuci în fel şi chip pe prinţ, ca să-l facă să-şi exprime hotărît intenţiile. Dar vai ! Se înşelase amarnic în calculele ei ! Această mică catastrofă se produse abia spre seară ; deodată se descoperi că prinţul n-are o les-caie, ba chiar se bizuia pe ea să-i împrumute bani cu chitanţă, ca să poată juca la ruletă. Blanche îl alungă, indignată, şi se încuie în apartamentul său.

în dimineaţa aceleiaşi zile am fost la mister Astley, sau, mai bine zis, toată dimineaţa l-am căutat pe mister Astley, dar nu l-am putut găsi cu nici un chip. Nu era nici acasă, nici la cazinou, nici în parc. De astă dată nu prînzise la hotel. Pe la orele cinci l-am

zărit venind de la gară direct spre hotelul d'Angleterre. Se grăbea şi părea foarte îngîndu-rat, deşi era greu să distingi îngrijorarea sau vreun sentiment de nelinişte pe chipul său. îmi întinse prietenos mîna, cu obişnuita lui exclamaţie : ,,A !", dar nu se opri în drum, con-tinuînd să meargă cu pas destul de grăbit. M-am luat după el ; dar se pricepu să-mi răspundă în aşa fel, încît n-am apucat să-l întreb de nimic. Afară de asta mi-era nespus de ruşine să aduc vorba despre Polina ; cît despre el, nu mă întrebă nici un cuvînt despre ea. I-am povestit ce se întîmplase cu bunica ; mă ascultă atent şi strînse din umeri, cu gravitate.

— O să piardă tot, observai eu.

—■ O, da, răspunse, s-a dus să joace încă de adineauri, cînd plecam, şi de aceea am ştiut precis că o să piardă. Dacă o să am timp, am să trec pe la cazinou să mă uit, fiindcă e interesant.

373

— Unde ai fost plecat ? strigai, mirîndu-mă că nu l-am întrebat pînă atunci.

— La Frankfurt.

— Cu treburi ?

—■ Da, cu treburi.

Ce puteam să-l mai întreb ? De altfel, tot mai mergeam alături de el, dar deodată, o coti spre hotelul „De quatre sai-sons" care se afla în drum, mă salută din cap şi dispăru. In-torcîndu-mă acasă, mi-am dat seama treptat că, dacă aş fi vorbit şi două ceasuri cu el, n-aş fi aflat absolut nimic, fiindcă... fiindcă n-aveam ce să-l întreb ? Da, sigur că era aşa ! Cu nici un chip nu-mi mai puteam formula acum vreo întrebare.

Toată ziua aceea Polina se plimbă cu copiii şi cu dădaca prin parc, iar restul timpului şezu acasă. Pe general îl evita de mult şi aproape că nu vorbea cu el, în orice caz nu discutau nimic serios. Băgasem de seamă asta mai de mult. Dar, ştiind în ce situaţie se afla azi generalul, m-am gîndit că el nu putea s-o evite, adică între ei doi nu puteau să nu aibă loc nişte importante explicaţii familiale. Totuşi cînd, întorcîn-du-mă la hotel după discuţia cu mister Astley, am întîlnit-o pe Polina cu copiii, chipul ei exprima cea mai senină linişte, de parcă toate furtunile familiale o ocoliseră numai pe ea. îmi răspunse la plecăciune cu un semn din cap. Am-venit acasă furios de-a binelea.

Se înţelege că evitam să stau de vorbă cu ea şi nu ne în-tîlnisem niciodată, după întîmplarea cu Wurmerhelm. De altfel, în bună măsură îmi dădeam aere, prefăcîndu-mă nepăsător ; dar cu cît trecea timpul cu atît mai mult creştea în mine o adevărată indignare. Chiar dacă ea nu m-ar iubi cîtuşi de puţin şi tot nu s-ar putea, cred eu, să-mi calce astfel în picioare sentimentele şi să-mi primească cu atîta nepăsare mărturisirile. Doar ştia că o iubesc cu adevărat ; doar a admis chiar ea, mi-a dat voie să-i vorbesc astfel! E drept că lucrurile începuseră cam ciudat între noi. Un timp, demult, cu vreo două luni în urmă, băgasem de seamă că vrea să facă din mine un prieten, un om de încredere, ba chiar se străduia oarecum. Dar, nu se ştie de ce, toate astea nu se prinseseră între noi ; în schimb, rămăseseră relaţiile ciudate de azi, de aceea am şi început să vorbesc astfel cu dînsa. Dar dacă o dezgusta dragostea mea, de ce nu-mi interzicea direct să-i vorbesc despre ea ?

Nu mi se interzisese ; ba chiar ea însăşi mă provoca la asemenea discuţii şi... fireşte, o făcea în batjocură. Ştiu sigur, am băgat bine de seamă că-i făcea plăcere, după ce mă asculta şi mă aţîţa pînă la durere, să mă zăpăcească deodată cu vreun cuvînt plin de dispreţ extrem şi de nepăsare. Şi doar ştia că nu pot trăi fără ea. Iată, trecuseră trei zile de la istoria cu baronul, şi nu -mai puteam să îndur despărţirea noastră. Cînd am întîlnit-o adineauri, lîngă cazinou, îmi bătea inima atît de tare, încît am pălit. Dar nici ea nu putea trăi fără mine. îi eram necesar, dar oare, oare numai ca măscăriciul Balakirev5 ?
Avea un secret — era limpede. Discuţia ei cu bunica mă întristase. De o mie de ori o rugasem să fie sinceră cu mine şi ştia că sînt gata să-mi dau viaţa pentru ea. Dar se eschiva întotdeauna, cu dispreţ aproape, sau în locul vieţii, pe care i-o ofeream, îmi cerea asemenea ieşiri, ca atunci, cu baronul I Nu era revoltător ? Oare întreaga ei viaţă era concentrată în jurul franţuzului acela ? Dar mister Astley ? Aici lucrurile deveneau cu desăvîrşire de neînţeles şi între timp — Doamne, cît mă chinuiam !
Venind acasă, într-un acces de furie, apucai pana şi îi înşirai următoarele :
,,Polina Alexandrovna, îmi dau seama limpede că a sosit deznodămîntul care o să te atingă, fireşte, şi pe dumneata. îţi

repet pentru ultima oară : ai nevoie sau nu de capul meu ? Dacă-ţi va fi necesar, cît de cît, te rog să dispui de mine ; deocamdată, stau în odaia mea, în orice caz în majoritatea timpului, şi n-am de gînd să plec nicăieri. Dacă vei avea nevoie, scrie-mi sau cheamă-mă."
Am sigilat şi am trimis biletul prin lacheul de pe coridor, poruncindu-i să-l transmită personal. Nu mă aşteptam la un răspuns, totuşi peste trei minute lacheul se întoarse cu ştirea că „domnişoara vă transmite salutări*.
Pe la şapte am fost chemat la general.
Se afla în cabinet, îmbrăcat, de parcă se pregătea să plece undeva. Bastonul şi pălăria erau pe divan. Mi s-a părut, în timp ce intram, că stă în mijlocul odăii, cu picioarele desfăcute, cu capul în piept şi că vorbeşte singur cu glas tare. însă, de cum mă văzu, se repezi spre mine aproape strigînd, încît fără voie am făcut un pas înapoi, pregătindu-mă să fug ;
375
dar el mă apucă ide amîmdouă mîinile şi mă trase spre divafi j se aşeză, mă sili să mă aşez şi eu în faţa lui în fotoliu şi fără să-mi lase mîinile, cu buze tremurătoare, cu lacrimi care-i luciră brusc în gene, rosti rugător :
— Alexei Ivanovici, scapă-mă, scapă-mă, cruţă-mă I
Mult timp nu putui pricepe nimic ; el vorbea, vorbea în-tr-una, repetînd : „Cruţă-mă, cruţă-mă !" în cele din urmă ghicii că aşteaptă de la mine ceva în chip de sfat j sau, mai bine zis, părăsit de toţi, amărît şi alarmat, îşi amintise de mine, şi mă chemase numai ca să poată vorbi, să vorbească, să vorbească într-una.
I se tulburaseră minţile sau, în orice caz, se pierduse de tot. îţi încrucişa mîinile pe piept şi era gata să se arunce în genunchi în faţa mea pentru ca eu (ce credeţi ?), ca eu să mă duc imediat la M-lle Blanche şi să fac apel la conştiinţa ei, s-o conving să se întoarcă şi să se mărite cu el.
—■ Dar, domnule general, strigai, mademoiselle Blanche poate că nici n-a băgat încă de seamă existenţa mea ? Ce pot face eu ?
Era însă inutil să te împotriveşti ; nu pricepea ce-i spuneai. Se apuca să vorbească de bunica, dar îngrozitor de dez-lînat j rămăsese încă la ideea că trebuie să cheme poliţia.
—• La noi, la noi, începea el, fierbînd brusc de indignare — într-

un cuvînt la noi, într-un stat bine organizat, unde există autorităţi, asupra unor bătrîne ca ea s-ar fi instituit ne-întîrziat o tutelă! Da, stimate domn, da, urmă el, trecînd deodată la un ton dojenitor, apoi sări din loc şi începu să se plimbe prin odaie j — n-ai ştiut încă asta, stimate domn, se adresă el, într-un colţ al camerei, unui stimat domn imaginar, ei bine, ai să afli... da... la noi bătrîne ca asta se ţin din scurt, din scurt, din scurt, 'da... of, la naiba I
Şi se aruncă din nou pe divan, iar peste un minut, aproape plîngînd şi sufocîndu-se, se grăbi să-mi spună că M-lle Blanche de aceea nu se mai mărită cu el fiindcă în locul telegramei a sosit bunica şi acum e limpede că el nu va căpăta moştenirea. I se părea că nu ştiu încă toate astea. Am amintit de Des Grieux ; el dădu din mimă : „A plecat! Tot ce am e ipotecat la el; am rămas gol puşcă I Banii pe care i-ai adus dumneata... banii aceia, nu ştiu cîţi mai sînt, pare-mi-se că au

rămas vreo şapte sute de franci şi atît — asta-i tot, iar mai departe, nu ştiu, nu ştiu !"
— Cum ai să plăteşti atunci hotelul ? strigai eu, speriat, şi... pe urmă ce o să se întîmple ?
Se uită îngîndurat la mine, dar cred că nu înţelegea nimic sau poate că nici nu mă auzea. Am încercat să aduc vorba de Polina Alexandrovna, de copii ; răspunse în grabă : „Da ! da ! Dar îndată se apucă din nou să vorbească de prinţ, de faptul că acum Blanche o să plece cu el şi atunci— ce mă fac eu atunci, Alexei Ivanovici ? mă întrebă deodată. Pentru Dumnezeu ! Ce mă fac, spune şi dumneata, doar asta-i nerecunoştinţa ! ,E nerecunoştinţa !"
In cele din urmă, începu să plîngă în hohote.
Ce puteai face cu un astfel de om ? Să-l laşi singur era de asemenea periculos ; putea face vreun pocinog. Am scăpat totuşi de el, de bine de rău, dar am înştiinţat-o pe dădacă să treacă pe la dînsul mai des şi, afară de asta, am stat de vorbă cu lacheul de pe coridor, un băiat cu scaun la cap ; mi-a făgăduit şi el, ca la rîndul său să aibă grijă.
Abia am apucat să-l las pe general, că se ivi la mine Po-tapîci ca să mă cheme la bunica. Era ora opt şi abia se.întorsese de la cazinou, după ce pierduse totul. M-am dus la dînsa : bătrîna

şedea în fotoliu, istovită şi vădit bolnavă. Marfa îi întinse o ceaşcă cu ceai, pe care aproape că o sili să-l bea. Atît glasul cît şi tonul bunicii se schimbaseră simţitor.
— Bună ziua, fiule, Alexei Ivanovici, rosti ea rar şi cu gravitate, plecînd capul, scuză-mă că te mai supăr o dată, iartă o femeie bătrînă. Eu, drăguţă, am lăsat totul acolo, aproape o sută de mii de ruble. Ai avut dreptate că n-ai mers ieri cu mine. Acuma-s fără bani, n-am un sfanţ. Nu vreau să mai zăbovesc nici o clipă, la nouă şi jumătate plec. Am trimis după englezul acela al tău, Astley, parcă, vreau să-i cer trei mii de franci pentru o săptămînă.'Convinge-l tu, să nu-i treacă cumva prin gînd să mă refuze. Eu, fiule, mai sînt destul de bogată. Am trei sate şi două case. S-or mai găsi şi bani, că nu i-am luat pe toţi. De aia spun, ca să nu aibă cumva vreo îndoială... A, dar uite-l! Pe omul bun îl cunoşti fără mare osteneală. •
Mister Astley sosea în grabă la prima chemare a bu-
877
nicii. Fără a sta pe gîfiduri cîtuşi de puţin şi fără să spună nimic, îi numără îndată trei mii de franci în schimbul unei poliţe, pe care bunica o semnă. încheind treaba, salută şi se grăbi să iasă.
— Acum pleacă şi tu, Alexei Ivanovici. Mi-a mai rămas o oră şi ceva, vreau să mă întind, că mă dor oasele. Nu te supăra pe o proastă bătrînă. De acum încolo n-am să-i învinuiesc pe tineri ide uşurinţă, şi nefericitului acela, generalul vostru e păcat să-i mai caut vină. Bani tot nu-i dau, facă ce-o vrea, fiindcă prea e nătărău, după părerea mea, numai că nici eu, proastă bătrînă, nu-s mai deşteaptă. Adevărat e că Dumnezeu pedepseşte trufia şi la bătrîneţe. Ei, rămîi cu bine. Mar-fuşa, ridică-mă.
Voiam totuşi s-o conduc pe bunică. Afară de aceasta mă aflam într-o stare de aşteptare, mă tot aşteptam că acusi-acuşi o să se întîmple ceva. Nu-mi găseam loc acasă. Ieşeam pe coridor, ba chiar m-am dus pentru o clipă să mă plimb pe alee. Scrisoarea mea era limpede şi hotărîtă, iar catastrofa de acum — cu siguranţă definitivă. La hotel am auzit de plecarea lui Des Grieux. în sfîrşit, chiar dacă avea să mă respingă ca prieten, poate că nu mă va respinge ca slugă. Avea doar nevoie de mine, măcar pentru comisioane ; da, puteam să-i fiu de folos, nici vorbă !

La ora plecării trenului am alergat la gară şi am instalat-o pe bunica. S-au aşezat cu toţi într-un vagon special pentru familie. „îţi mulţumesc, fiule, pentru ajutorul tău neprecupeţit, îşi luă ea rămas bun de la bine, şi transmite-i Prăsii viei cele ce i-am spus eu ieri. Am s-o aştept."
M-am dus acasă. Trecînd prin faţa apartamentului pe care-l ocupa generalul, am întîlnit-o pe dădacă şi am întrebat-o de el. „De, boierule, aşa şi aşa", răspunse ea trist. Am intrat totuşi, dar la uşa biroului m-am oprit, absolut uluit. M-lie Blanche şi generalul rîdeau în hohote, care mai de care. Veuve Cominges şedea tot acolo, pe divan. Generalul îşi ieşise, vădit, din minţi de bucurie, gîngăvea tot soiul de nerozii şi rî-dea cu un rîs lung şi nervos care-i brăzda faţa cu mii 'de zbîrcituri, iar ochii i se ascundeau parcă. Mai tîrziu am aflat chiar de la Blanche că, după ce l-a alungat pe prinţ şi auzind de plînsetele generalului, s-a gîndit să-l consoleze şi a intrat la el pentru o secundă. Dar bietul general nu ştia că în clipa aceea soarta lui era hotărîtă şi că Blanche începuse să îm-

pacheteze pentru ca a doua zi chiar, cu primul tren de dimineaţă, să zboare la Paris.
Am stat puţin în pragul cabinetului, apoi m-am răzgîndit să mai intru şi am ieşit neobservat. Urcînd la mine şi des-chizînd uşa, am zărit deodată, în semiîntuneric, o siluetă care şedea în colţ pe scaun, lîngă fereastră. La apariţia mea nu se sculă. M-am apropiat repede, m-am uitat şi mi s-a tăiat răsuflarea : era Polina !

Capitolul XIV

Am scos un strigăt de surpriză.
— Ce-i ? Ce-i ? mă întrebă ea straniu. Era palidă şi mă privea, posomorită.
— Cum ce-i ? Dumneata ? Aici, la mine ?
— Dacă vin, vin toată. Aşa-i obiceiul meu. Ai să vezi îndată ; aprinde lumînaiea.
Am aprins luminarea. Ea se sculă, se apropie de masă şi puse înaintea mea o scrisoare desfăcută. —■ Citeşte-o ! îmi porunci.
— Păi ăsta-i, ăsta-i scrisul lui Des Grieux ! strigai, apu-cînd scrisoarea. Mîinile îmi tremurau şi rîndurile îmi jucau înaintea ochilor. Am uitat termenii în care era alcătuită scrisoarea, dar

iat-o, deşi nu cuvînt cu cuvînt, în orice caz cu aceleaşi idei. „Mademoiselle, scria Des Grieux, împrejurări nefavorabile mă silesc să plec neîntîrziat. Desigur că ai observat şi dumneata că am evitat dinadins o explicaţie definitivă cu dumneata, pînă ce nu se va fi limpezit întreaga situaţie. Sosirea bătrînei (de la vieille dame) voastre rude ca şi fapta ei absurdă au pus capăt tuturor îndoielilor mele. Situaţia dificilă a propriilor mele afaceri mă împiedică categoric să mai nutresc dulcile speranţe cu care mi-am permis să mă îmbăt un timp. Regret cele ce s-au petrecut, dar nădăjduiesc că în purtarea mea nu vei găsi nimic care să nu fie demn de un gentilom şi un om cinstit (gentilhomme et honnete homme). După ce am pierdut aproape toţi banii împrumutîndu-l pe tutorele dumitale, mă aflu în extrema necesitate de a mă folosi de

ceea ce-mi rămîne : am şi dat de ştire prietenilor mei din Petersburg să dispună neîntîrziat de vînzarea averii care mi-a fost ipotecată ; cunoscînd, totuşi, că uşuratecul dumitale tată vitreg ţi-a cheltuit banii care-ţi aparţineau, am hotărît să-l iert de cincizeci de mii de franci şi pentru suma aceasta îi înapoiez o parte din poliţe, aşa încît dumneata ai acum posibilitatea să-ţi recuperezi ceea ce ai pierdut, trăgîndu-l la răspundere pe cale juridică. Nădăjduiesc, mademoiselle, că, în prezenta situaţie, atitudinea mea îţi va fi extrem de favorabilă. Nădăjduiesc de asemenea că prin această atitudine îmi fac pe deplin datoria de om cinstit şi nobil. Fii încredinţată că amintirea dumitale îmi va rămîne pe veci întipărită în inimă."

— Ce să-i faci, totul e limpede, i-am spus eu Polinei, oare te-ai putut aştepta la altceva ? adăugai cu revoltă.

— Nu mă aşteptam la nimic, rosti ea, în aparenţă liniştită, dar vocea i se oprea parcă ; demult am hotărît totul ; îi citeam gîndurile, am aflat ce-i umblă prin minte. Credea că alerg după... că am să insist... (se opri şi, fără să termine fraza, îşi muşcă buzele şi tăcu). Mi-am dublat dinadins dispreţul faţă de el, începu ea din nou, aşteptam să văd ce o să facă ? Dacă ar fi sosit telegrama privitoare la moştenire, i-aş fi az-vîrlit datoria idiotului aceluia şi l-aş fi gonit! Il uram de mult, de mult. O, era cu totul altfel înainte, de o mie de ori altfel, dar acum... acum!... Ah, cu cîtă fericire i-aş fi azvîrlit în obrazul lui ticălos aceste cincizeci de mii şi l-aş fi scuipat...

—■ Dar hîrtia, poliţa aceea de cincizeci de mii pe care a înapoiat-o, se află la general ? Ia-o şi dă-i-o lui Des Grieux.
—■ O, nu-i vorba de asta ! Nu-i asta !...
—• Da, adevărat, nu-i asta ! Şi-apoi la ce mai e bun acum generalul ? Dar bunica ? strigai eu deodată.
Polina mă privi, distrată şi nerăbdătoare parcă.
— Ce-i cu bunica ? rosti cu ciudă. Nu mă pot duce la ea... Şi-apoi nu vreau să cer iertare nimănui, adăugă iritată.
— Ce-i de făcut ? strigai. Dar cum, cum ai putut să-l iubeşti pe Des Grieux ! Ah, ticălosul! ticălosul! Ascultă, vrei să-l omor în duel ? Unde-i acum ?
— E la Frankfurt şi o să rămînă acolo trei zile.
—' Un singur cuvînt al dumitale şi plec, chiar mîine, cu primul tren! am rostit cu un soi de entuziasm prostesc.
380

Polina rîse.
— Mai ştii, poate că o să spună : înapoiază-mi mai întîi cincizeci de mii de franci. Şi-apoi de ce să se bată ? Ce prostie !
— Atunci de unde, de unde să luăm aceşti cincizeci de mii de franci ? repetai, scrîşnind din dinţi, de parcă ar fi fost cu putinţă să-i ridic aşa, deodată, de pe jos. Ascultă : mister Astley ? întrebai, în timp ce o idee ciudată mi se năştea în cap.
îi scăpărară ochii.
— Va să zică tu singur vrei să plec de la tine la englezul acela ? rosti ea, privindu-mă sfredelitor drept în faţă şi zîmbind cu amărăciune. Pentru prima oară în vi^ţă îmi spunea fu. Mi se pare că în clipa aceea îi vîjîia capul de emoţie fiindcă se aşează deodată pe divan, istovită parcă.
Mă luminase parcă un fulger ; stăteam şi nu-mi credeam ochilor, nu-mi credeam urechilor ! Cum aşa, va să zică mă iubeşte ? A venit ia mine şi nu la mister Astley. A venit ea, o fată, singură, în odaia mea, într-un hotel, ceea ce înseamnă că s-a compromis în ochii tuturor, iar eu stau în faţa ei şi încă nu pricep !
Un gînd nesăbuit se aprinse în creierul meu.
— Polina I Lasă-mi numai o oră. Aşteaptă aici numai o oră şi... am să mă întorc ! E... absolut necesar ! Ai să vezi! Ră-mîi aici, rămîi aici I
Şi am ieşit buzna din odaie, fără să răspund privirii ei întrebătoare şi mirate ; îmi strigase ceva din urmă, dar nu m-am

întors.
Da, uneori gîndul cel mai nesăbuit, cel mai imposibil în aparenţă, ţi se înfige atît de adînc în cap, încît, pînă la urmă, îl priveşti ca pe ceva realizabil... Mai mult: dacă ideea se uneşte cu o dorinţă puternică, arzătoare, o iei uneori, pînă la urmă, ca pe ceva fatal, necesar, predestinat, ca pe ceva ce e imposibil să nu se întîmple ! Poate că la mijloc exista ceva, o combinaţie de presentimente, o neobişnuită sforţare a voinţei, o autointoxicaţie cu propria-ţi fantezie sau încă ceva — nu ştiu ; dar în seara aceea (pe care n-am s-o uit niciodată), mi se întîmplă un miracol. Deşi el poate fi perfect justificat aritmetic, totuşi pentru mine a rămas pînă azi un miracol. Şi de ce, de ce credinţa aceasta se întipărise atunci atît de adînc în mine şi de atîta vreme ? Căci, cu siguranţă, mă

gîndeam la asta — vă repet — nu ca la o întîmplare care se poate petrece la fel ca altele (şi prin urmare putea să nu se petreacă de loc), ci ca la ceva care mi se părea cu neputinţă să nu se producă.
Era ora zece şi un sfert; am intrat în cazinou cu speranţa atît de fermă şi, în acelaşi timp, atît de tulburat cum n-am mai fost niciodată. în sălile de joc se afla încă destulă lume, deşi de două ori mai puţină ca dimineaţa.
Către ora unsprezece, la mesele de joc rămîn jucătorii autentici, pasionaţi, pentru care în staţiune nu există altceva decît ruleta, care au sosit numai pentru ea, care abia dacă observă ce se petrece în jurul lor şi nu se interesează de nimic în decursul întregului sezon, nefăcînd decît să joace de dimineaţă pînă seara şi fiind gata, probabil, să joace şi din seară pînă în zori, dacă s-ar putea. Şi întotdeauna aceştia se împrăştie cu necaz la ora douăsprezece, cînd se închide ruleta. Iar atunci cînd crupierul şef, în jurul orei douăsprezece, înainte de închidere, anunţă: „Les tiois derniers coups, mes-sieurs!" * sînt gata să arunce orbeşte în aceste trei ultime jocuri tot ce au prin buzunare — şi, într-adevăr, atunci pierd cel mai mult. M-am aşezat chiar la masa unde şezuse deunăzi bunica. înghesuiala nu era prea mare, încît am ocupat foarte repede un loc în picioare, lîngă masă. Drept în faţa mea, pe postavul verde, era desenat cuvîntul: „Passe" „Passe" e un rînd de cifre, de la nouăsprezece inclusiv, pînă la treizeci şi şase. Primul şir, de la

unu pînă la optsprezece inclusiv se numeşte „Manque" ; dar ce-mi .păsa mie de asta ? Nu calculasem, ba chiar nu auzisem pe care cifră căzuse ultima lovitură şi nici nu m-am interesat de asta, începînd jocul — aşa cum ar fi procedat orice jucător socotit. Mi-am scos toţi cei douăzeci de frederici şi i-am azvîrlit pe „passe", care se afla înaintea mea.
— Vingt deux **, strigă crupierul.
Am cîştigat şi din nou am pus tot : şi ce avusesem, şi cîştigul.
— Tiente el un ***, strigă crupierul.
* Ultimele trei jocuri, domnilor I (Fr.) ** Douăzeci şi două. (Fr.) *** Treizeci şi unul. (Fr.)
Din nou am cîştigat! Deci aveam în total optzeci de frederici ! I-am împins pe toţi optzeci pe douăsprezece cifre mijlocii (cîştig triplu, dar aveam două şanse împotriva mea) — roata se învîrti şi a ieşit douăzeci şi patru. Mi s-au înşirat trei pachete de cîte cincizeci de frederici şi zece monezi de aur ; în total, cu ce mai avusesem, m-am pomenit cu două sute de frederici !
Parcă eram în delir. Am împins toată această grămadă de bani pe roşu — şi deodată m-am trezit! Era singura dată din toată seara, din tot timpul jocului, cînd m-a trecut o spaimă ca un fior, răspunzînd în tremurul mîinilor şi al picioarelor. Am simţit şi mi-am dat seama cu groază : ce ar însemna acum pentru mine să pierd ! în miza aceea era toată viaţa mea !
—■ Rouge! strigă crupierul — şi am răsuflat în itimp ce fiori de foc mă treceau prin tot corpul. Mi se plăti în bancnote ; înseamnă că aveam în total patru mii de florini şi optzeci de frederici I (Pe atunci mai puteam urmări socoteala.)
Mai îmi amintesc că am pus două mii de florini, din nou pe douăsprezece cifre mijlocii şi am pierdut ; am pus aurul pe care-l avusesem şi optzeci de frederici şi am pierdut. Mă cuprinse turbarea : am apucat ultimele două mii de florini care-mi mai rămăseseră şi le-am pus pe primele douăsprezece cifre —■ aşa, la întîmplare, fără socoteală ! De altfel, a fost o clipă de aşteptare, asemănătoare ca senzaţie cu senzaţia pe care a încercat-o M-me Blanchard6, la Paris, în timp ce cădea din balon spre pămint.
— Quatie ! * strigă crupierul. în total, cu miza dinainte, aveam din nou şase mii de florini. Acum priveam ca un învingător, nu mă mai temeam de nimic, absolut de nimic şi am aruncat patru mii de florini pe negru. Vreo nouă oameni se repeziră, după

mine, să pună pe negru. Crupierii se uitară unul la altul şi schimbară cîteva cuvinte. în jur, toţi vorbeau şi aşteptau.
A ieşit negrul. De aici nu-mi mai amintesc de nici un calcul, nici de ordinea mizelor. Ţin minte numai, ca prin vis, că apucasem să cîştig, pare-se, vreo şaisprezece mii de florini; deodată, prin trei lovituri nefericite, am pierdut din ei douăspre-
* Patru. (Fr.)

zece ; pe urmă am împins ultimele patru mii pe „passe" (nu mai resimţeam nimic în timpul acesta ; aşteptam numai, în mod automat parcă, fără să gîndesc) — şi iar am cîştigat ; pe urmă am mai cîştigat de patru ori la rînd. Ţin minte numai că luam banii cu miile ; mi-a mai rămas de asemenea în memorie că cel mai des ieşeau cele douăsprezece cifre mijlocii, de care mă şi legasem. Ele apăreau nu ştiu cum regulat, neapărat de vreo trei, patru ori la rînd, pe urmă dispăreau de două ori şi se întorceau iar de trei sau patru ori la rînd. Această uimitoare regularitate se întîlneşte uneori în serie şi tocmai asta îi descumpăneşte pe jucătorii calculaţi, care socotesc cu creionul în mînă. Şi ce renghiuri îngrozitoare joacă uneori aici soarta.
Cred că nu trecuse mai mult de o jumătate de oră de cînd venisem. Deodată, crupierul m-a anunţat că am cîştigat treizeci de mii de florini şi întrucît banca nu poate plăti mai mult dintr-o dată, ruleta se va închide pînă în dimineaţa următoare. Mi-am înşfăcat tot aurul şi l-am turnat în buzunare, am apucat bancnotele şi am trecut la o altă masă, în altă sală, unde se afla o altă ruletă ; în urma mea năvăli întreaga mulţime ; acolo mi se făcu îndată loc şi m-am apucat din nou să pun la nimereală, fără să socotesc. Nu-mi dau seama ce m-a salvat!
Uneori, totuşi, parcă-mi trecea prin minte o combinaţie oarecare. Mă legam de unele cifre şi şanse, dar curînd fe părăseam şi mizam iar aproape fără să-mi dau seama. Eram, pesemne, foarte distrat ; îmi amintesc că crupierii mi-au corectat de cîteva ori jocul. Făceam nişte greşeli grosolane. Aveam tîmplele umede de sudoare şi mîinile îmi tremurau. Mă asaltau şi polonezii să-şi ofere serviciile, dar nu ascultam pe nimeni. Norocul curgea neîntrerupt. Deodată, în jur se stîrniră vorbe cu glas tare şi rîsete. ,,Bravo, bravo !" strigau toţi, ba unii începură chiar să bată din palme. Smulsesem şi de aici treizeci

de mii de florini şi banca se închise iar pînă a doua zi!
— Pleacă, pleacă, îmi şopti o voce din dreapta. Era un ovrei din Frankfurt; stătuse tot timpul în preajma mea şi pare-mi-se mă ajutase uneori la joc.
— Pentru Dumnezeu, pleacă, îmi şopti o altă voce ^a urechea stîngă. Am aruncat o privire. Era o doamnă îmbrăcată nespus de modest şi cuviincios, în jur de treizeci de ani,

cu o faţă bolnăvicios de palidă şi obosită, oare mai amintea încă minunata ei frumuseţe de altădată. In clipa aceea tocmai îmi îndesam buzunarele cu bancnote, pe care le mototoleam fără milă şi adunam aurul rămas pe masă. Apucînd ultimul pachet de cincizeci de frederici, am reuşit, cu totul neobservat, să-l vîr în mîna palidei doamne ; ţineam grozav s-o fac şi-mi amintesc că degetele ei subţiri şi slabe îmi strînseră puternic mîna, în chip de vie recunoştinţă. Toate acestea s-au petrecut într-o clipă. Duţiă ce am strîns tot, am trecut la trente et quaiante.
La trente et quarante joacă un public aristocratic. Nu mai e ruleta, e joc de cărţi. Aici banca răspunde pentru o sută de mii de taleri deodată. Cea mai mare miză e de asemenea de patru mii florini. Nu cunoşteam de loc jocul, nu ştiam aproape nici o miză afară de roşu şi negru, care erau şi aici. De ele m-am şi legat. întreg cazinoul se adunase în jur. Nu-mi aduc aminte dacă în tot timpul acesta m-am gîndit măcar o dată la iPolina. Simţeam o desfătare nestăpînită să apuc şi să adun bancnote, care creşteau morman înaintea mea.
Într-adevăr, parcă mă împingea soarta. De astă dată, ca dinadins, se petrecu un lucru care se repetă, de altfel, destul de des în timpul jocului. Şansa se agaţă, de pildă, de roşu şi nu-l părăseşte de zece, ba chiar de cincisprezece ori în şir. Am auzit chiar acum două zile că, săptămîna trecută, roşul a ieşit de douăzeci şi două de ori la rînd ; aşa ceva nu se pomenise la ruletă şi se povestea cu mirare. Se înţelege că toţi părăsesc de îndată roşul şi după zece ori, de pildă, aproape nimeni nu are curajul să mizeze pe el. Dar nici pe negru, opus roşului, nu mai pune atunci nici unul dintre jucătorii cu experienţă. Un jucător încercat ştie ce-i acela „capriciul întîmplării". S-ar părea, de pildă, că după şaisprezece lovituri pe roşu, a şaptesprezecea va cădea neapărat pe negru. La asta se reped novicii cu ghiotura, dublează şi triplează mizele şi pierd îngrozitor.

Eu, însă, printr-o toană ciudată, băgînd de seamă că roşul a ieşit de işapte ori la rînd, m-am agăţat dinadins de el. Sînt convins că pe jumătate din orgoliu ; voiam să uimesc spectatorii priintr-un risc nebunesc şi — ce senzaţie ciudată — îmi amintesc limpede că, lîntr-adevăr, deodată, fără nici un fel de provocare din partea orgoliului, a pus stăpînire pe mine o teribilă sete de risc. Poate că, după ce a trecut prin atâtea

1
senzaţii, inima nu se satură, ci se irită mai mult din pricina lor şi cere senzaţii din ce în ce mai puternice, pînă la absoluta istovire. Şi, zău că nu mint, dacă regulamentul jocului mi-ar fi permis să pun cincizeci de mii de florini dintr-o dată, i-aş fi pus, ifără doar şi poate. în jurul meu toţi strigau că-i o nebunie, că xoşul a ieşit a paisprezecea oară !
—■ Monsieur a gagne deja cent miile floiins *, se auzi un glas lîngă mine.
M-am trezit deodată. Cum ? Cîştigasem în seara aceea o sută de mii de florini I Păi la ce-mi trebuia mai mult ? M-am repezit asupra bancnotelor, le-am înghesuit în buzunar fără să le număr, mi-am adunat tot aurul, toate fişicurile şi am ieşit buzna din cazinou. Toţi rîdeau în jur, în timp ce treceam prin săli, privindu-mi buzunarele umflate şi mersul cam clătinat, din pricina greutăţii aurului. Cred că era cu mult peste opt kilograme. Cîteva mîini se întinseră spre mine ; am împărţit cît am putut apuca în pumn. Doi ovrei mă opriră la ieşire.
— Eşti curajos ! Eşti foarte curajos ! îmi spuseră ei dar pleacă mîine dimineaţă neapărat, cît poţi mai devreme, altminteri pierzi tot...
Nu-i ascultam. Aleea era atît de întunecoasă că nu vedeai la doi paşi. Pînă la hotel era cam o jumătate de verstă. Niciodată nu-mi fusese frică de hoţi sau tîlhari, nici în copilărie ; şi nici acum nu mă gîndeam la ei. De altfel nu-mi amintesc la ce m-am gîndit în timpul drumului; n-aveam nici un gînd. Simţeam numai o desfătare teribilă — a succesului, a victoriei, a puterii — nu ştiu cum să mă exprim. Îmi apărea în faţă chipul Polinei ; ţineam minte şi-mi dădeam seama că mă duc la ea, că am s-o întîlnesc îndată, că am să-i povestesc şi am să-i arăt... dar abia dacă-mi aminteam ce-mi spusese adineauri şi de ce m-am dus la cazinou

şi toate senzaţiile recente, pe care le încercasem numai cu o oră şi jumătate înainte, mi se păreau acum un trecut îndepărtat, îngropat, învechit, pe care nu-l mai pomeneşti niciodată, fiindcă acum totul va începe de la capăt. Cînd eram aproape de capătul aleii, mă năpădi deodată spaima : „Dar dacă mă ucid acum şi mă jefuiesc ? !" Cu fiecare pas spaima mea se dubla. Alergam aproape. Deodată, la sfîrşitul aleii, luci brusc întreg
* Domnul a cîştigat deja o sută de mii de florini. (Fi.)

hotelul nostru, viu luminat — slavă Domnului, eram acasă ! Am ajuns în fugă pînă la etajul meu şi am deschis uşa. Polina se afla acolo şi şedea pe divan, în faţa luminării aprinse, cu mîinile încrucişate pe piept. Se uită la mine, uluită, cu siguranţă că în clipa aceea aveam o înfăţişare destul de stranie. M-am oprit în ifaţa ei şi am început să arunc pe masă grămada de bani.

Capitolul XV

îmi amintesc că se uita la faţa mea teribil de stăruitor, dar nu se mişca din loc şi fără să-şi schimbe măcar poziţia.
— Am cîşigat două sute de mii de franci, strigai eu, aruncînd ultimul fişic. Mormanul uriaş de bancnote şi fişicuri ocupase întreaga masă şi nu-mi mai puteam lua ochii de la el; erau clipe cînd uitam cu totul de Polina. Ba mă apucam să fac ordine în mulţimea de bancnote, aşezîndu-le la un loc, iba trăgeam :într-o sdngură grămadă aurul ; ba lăsam totul şi începeam să umblu, gînditor, cu paşi repezi prin odaie, pentru a mă apropia apoi din nou de masă şi a începe iar să număr banii. Deodată, >ca şi cum m-aş fi trezit, m-am repezit la uşă şi am încuiat-o degrabă, răsucind cheia de două ori. Pe urmă m-am oprit, preocupat, în faţa valizei mele mici.
— Să-i pun oare în valiză pînă mîine ? am întrebat în-torcîndu-mă deodată spre Polina şi amintindu-mi brusc de ea.
Ea şedea fără să se mişte, pe acelaşi loc, dar mă urmărea. Avea o expresie stranie pe obraz ; nu mi-a plăcut de loc expresia aceea ! N-aş greşi dacă aş spune că în ea se citea ura.
M-am apropiat repede.
— Polina, uite douăzeci şi cinci de mii de florini, asta înseamnă cincizeci de mii de franci, ba mai mult. Ia-i şi mîine aruncă-i lui în obraz.
Nu-mi răspunse.
— Dacă vrei, îi duc chiar eu, dis-de-dimineaţă. E bine aşa ?

Deodată, izbucni în rîs. Rîse mult timp.
25*
387
Mă. uitam la ea cu mirare şi amărăciune. Rîsui acesta semăna foarte mult cu rîsul său din alte daţi, cînd îşi bătea adesea joc de mine şi care izbucnea întotdeauna în timpul declaraţiilor mele celor mai pătimaşe. în sfîrşit încetă şi se încruntă ; mă cerceta sever pe sub sprîncene.
— N-am să iau banii dumitale, rosti dispreţuitor.
— Cum ? Ce-i asta ? strigai. Polina, de ce ?
— Nu iau bani de pomană.
— Ţi-i ofer ca prieten ; îţi ofer viaţa mea.
Se uită la mine cu o privire lungă şi cercetătoare de parcă ar fi vrut să mă străpungă.
—> Plăteşti scump, rosti, zîmbind. Amanta lui Des Grieux nu merită cincizeci de mii de franci.
—■ Polina, cum poţi vorbi aşa cu mine ! strigai cu reproş. Parcă eu sînt Des Grieux ?
— Te urăsc ! Da... da!... Nu te iubesc mai mult decît pe Des Grieux, spuse deodată cu ochi scăpărători.
Apoi îşi acoperi faţa cu palmele şi izbucni într-o criză de isterie. M-am repezit la ea.
Mi-am dat seama că i se întîmplase ceva în lipsa mea. îşi ieşise parcă cu totul din minţi.
— Cumpără-mă ? Vrei? Vrei? Pentru-cincizeci de mii de franci ca Des Grieux ? îi scăpă printre hohotele convulsive de plîns. Am cuprins-o în braţe, îi sărutam inimile, picioarele, am căzut în genunchi în faţa ei.
Criza de isterie începea să-i treacă. îşi puse amîndouă mîinile pe umerii mei, cercetîndu-mă atent; parcă ar fi vrut să-mi citească ceva pe faţă. Mă asculta, dar vădit nu auzea cele ce-i spuneam. Un soi de îngrijorare şi concentrare i se iviră pe chip. Mă temeam pentru ea ; aveam impresia certă că i se tulbură minţile. Ba începea deodată să mă atragă încet spre ea j un zîmbet încrezător i se ivea pe faţă ; apoi mă împingea brusc şi cu privirea din nou întunecată se apuca să mă cerceteze.
Pe neaşteptate, se repezi să mă îmbrăţişeze.
— Mă iubeşti, mă iubeşti, nu-i aşa ? spuse. Doar tu, doar tu... ai vrut să te baţi în duel cu baronul pentru mine !
Şi deodată izbucni în rîs, de. parcă şi-ar fi amintit de ceva hazliu

şi drăguţ. Plângea şi rîdea în acelaşi timp. Ce aveam de făcut ? Eu însumi eram ca în friguri. îmi amintesc că a început sănmi spună ceva, dar n-am putut pricepe nimic.
388
Era ca un fel de delir, un soi de gîngăveală — de parcă ar fi vrut să-mi povestească ceva, cît mai repede — un delir întrerupt pe alocuri de rîsul cel mai voios, care începea să mă sperie.
„Nu, nu, tu-mi eşti cel drag, tu-mi eşi cel drag ! repeta. Tu-mi eşti credincios!" şi din nou îşi punea mîinile pe umerii mei, mă cerceta iar şi continua să repete : ,,Tu mă iubeşti... mă iubeşti... ai să mă iubeşti ?" Nu-mi luam ochii de la ea ; n-o mai văzusem niciodată într-un asemenea acces de duioşie şi iubire ; se înţelege, era un delir, -dar... văzîndu-mi privirea pătimaşă, începea brusc să zîmbească şiret; şi, fără nici o legătură, se pornea deodată să vorbească despre mister Astley.
De altfel, pomenea mereu de mister Astley (mai ales cînd se străduise adineauri să-mi povestească ceva), dar ce anume n-am putut pricepe bine ; cred că rîdea de el ; repeta într-una că el aşteaptă... şi că ştiu eu oare că, precis, stă acum în faţa geamului ? „Da, da, în faţa geamului, hai, deschide, uită-te, uită-te, e aici, aici !" Mă împingea spre fereastră, dar, de îndată ce făceam o mişcare într-acolo, izbucnea în hohote de rîs şi rămîneam pe loc, iar ea se repezea să mă îmbrăţişeze.
— O să plecăm ? Plecăm mîine ? îşi amintea deodată agitată şi... (cădea pe gînduri) crezi că o ajungem din urmă pe bunica, ce zici ? Cred că la Berlin o ajungem. Ce crezi că o să spună când o s-o ajungem din urmă şi o să ne vadă ? Dar mister Astley ?... Ei, acela n-ar sări de pe Schlangenberg, cum crezi ? i(Izshucni în rîs.) Ascultă : ştii unde pleacă vara viitoare ? Vrea să plece la Polul Nord pentru nişte cercetări ştiinţifice şi m-a chemat şi pe mine cu el, ha, ha, ha ! Bl zice că n-oi, ruşii, fără europeni nu ştim nimic şi nu sîntem în stare de nimic... Dar şi el e om bun I Ştii că-i găseşte o scuză „generalului", el zice că Blanche... că o pasiune — ei, nu mai ştiu, nu mai ştiu — repetă brusc, de parcă s-ar fi încurcat. Sărmanii, ce milă mi-e de ei şi de bunica... Dar ascultă, ascultă, de unde pînă unde vrei tu să-l omori pe Des Grieux ? Şi credeai, credeai oare că ai isă-l omori ? O, prostule ! Oare te-ai putut gîndi că am să te las să te baţi cu Des Grieux ? Păi nici pe baron nu l-ai putea ucide, adăugă, rîzînd deodată. O, cit de hazliu ai fost atunci, cu baronul ; mă uitam la voi ammdoi

de pe bancă ; şi cum nu-ţi venea să te duci cînd te trimiteam. Ce-am mai rîs atunci, ce-am mai rîs, adăugă tprintre hohote.

Apoi din nou începea brusc să mă sărute şi să mă îmbrăţişeze, din nou îşi lipea cu gingăşie şi pasiune obrazul de faţa mea. Nu mă mai gîndeam la nimic, nu mai auzeam nimic. Şi atunci mi-am pierdut capul...
Cred că era aproape şapte dimineaţa cînd m-am trezit; soarele lumina odaia. Polina şedea lingă mine şi privea ciudat în jur, ide parcă ieşise dintr-o beznă şi-şi aduna amintirile. Abia se trezise şi se uita stăruitor la masă şi la bani. Capul mi-era greu şi mă durea. Am încercat s-o apuc de mină ; mă împinse brusc şi sări de pe divan. Ziua care începea era înnouratä ; în zori plouase. Se apropie de fereastră, o deschise, îşi scoase capul şi pieptul afară, sprijinindu-se în mîini cu coatele pe pervaz şi rămase aşa vreo trei minute, fără să se întoarcă spre mine şi fără să asculte cele ce-i spuneam. Mă gîndeam cu spaimă : ce-o să fie acum şi cum o să se sfîrş-şească totul ? Deodată se ridică de la fereastră, se apropie de masă şi, privindu-mă cu o ură nesfîrşită, cu buzele tremurând de furie, îmi spuse :
— Ei, şi acum dă-xni cei cincizeci de mii de franci ai mei! —■ Polina, iar, iar I începui.
— Sau te-ai răzgândit ? Ha, ha, ha! Poate că-ţi şi pare rău ? Cei douăzeci şi cinci de mii de florini, număraţi încă de ieri, se aflau pe masă ; i-am luat şi i-am întins.
— Sînt ai mei acum ? Aşa-i ? Aşa-i ? mă întrebă cu răutate, ţinând banii în mîini.
— Întotdeauna au fost ai tăi, i-am răspuns.
—■ Ţine atunci cei cincizeci de mii de franci ai tăi! îşi făcu vînt şi aruncă cu ei în mine. Pachetul mă izbi dureros în obraz şi se împrăştie pe podea. Săvîrşind aceasta, Polina se repezi afară pe uşă.
Ştiu desigur că în clipa aceea nu era în toate minţile, deşi nu înţeleg această nebunie temporară. E drept că pînă azi, după o lună, e încă bolnavă. Care a fost însă pricina acestei stări şi, în special, a acestei ieşiri ? Mîndria rănită ? Desperarea fiindcă se hotărîse să vină la mine ? Nu cumva i s-a părut, din purtarea mea, că sînt mândru de norocul meu şi, întocmai ca Des Grieux, vreau să scap de ea, dăruindu-i cincizeci de mii de franci ? Dar n-a fost nimic din toate acestea, ini-o spune conştiinţa. Cred că,

în parte, vinovată era şi mîndria ei: mîndria o făcuse să n-aibă încredere în mine şi

să mă jignească, deşi poate ea însăşi nu le vedea pe toate prea limpede. In cazul acesta, desigur, am plătit în locul lui Des Grieux, devenind vinovat, poate fără prea mare vină. Toate acestea au fost numai o nebunie, e adevărat; e adevărat, de asemenea, că am ştiut că e în delir şi... n-am ţinut seamă de acest fapt. (Poate că acum nu mi-o poate ierta ? Bine, asta-i acum j dar atunci, atunci ? Doar nu erau atît de puternice boala şi delirul ei, ca să nu-şi dea seama cu desăvârşire ce face, venind la mine cu scrisoarea lui Des Grieux. înseamnă că ştia ce face.

Mi-am viril cum am putut bancnotele şi grămada de aur în aşternut, le-am acoperit şi am ieşit la vreo zece minute după Polina. Eram sigur că a fugit acasă şi voiam să mă strecor încetişor la ei în antreu, ca s-o întreb pe dădacă de sănătatea domnişoarei. Mare mi-a ifost mirarea cînd am aflat de la dădacă, pe care am întîlnit-o pe scară, că Polina nu s-a întors încă acasă şi că dădaca venea la mine după ea.

—■ Chiar acum, i-am spus, chiar acum a plecat de la mine, cu vreo zece minute înainte, unde putea să dispară ?

Dădaca mă privi cu dojana.

Intre timp se stîrnise o poveste întreagă, care circula prin tot hotelul. La portar şi la ober-chelner se şoptea că la şase dimineaţa frăulein a ieşit fugind din hotel, în ploaie, şi a alergat în direcţia hotelului d'Angleterre. Din cuvintele şi aluziile lor mi-am dat seama că ei ştiau că-şi petrecuse noaptea în odaia mea. De altfel, acum se vorbea de întreaga familie a generaluilui: s-a aflat că ieri generalul şi-a ieşit din minţi şi a plîns de ,s-a auzit în tot hotelul. Se povestea de asemenea că bunica era mama acestuia, care sosise dinadins din Rusia, ca să-i interzică fiului ei căsătoria cu M-lle de Cominges şi că l-a ameninţat să-l dezmoştenească dacă n-o ascultă şi întrucât el n-a ascultat-o, contesa şi-a pierdut dinadins, sub ochii lui, toţi banii la ruletă, tocmai ca să nu capete nimic. „Diese Russen I" *, repeta cu indignare ober-chelnerul, clătinînd din cap. Alţii rîdeau. Ober-chelnerul pregătea nota. Câştigul meu ajunsese cunoscut; Karl, lacheul meu de coridor, m-a felicitat primul. Dar n-aveam timp de ei. M-am repezit spre hotelul d'Angleterre.

Ruşii aceştia ! (Germ.)
391
Era încă devreme ; mister Astley nu primea pe nimeni; aflînd iînsă că eram eu, a ieşit pe coridor şi s-a oprit în faţa mea, aţintindu-şi asupra mea privirea plumburie şi aşteptînd să audă ce am să spun. L-am întrebat îndată de Polina.
— E bolnavă, mi-a răspuns mister Astley, continuînd să mă privească ţintă, fără să-şi ia ochii de la mine.
— Va să zică e într-adevăr Ila dumneata ?
— O da, e ia mine.
— (Păi cum aşa... ai de giînd s-o ţii la dumneata ?
— O da, am de gînd.
— Mister Astley, asta o să provoace un scandal; iui se poate, şi apoi e foarte bolnavă ; poate că n-ai băgat de seamă ?
— O da, am băgat de seamă şi ţi-am mai spus că e bolnavă. Dacă n-ar fi fost bolnavă, nu şi-ar fi petrecut la dumneata toată noaptea.
— Va să zică ştii şi asta ?
— Ştiu asta. Ieri avea de gînd să vină aici şi aş ii dus-o la o rudă de-a mea, dar fiindcă era bolnavă a greşit şi a venit 'la dumneata.
—• Ia te uită ! Ei, te felicit, mister Astley. Apropo, îmi dai o idee : nu cumva ai stat toată noaptea sub fereastra noastră ? Toată noaptea miss Polina m-a îndemnat să deschid fereastra ca să văd dacă nu stai acolo şi rîdea teribil.
— Oare ? Nu, n-am stat sub ifereastră ; dar am aşteptat pe coridor şi m-am plimbat încolo şi încoace.
— Dar trebuie tratată, mister Astley.
—• O da, am şi chemat medicul şi dacă o să moară ai să-mi dai socoteală pentru moartea ei.
Am rămas uluit. „Dar mister Astley, ce-ai de gînd ?"
— E adevărat că ieri ai dîştigat două sute de mii de taleri ?
— In total numai o sută de mii de florini.
— Ei, vezi ! Atunci pleacă în dimineaţa aceasta la Paris. —■ Pentru ce ?
— Toţi ruşii, cînd au bani, se duc la Paris, explică mister Astley cu un glas şi un ton de parcă ar fi vorbit din carte.
— Ce să iac eu acum, vara, la Paris ? O iubesc, mister Astley! O ştii şi dumneata.
— Oare ? Sînt convins că nu. De altfel, dacă rămîi aici, ai să

pierzi precis şi n-o să mai ai cu ce pleca da Paris. Acum,

te las cu bine şi sînt absolut convins că o să pleci azi ia Paris.
— Bine, la revedere, mumai că la Paris nu plec. Iţi dai seama, mister Astley, ce o să se întîmiple acum la noi ? Pe scurt, generalul... şi acum intîmplarea asta cu miss Polina — o să înceapă să circule prin tot oraşul.
— Da, prin tot oraşul ; cred însă că generalul nu se gîn-deşte la asta, n-are 'timp de aşa ceva. De altfel miss Polina are tot dreptul să locuiască unde doreşte. în ce priveşte familia aceasta, se poate spune fără să greşeşti că nu mai există.
Am plecat, zâmbind în sinea mea de convingerea ciudată a englezului că voi pleca la Paris. „Totuşi vrea să mă împuşte ân duel, mai gândeam eu, dacă o să moară mademoiselle Polina j ce mai situaţie !" Jur căjmi era milă de Polina, dar curios, din clipa cînd m-am atins ieri de masa de joc şi am început să adun pachetele de bani iubirea mea trecuse parcă pe planul al doilea. Asta o spun acum ; dar atunci încă nu-mi. dădeam seama limpede de toate. Oare eram într-adevăr un jucător înrăit, oare într-adevăr... o iubeam atît de ciudat pe Polina ? Nu, o iubesc până azi, martor mi-e Dumnezeu ! Iar atunci, atunci cînd am ieşit de la mister Astley, îndreptîn-du-mă spre casă. sufeream sincer şi mă acuzam. Dar deodată... mi se întîmplă ceva nespus de straniu şi de stupid.
Mă grăbeam spre general cînd, pe neaşteptate, în apio-pierea apartamentului lor, se deschise o uşă şi cineva mă strigă. Era M-me veuve Cominges, care mă chema la porunca M-iiei ©lanche. Am intrat în apartamentul ei.
Ocupau un apartament mic, ou două camere. Din dormitor se auzea rîsul şi ţipetele m-Uei Blanche. Se scula din pat.
— A, c'est lui! Viens donc, bete! E adevărat que tu as gagne une montagne d'or et d'argent ? J'aimerais mieux l'or *.
— Am dîştigat, am răspuns eu, rîzînd.
— Ot ?
— O sută de mii de florini.
— Bibi, comme tu es bete. Dar intră aici, că nu aud nimic. Nous ierons bombance, n'est ce pas ? **
* A, e el l Dar vino odată, prostuţule 1 ...că al cîştigat o grămadă de aur fi de argint ? Aş fi preferat aurul. (Fr.)
** Bibi, cit eşti de prost... O să chefuim, nu-i aşa ?

Am intrat la ea. Se răsfăţa sub o plapuma de atlaz roz, de sub care i se zăreau umerii arămii, sănătoşi, splendizi — umeri cum numai în vis poţi vedea — acoperiţi, de bine, de rău de o cămaşă de batist tivită cu dantelă de o albeaţă strălucitoare, care se potrivea de minune cu pielea ei smeadă.
— Mon iils, as-tu du coeur ? * strigă ea, văzîndu-mă, şi izbucni în rîs. Rîdea întotdeauna extrem de vesel, ba uneori chiar sincer.
— Tout aatre... începui eu, parafrazîndu-l pe Corneilie.
— Vezi, vois tu, turui ea deodată, dn primul rîn'd caută-mi ciorapii şi ajută-mă să mă încalţ, şi, în al doilea rînd, si tu n'es pas trop bete, je te prends ă Paris. ** Ştii, plec chiar acum.
— Acum ?
—• Peste o jumătate de oră.
într-adevăr, totul era Împachetat. Toate valizele şi lucrurile ei stăteau pregătite. Cafeaua fusese de mult servită.
— Eh, bien! Dacă vrei, tu verras Paris. Dis donc, qu'est ce, que cest qu'un outchitel ? Tu etais bien bete quand tu etais outchitei. *** Dar unde sîmt ciorapii mei ? Hai, încalţă-mă.
îşi scoase picioruşul, cu adevărat superb, smead, mic, ne-deformat, ca aproape toate picioruşele care arată atît de în-cîntător în ghetuţe. Am izbucnit în rîs şi am început să-i trag ciorapul de mătase. între timp m-lle Blanche şedea pe pat şi Ilecărea.
— Eh, bien, que ieras-tu, şi je te prends avec ? In primul rînd, je veux cinquante miile francs. Ai să mi-i dai la Frank-furt. Nous allons a Paris; acolo trăim împreună et je te Serai voir des etoiles en plein jour ****. Ai să vezi acolo femei cum n-ai mai văzut niciodată. Ascultă...
— Ia stai, dacă-ţi dau, aşa, cincizeci de mii de franci mie ce-mi mai rămîne ?
* Fiule, ai curaj 1 (Fr.)
** Dacă nu eşti prea prost, am să te iau la Paris. (Fr.) *** Ai să vezi Parisul. Ia spune, ce-i aceea „ucitel" ? Erai tare prost cînd erai ,,ucitel". (Fr.)
**** Ei bine, ce-ai să faci, dacă te iau cu mine ?... Vreau cincizeci de mii de franci... Plecăm la Paris... şi am să te fac să vezi stele în plină zi. (Fr.)

— Et cent cinquante miile irancs, ai uitat şi, pe deasu-ţpra, consimt să stau în locuinţa ta o lună, două, que sais-je ? :Sigur că ân două luni o să cheltuim aceşti o sută cincizeci de mii de franci. Vezi, je siiis bonne eniant * şi ţi-o spun dinainte, mais tu verras des etoiles.
—■ Cum aşa, totul în două luni ?
— Cum ? Te îngrozeşte ? Ah, vil esclave **. Dar ştii tu că 'O lună de viaţă ca asta e mai frumoasă decît întreaga ta (existenţă ? O lună, et apres le deluge. Mais tu ne peux com-prendre, va! Pleacă, pleacă, nu meriţi! Ale, que Sais-tu ?***
în clipa acea tocmai îi încălţam al doilea picioruş, dar :nu m-am putut abţine şi l-am sărutat. Ea s-a smuls şi a început să mă lovească cu vârful piciorului în faţă. în cele din urmă mă goni de-a binelea. „Eh, bien, mon «outchitel», je t'a-'tends, si tu veux ****, peste un sfert de oră plec !" îmi strigă fia din urmă.
Cînd in-am întors acasă eram ca ameţit. Ce să-i faci, n-a-aveam nici o vină că M-lle Polina mi-a aruncat un pachet întreg de bani în obraz şi încă ieri îl preferase pe mister Ast-ley. Cîiteva bancnote se mai aflau risipite pe podea ; le-am strîns. In aceeaşi clipă se ideschise uşa şi apăru ober-«helnerul in persoană (care pînă atunci nici nu vroia să se uite la mine), ca să mă întrebe dacă n-aş dori să mă mut jos, într-un apartament splendid, unde a stat de curînd contele V. ?
Am stat puţin să mă gîndesc.
— Nota, strigai eu. Plec îndată, peste cinci minute. ,,Dacă-i Parisul, iParisul să iie ! mi-am zis eu. Se vede că aşa mi-a fost dat!"
Peste un sfert de ceas, şedeam într-adevăr în trei, într-un vagon pentru familii: eu, M-lle Blanche şi M-me veuve Cominges. M-lle Blanche, privindu-<mă, rîdea în hohote isterice. Veuve Cominges îi ţinea isonul; n-aş putea spune că mă simţeam prea vesel. In viaţa mea apăruse o cotitură bruscă, dar încă de ieri mă obişnuisem să mizez totul pe o singură carte. Poate că-i adevărat că m-au zăpăcit banii şi
* Sint fată bună. (Fr.) *♦ Ah, sclav josnic ce eşti I (Fr.)
*** Şi după aceea potopul 1 Dar tu nu poţi pricepe asta, pleecS I... ! faci î (Fr.)
**** Ei bine, „ucitelul" meu, dacă vrei, te aştept. (Fr.)

mi-am pierdut capul. Peut-etre je ne demandais pas mieux. *

Aveam impresia că schimb decorul pentru un timp, numai pentru un timp. „Dar peste o lună voi fi aici şi atunci., atunci o să ne mai încercăm puterile, mister Astley !" Nu, după cîte îmi amintesc, eram şi pe atunci grozav de trist, deşi rîdeam pe întrecute cu prostuţa aceea de Blanche.

— Dar ce ai ? Ce prost eşti I Oh, cit eşti de prost, striga Blanche, contenind din rîs şi începînd să mă certe de-a bi-nelea. Ei, da, ei da, o să cheltuim cele două sute de mii de franci ai tăi, dar în schimb, mais tu seias heureux, comme un petit roi **. Am să4i leg eu însumi cravata şi am să-ţi fac cunoştinţă cu Hortense. Iar după ce o să cheltuim toţi banii noştri, ai să vii din nou aici şi ai să goleşti din nou banca. Ce ţi-au spus ovreii ? Principalul e să ai curaj, şi4 ai, aşa încît ai să-mi mai aduci nu o dată bani la Paris. Quant ă moi, je veux cinquante miile francs de rente et alors... ***.

— Dar generalul ? am întrebat eu.

— Generalul, ştii şi tu, se duce în fiecare zi, la ora asta, să-uni cumpere flori. I-am poruncit dinadins, de astă dată, să^mi caute florile cele mai rare. Bietul de el o să se întoarcă, dar ipăsărica a zburat. O să alerge după noi, ai să vezi. Ha, ha, ha ! O să-mi pară foarte bine. La Paris o să-mi fie de folos ; nota de aici are s-o achite pentru el mister Astley...

Iată deci în ce chip am plecat eu atunci la Paris.

Capitolul XVI

Ce pot spune despre Paris ? Toate acestea erau desigur ameţeală şi nebunie. Am stat la Paris în total numai trei săptămîni şi ceva şi în acest răstimp s-au isprăvit cu desăvârşire toţi cei o sută de mii de franci ai mei. (Spun numai o sută de mii j restul de o sută i-am dat M-llei Blanche ân bani peşin — cincizeci de inii la Frankiurt, iar peste, trei zile, la Paris, i-am

* Poate că tocmai asta îmi trebuia. (Fr.) ** In schimb vei fi fericit ca un mic rege. (Fr.)

-*** Cit despre mine, vreau o rentă de cincizeci de mii de franci .fi atunci... (Fr.)

mai dat o poliţă de cincizeci de mii, pe care ea, de altfel, peste o săptămînă, mi-a luat şi banii „et les cent miile francs, qui nous restent, tu les mangeras avec moi, mon outchitel " *. Mă numea mereu „outchitel". E greu să-ţi închipui o fiinţă mai calculată, mai avară şi mai venală decît M-lle Blanche. Dar asta in ceea ce

priveşte banii ei. Cît priveşte pe cei o sută de mii de franci ai mei, după cum mi-a declarat pe faţă mai târziu, a avut nevoie de ei pentru un prim aranjament la Paris. „Aşa încît acum mi-am făcut o situaţie onorabilă o dată pentru totdeauna, şi n-o să-mi strice rostul nimeni, mult timp, cel puţin aşa am avut eu grijă", adăugă. De altfel, aproape că nici nu i-am mai văzut pe cei o sută de mii ; banii îi ţinea întotdeauna ea, iar în punga mea, pe care o controla în fiecare zi, nu se adunau niciodată mai mult de o sută de franci, ba aproape întotdeauna mai puţin.

— Ce nevoie ai tu de bani ? îmi spunea uneori cu aerul cell mai naiv şi n-o contraziceam. în schimb, îşi aranja, de loc rău, cu banii aceştia locuinţa, iar atunci cînd mă mută în casă nouă îmi arătă odăile, spunînd : „Iată ce se poate face, cu socoteală şi gust, din mijloacele cele mai mizere". Mizeria aceasta costase totuşi cincizeci de mii de franci în cap. Cu restul de cincizeci de mii îşi luă trăsură, cai, afară de asta am dat două baluri, adică două serate, la care au fost invitate şi Hortense şi Lisette, şi Cleopâtre — femei remarcabile în multe şi multe privinţe, ba chiar departe de a fi urîte. La aceste două serate am fost silit să joc stupidul rol de gazdă, să întiîmpin şi să întreţin negustori proaspăt îmbogăţiţi, proşti ca noaptea, tot soiul de locotenenţi, imposi-bii prin ignoranţa şi neruşinarea lor, autori jalnici şi tot felul de jivine, de pe la reviste, care au apărut în fracuri moderne, cu mănuşi crem, plini de o trufie şi de nişte ifose cum nici la noi la Petersburg nu e cu putinţă — iar asta însemna ceva. La un moment dat, încercară chiar să rîdă de mine, dar m-am îmbătat cu şampanie şi m-am trîntit în odaia vecină. Toate acestea mă dezgustau nespus. „Cest un outchiiel, vorbea despre mine M-lle Blanche — ii a gagne deux cent miile francs **

* Iar restul de o sută de mii de franci, care ne mai rămîn, ai să-i mănînci cu mine, „ucitelul" meu. (Fr.)

* E un „ucitel"... a cîştigat două sute de mii de franci. (Fr.)

şl fără mine s-ar (fi priceput să-i cheltuiască. După aţ>eea o si se facă iar preceptor — nu cunoaşte cineva un loc ? Trebuie să facem ceva pentru el." Am început să beau şampanie extrem de des, fiindcă eram foarte trist şi mă plictiseam îngrozitor. Trăiam în mediul cel mai burghez, cel mai mercantil cu putinţă, unde fiecare sou era socotit şi măsurat. Blanche nu mă suferea de loc

în primele două săptămâni, am observat asta j ce-i drept mă îmbrăcase foarte elegant şi ea însăşi îmi lega zilnic cravata, dar în sinea ei mă dispreţuia sincer. Nu dădeam nici o atenţie acestui fapt. Trist şi mohorît, mi-am făcut obiceiul să mă duc la „Château des Fleurs", unde, cu regularitate, în fiece seară mă îmbătăm şi învăţam can-can (care se dansează acolo în modul cel mai infect), pînă la urmă căpătînd chiar o faimă în această privinţă. în sfîrşit, Blanche îşi dădu seama de firea mea : îşi făcuse la început ideea că, în tot timpul convieţuirii noastre, am să umblu după ea cu creionul şi hîrtia în mînă, că am să socotesc cit a cheltuit, cit a furat, cît are să mai cheltuiască şi cît are să mai fure, şi, se înţelege, era convinsă că pentru fiecare zece franci o să se iste între noi o bătălie. La orice eventual atac din partea mea, presupus de mai înainte, îşi pregătise din timp replici ; dai, văzînd că nu mă dedau la nici un fel de atacuri, în primele ■zile se apucă ea să mă contrazică. Uneori începea să vorbească aprins, dar, văzînd că tac — de cele mai multe ori zăceam tolănit pe cuşetă şi mă uitam fix în tavan — termina prin a se mira. Credea :1a început să sînt pur şi simplu prost, „un outchitel" şi-şi întrerupse explicaţiile, gîndind probabil în sinea ei : ,,E un nătărău ; n-are rost să-i atrag atenţia, de vreme ce nu pricepe". Uneori, pleca, dar după zece minute se întorcea iar (asta se întîmp'la după cheltuielile ei cele mai nesăbuite, care nu erau de loc pe măsura mijloacelor noastre : de pildă, schimbase caii, cumpărînd o pereche cu şaptesprezece mii de franci).

—■ Nu te superi, Bibi ? se apropiase de mine.

— Nu-u-u l Mă plictise-eşti! îi spusei, înlăturînd-o cu mina, dar asta o miră îmtr-atît, încât imediat se aşează lîngă mine.

— Vezi tu, dacă am îndrăznit să dau atît, am făcut-o numai fiindcă erau de ocazie. Pot fi revînduţi cu douăzeci de mii de franci.

— Te cred, te cred ; caii sînt minunaţi ; şi ai acum un echipaj grozav ; o să-ţi prindă bine ; dar ajunge cu asta.

— Va să zică, nu te superi ?

— De ce ? Procedezi cu cap, luîndu-ţi din timp unele lucruri necesare. Toate acestea au să-iţi prindă bine mai tîrziu. Văd că, într-adevăr trebuie să te situezi pe poziţia asta ; altminteri nu aduni milionul. Aceşti o sută de mii de franci ai noştri sînt numai

un (început, o picătură în mare.
Blanche, care se aştepta cel mai puţin din partea mea la asemenea raţionamente (în loc de ţipete şi reproşuri!), arăta ca şi cînd ar fi căzut din cer.
—■ Va să zică... iată cum eşti tu I Mais tu as l'esprit pour comprendre. Sais-tu, mon garson *, deşi eşti numai un preceptor ar fi trebuit să te naşti prinţ! Va să zică nu regreţi că se duc repede banii ?
— Dă-i încolo, de s-ar duce mai repede !
—• Mais... sais-tu... mais dis donc, eşti cumva bogat ? Mais sais-tu, fiindcă prea dispreţuieşti banii. Qu'est ce que tu leras apres, dis donc ? **
—' Apres am să plec la Hamburg şi am să mai cîştig o sută de mii de franci.
— Oui, oui, c'est ca, c'est magniiique! *** Şi ştiu că ai să-i cîştigi neapărat şi ai să-i aduci aici. Dis donc, da, ai să faci aşa, că am să ajung într-adevăr să te iubesc I Eh bien, fiindcă eşti aşa, am să te iubesc în tot timpul acesta şi n-am să te înşel niciodată. Vezi tu, şi acum, deşi nu te-am iubit, parce que je croyais que tu n'est qu'un „outchitel", (quelque chose comme un laquais, n'est-ce pas ?) totuşi ţi-am fost credincioasă, parce que je suiş bonne iille ****.
— Las' că minţi ! Parcă nu te-am văzut data trecută cu Albert, cu ofiţerul acela negricios ?
— Oh, oh, mais tu es... *****
* Va să zică ai minte destulă ca să pricepi ! Ştii, băiatul meu... (Fr.) ** Dar... ştii... spune,.. Dar ştii... ce ai să faci după aceea, ia spune ? (Fr.) *** Da, da, asta-i, e minunat I (Fr.)
**** Fiindcă credeam că eşti numai un preceptor (ceva în genul unui lacheu, nu-i aşa ?)... fiindcă sînt fată bună. (Fr.) ***** Ah, ah, dar eşti... (Fr.l

■— Bine, lasă, minţi ; crezi că mă supăr ? Puţin îmi pasă ; ii iaut que jeunesse se passe *. Doar n-ai să-l alungi, de vreme ce a fost înaintea mea şi-l iubeşti. Dar bani să nu-i dai. auzi ?
—■ Cum, nici pentru asta nu te superi ? Mais tu es un vrai philosophe, sais tu ? Un vrai philosophe ! strigă ea, încîntată. Eh. bien,)c. t'aimerai, ;e t'aimerai — fu verras, tu sera content !** Şi într-adevăr, de atunci parcă se legă mai mult de mine, se purta prieteneşte chiar şi în felul acesta trecură ultimele noastre

zece zile. „Stelele" pe care mi le făgăduise nu le-am văzut ; dar în unele privinţe s-a ţinut cu adevărat de cu-vînt. Afară de asta, îmi făcu cunoştinţă cu Hortense, care era o femeie într-adevăr remarcabilă în genul ei şi care în cercul nostru era poreclită Therese-iphilosophe7

De altfel, n-are rost să vorbesc prea mult despre asta ; toate acestea ar putea alcătui o povestire aparte, cu un colorit aparate, pe care nu vreau să-l introduc în povestirea de faţă. Fapt e că-mi doream din răsputeri ca toate să se termine mai repede. Dar aşa cum am mai spus, cei o sută de mii de franci ai noştri ne-au ajuns aproape o lună — ceea ce mă mira sincer : cu cel puţin optzeci de mii din ei Blanche işi cumpărase tot soiul de lucruri, noi doi necheltuind, ca să trăim, mai mult de douăzeci de mii de franci şi totuşi ne-au ajuns. Blanche, care spre sfîrşit ajunsese aproape sinceră cu mine (în orice caz în unele privinţe nu mă minţea) mi-a mărturisit că măcar n-au să cadă asupra mea datoriile pe care a fost silită să le facă. ,,Nu ţi-am dat să semnezi note şi chitanţe — mi-a spus ea — ifiindcă mi^a fost milă de tine ; alta ar fi făcut-o fără doar şi poate şi te-ar fi băgat la închisoare. Vezi, vezi cît te-am iubit şi cît de bună sînt eu ! Numai nunta asta blestemată cît o să mă coste !"

într-adevăr, am avut şi o nuntă. A avut loc chiar la sfîr-şitul lunii noastre, şi e de presupus că ipentru ea s-au dus ultimele resturi ale sutei mele de mii de franci ; cu aceasta lucrurile s-au şi terminat, adică s-a încheiat luna noastră si mi-am dat formal demisia.

* Trebuie să-ţi trăieşti tinereţea. (Fr.)

** Dar eşti un adevărat filozof, ştii asta ? Un adevărat filozof... Ei, bine, am să te iubesc, am să te iubesc, ai să vezi, ai să fii mulţumit ! (Fr.)

S-a întîmplat în felul următor : la o săptămînă după instalarea noastră la Paris, a sosit generalul. S-a dus direct la Blanche şi de la prima vizită aproape că a rămas la noi. Avea, ce-i drept, pe undeva, o mică locuinţă. Blanche l-a întâmpinat, bucuroasă, cu ţipete şi rîsete, ba chiar s-a 'repezit să-l îmbrăţişeze ; de astă dată ea însăşi nu i-a mai dat drumul să plece şi era nevoit s-o însoţească pretutindeni: şi pe bulevard, şi la plimbări, şi la teatru, şi în vizite. Pentru asemenea lucruri generalul mai era încă folositor ; era destul de prezentabil, impozant, destul de

înalt, cu favoriţii căniţi şi nişte mustăţi mari (servise pe vremuri în trupele de ouirasieri), cu faţa expresivă, deşi niţel buhăită. Ştia să se poarte splendid şi purta fracul cu multă pricepere. La 'Paris îşi arborase decoraţiile. Cu un asemenea om să te plimbi pe bulevard nu numai că se putea, dar, ca să zic aşa, era recomandabil. Bunul şi nă-tîngul general era teribil de mulţumit de toate acestea j nu se aşteptase de loc la aşa ceva, atunci cînd apăruse în casa noastră, sosind la Paris. Venise, tremurînd aproape de spaimă ; credea că Blanche are să ţipe la el şi o să poruncească să fie alungat; de aceea rămase încîntat de o asemenea întorsătură a lucrurilor şi toată luna şi-o petrecu într-un soi de extaz stupid ; de altfel, l-am lăsat în aceeaşi stare. Abia aici am aflat în amănunt că după plecarea noastră neaşteptată din Riiletenburg avusese, în aceeaşi dimineaţă, un fel de criză. Căzu'se 'fără simţiri, iar apoi o săp'tărriînă .întreagă fusese aproape ca nebun, vorbind fără işir. începură să-i facă un tratament, dar brusc a lăsat totul, s-a suit în tren şi a descins la Paris. Se înţelege că primirea pe care i-a făcut-o Blanche s-a dovedit cel mai bun leac pentru el; dar semnele bolii mai rămaseră multă vreme, în ciuda stării lui de bucurie extatică. Nu mai era în stare, cu desăvârşire, să judece sau să susţină o conversaţie cît de cît serioasă ; în asemenea cazuri se mulţumea să răspundă la fiecare cuvînt cu cîte un „hm !" dădea din cap şi cu asta termina. Rîdea adesea, dar cu un rîs nervos, bolnăvicios, de parcă se îneca ; alteori, şedea zile întregi mohorît, încruntîndu-şi sprîncenele dese. De multe nu-şi mai amintea nimic j devenise nesuferit de distrat şi-şi luase obiceiul să vorbească singur. Numai Blanche era în stare să-l însufleţească ; de altfel, şi crizele lui de posomo-reală, de mohoreală, cînd se vîra într-un colţ, nu însemnau

decît că fie că n-o văzuse de mult pe Blanche, fie că aceasta plecase undeva şi nu-l luase cu ea sau nu-l mîngîiase la plecare, în acele clipe însă nu era în stare să spună nici el ce vrea şi nu ştia de ce e posomorit şi trist. După ce şedea aşa o oră sau două (am băgat de seamă asta de vreo două ori, cînd Blanche pleca pentru o zi întreagă, pesemne la Albert), începea brusc să privească înapoi, să se agite, să cerceteze în jur, de parcă şi-ar fi amintit şi ar fi căutat ceva ; dar, ne-văzînd pe nimeni şi

neizbutind să-şi amintească ce voia să întrebe, cădea din nou în uitare, pînă cînd nu apărea deodată Blanche, veselă, vioaie, gătită, cu rîsul ei sonor ; alerga la el, începea să-l scuture, ba chiar să-l sărute — ceea ce, de altfel, catadicsea rar. O dată generalul se bucură într-atît de venirea ei, că începu să plîngă şi m-a cuprins mirarea.
Chiar de la apariţia lui la noi, Blanche începu de îndată s-o facă pe avocatul şi să-l apere faţă de mine. Trecu chiar la retorică ; îmi aminti că-l înşelase pe general din cauza mea, că fusese aproape logodnica lui, că-şi dăduse consimţă-mîntu'l j că pentru ea el îşi părăsise lamilia, că, în sfîrşit, am fost în slujba lui şi ar trebui să ţin seamă de asta şi cum de nu rni-e ruşine... Tăceam mereu, în timp ce ea turuia îngrozitor. In cele din urmă, am izbucnit în rîs şi lucrurile s-au împăcat astfel, adică la început ea a crezut că-s prost, iar apoi s-a oprit la ideea că-s un om foarte bun şi înţelegător. Intr-un cuvînt, am avut fericirea să cîştig, pînă la sfîrşit, neîndoielnica şi totala bunăvoinţă a acestei vrednice fete. (De altfel, Blanche era cu adevărat o fată extrem de bună, în felul ei, se înţelege ; o judecasem greşit la început.)
„Eşti un om deştept şi bun la suflet — îmi spunea ea în ultimele zile — dar... dar... păcat numai că eşti atît de prost! N-ai să reuşeşti să faci avere niciodată!"
,,Un viai russe, un calmouk!" * De cîteva ori m-a trimis săJl plimb pe străzi pe general, exact cum ai trimite lacheul să-ţi plimbe pudelul. L-am dus, de altfel, şi la teatru, şi la Balmabille şi la restaurant. Pentru aceasta Blanche ne dădea bani, deşi generalul îi avea pe ai săi şi-i plăcea teribil sănşi scoată portofelul în public. O dată am fost silit să folosesc aproape forţa da să nu-l las să cumpere o broşa de şapte sute
* Un adevărat rus, un calmîc. {Pi.\

de franci, care-l încîntase la Palais Royal şi pe care ţinea cu orice preţ s-o dăruiască lui Blanche. Ce nevoie avea ea de o broşa de şapte sute de franci ? Generalul nu poseda în total mai mult de o mie de franci. Niciodată n-am reuşit să aflu de unde apăruseră la el aceşti bani. Presupun că-i avea de la mister Astley, cu atît mai mult, cu cit el plătise nota lor la hotel. Cit priveşte felul în care privea generalul prezenţa mea acolo, (în tot acest răstimp, am impresia că nici n-a bănuit relaţiile mele cu Blanche. Deşi auzise, vag, că am cîşti-gat un capital, presupunea, probabil, că

mă aflu la Blanche în rol de secretar particular sau poate chiar de servitor. In orice caz vorbea mereu cu mine de sus, ca mai înainte, cu aere de superior, ba se apuca uneori să mă dojenească. O dată ne-a amuzat teribil pe mine şi pe Blanche, la noi acasă, în timp ce ne luam cafeaua de dimineaţă. Nu era de felul său un om prea supărăcios ; dar atunci s-a supărat brusc pe mine şi de ce ? — nu pricep pînă astăzi. Dar e sigur că nici el nu ştia. Pe scurt, se apucă (să vonbeaisjcă fără cap şi fără coadă, â batons-rompus *, să strige că sint un mucos, că o să mă înveţe el minte... că o să mă facă să înţeleg... şi aşa mai departe. Dar nimeni nu putea pricepe nimic. Blanche rî-dea in hohote ; pînă la .sfîrşit l-am împăcat, cum-necum, şi l-am scos la plimbare. De multe ori am observat însă că se întrista, că-i părea rău de cineva şi de ceva, că-i lipsea cineva, în ciuda chiar a prezenţei Blanchei. In asemenea clipe a încercat el însuşi în vreo două rînduri să vorbească cu mine, dar niciodată nu s-a putut face înţeles cum trebuie, îşi amintea de slujba lui, de răposata lui soţie, de gospodărie, de moşie. Nimerea uneori vreun cuvînt oarecare şi se bucura de el, repetîndu-l de cîte o sută de ori, toată ziua, deşi cu-vîntul acela nu-i exprima de loc nici sentimentele, nici gîn-durile. Am încercat să discut cu el despre copii ; dar căută să scape cu vorba lui repezită de altădată şi se grăbi să treacă la alt subiect: „Da, da i copiii, copiii, ai dreptate, copiii 1" O singură dată s-a emoţionat ; ne duceam la teatru : „sînt nişte copii nefericiţi — începu el brusc — da, domnule, copii ne-fe-riciţi!" Iar apoi a repetat de cîteva ori, în aceeaşi seară cuvintele : „copii nefericiţi l" Cînd am adus o dată vorba de

Dezlinat. (Fr.)

Poiina, se înfurie chiar : ,,E o ifemeîe nerecunoscătoare — âx-clamă el — e nea şi nerecunoscătoare. Mi-a compromis familia ! Dacă ar fi existat asemenea legi aici, aş fi ,pus-o la punct! Da, da !" Cît îl priveşte pe Des Grieux, nu putea să-i audă nici numele. „M-a distrus, spunea el — m-a jefuit, m-a ucis ! A fost coşmarul meu timp de doi ani încheiaţi. Luni întregi în şir îl vedeam în vis ! Este, este... O, să nu-mi vorbeşti de el niciodată !"

Vedeam că între ei doi se aranjează nişte lucruri, dar tăceam ca

de obicei. Blanche m-a anunţat prima ; asta s-a întâmplat exact cu o săptămână înainte de a ne despărţi, „11 a de la chance *, îmi turui ea — babouchka e acum într-adevăr bolnavă ;şi o să moară neapărat. Mister Astley a trimis o telegramă ; recunoaşte că el e totuşi moştenitorul ei. Şi chiar dacă n-ar fi, n-o să stînjenească pe nimeni. în primul rînd are renta lui, iar în al doilea rînd o să stea în odaia laterală şi o să fie cu desăvîrşire fericit. Am să fiu „madame la generale". Am să intru într-un cerc ales (Blanche visa aceasta mereu), pe urmă am să fiu moşierească rusă, j'aurai un château, des moujiks, ei puis j'aurai toujours mon million" **.

— Dar dacă o să înceapă să fie gelos şi o să-ţi pretindă... Dumnezeu mai ştie ce — pricepi ?

— O, nu, non, non, non ! Cum ar îndrăzni ? Am luat măsuri, n-avea grijă. L-am şi pus să semneze câteva poliţe pe numele lui Albert. Dacă o să facă ceva, va fi pedepsit pe loc ; de altfel nici n-o să îndrăznească!

— Bine, mărită-te...

Nunta se făcu fără fast deosebit, liniştit, în sînul familiei. Au fost invitaţi Albert şi cîţiva dintre apropiaţii casei; Hor-tense, Cleopâtre şi altele Jură înlăturate categoric. Mirele arăta un extrem interes faţă de situaţia lui, Blanche îi legă cravata, âl parfumă cu mina ei şi în fracul său, cu vestă albă, generalul arăta tres comme ii faut ***.

— Il est pourtant tres comme ii faut ****, îmi declară însăşi Blanche, ieşind din odaia generalului, de parcă ideea că ar fi tres comme ii iaut ar fi mirat-o şi pe ea. Intram atît de puţin

* Are noroc. (Fr.)

* * Voi avea un conac, mujici şi voi avea totuşi milionul meu. (Fr.) *** Foarte onorabil. (Fr.) **** E totuşi foarte onorabil. (Fr.)

în amănunte, participând la toate în calitatea unui spectator, în asemenea măsură de leneş, încât am uitat multe cum anume s-au petrecut. îmi amintesc numai că Blanche s-a dovedit a nu fi de loc de Cominges, la fel ca şi mama ei — nici pe departe veuve Cominges, ci du Placet. De ce fuseseră amîndouă pînă atunci de Cominges, nu ştiu. Dar generalul rămase foarte mulţumit şi de acest fapt, iar du Placet îi păru chiar mai mult decît de Cominges. în dimineaţa nunţii, gata îmbrăcat, s-a tot plimbat încolo şi încoace prin salon, repetînd în surdină cu un

aer nespus de serios şi important: „Mademoiselle Blanche (du Placet ! Blanche !du Placet" !... şi chipul lui era luminat de o anume mulţumire de sine. în biserică, la primărie şi acasă, în timpul gustării, era nu numai bucuros şi mulţumit, dar tmîndru chiar. Cu ei amîndoi se întâmplase ceva. Blanche âmcepu să aibă şi ea o ţinută deosebit de damna.
— Acum trebuie să mă port cu totul altfel, îmi spuse ea extrem de serios, mais, vois-tu, nu m-am gândit la un lucru extrem de neplăcut: imaginează-ţi că nici pînă acum n-am reuşit să-mi reţin noul nume de familie : Zagorianski, Zagozi-anski, madame la generale de Sago-Sago, ces diables des noms russes, en!in, madame la generale â quatorze consonnes! Comme c'est agreable, n'est ce pas ? *
In sfîrşit, ne-am despărţit, şi Blanche, această prostuţă Blanche, lacrimă chiar, luîndu-şi rămas bun de la mine. „Tu etais un bon eniant, îmi spuse ea, smiorcăindu-se, je te croyais bete et tu en avais l'air**, dar îţi sade bine." Dar după o ultimă strângere ide mină exclamă deodată : „Attends !", se repezi în buduarul ei şi peste o clipă îmi aduse două bancnote de cîte o mie de franci. Asta n-aş fi crezut-o niciodată ! „Au să^ţi prindă bine, oi fi tu un outchitel foarte învăţat, dar eşti îngrozitor de prost. Mai mult de două mii nu-ţi daU pentru nimic în lume, fiindcă oricum ai să-i pierzi la joc. Ei, du-te cu bine / Nous serons toujours bons amis; şi dacă cîştigi din nou, să vii neapărat la mine et tu seras heureux!" ***
Mai aveam şi eu vreo cinci sute de franci ; afară de asta, aveam un ceas superb în valoare de o mie de franci, butoane

* Dar vezi tu... doamna general de Sago-Sago, aceste afurisite de nume ruseşti, pe scurt, doamna general cu paisprezece consoane I Plăcut, nu-i aşa ? (Fr.) ** Te credeam prost şi chiar aveai aerul. (Fr.) £** Vom rămîne întotdeauna prieteni... şi vei fi fericit. (Fr.)

cu briliante şi altele, aşa încît puteam s-o mai duc un timp destul de Îndelungat, fără nici o grijă. M-am înfundat dinadins în acest orăşel, ca să mă refac şi, mai ales, să-l aştept pe mister Astley. Am aflat precis că o să treacă pe aici şi o să se oprească douăzeci şi patru de ore în interes de afaceri. O să aflu tot... iar apoi, am să plec direct la Homburg. La Ruletenburg nu am să mă mai duc, poate la anul viitor. într-adevăr, se spune că-i semn

rău să-<ţi încerci norocul de două ori la rînd la aceeaşi masă, iar la Homiburg există jocuri în adevăratul înţeles al cuvîntului.

Capitolul XVII

A trecut un an şi opt luni de cînd nu m-am mai uitat prin însemnările acestea şi abia acum, de tristeţe şi amărăciune, m-am gîndit să mă distrag puţin şi le-am recitit întîmplă-tor. Mă oprisem deci la ideea că am să plec la Homburg. Dumnezeule I Cu ce inimă relativ uşoară scrisesem atunci ■aceste ultime rînduri I Adică, nu exact cu inima uşoară, ci cu dîtă încredere în sine, cu cîtă speranţă nestrămutată 1 Mă îndoiam oare cîtuşi de puţin de mine ? Şi iată, trecuse peste un an şi jumătate şi, după părerea mea, ajunsesem mult mai rău ca un cerşetor ! Dar ce zic eu —cerşetor ! Puţin mi-ar păsa de mizerie. Pur şi simplu m-am nenorocit! De altfel, aproape că n-are rost să-mi dau pilde şi nici să-mi fac morală ! Nimic nu poate fi mai stupid ca morala într-o asemenea vreme ! O, oamenii mulţumiţi de sine; cu cîtă suficienţă trufaşă sînt gata flecarii aceştia să-şi debiteze maximele I Dacă ar şti ei în ce măsură îmi dau eu însumi seama de în-treaga situaţie dezgustătoare în care mă aflu, n-ar mai avea curaj să mă înveţe. Ei bine, ce-ar putea, ce lucru nou ar putea ei să-mi spună, pe care să nu-l ştiu ? Parcă despre asta-i vorba ? Vorba e că ar fi de ajuns o singură învîrtitură de roată ca totul să se schimbe şi aceiaşi moralişti ar veni ei primii (sînt sigur de asta), cu glume prieteneşti, să mă felicite. Şi nu mi-ar mai întoarce spatele ca acum. Dar puţin îmi pasă de toţi I Ce reprezint eu în clipa de faţă ? Un Zero. Ce-aş putea să devin mîine ? Mîine aş putea să învii din moTţi şi

sa încep O noua viaţă ! Aş putea să devin om, atîta ti'mp cît omul din mine n-a pierit încă!

Atunci am \plecat într-adevăr la Homburg, dar... am fost pe urmă iar la Ruletenburg, am fost şi la Spa, am fost chiar şi la (Baden, unde am plecat în rolul de camerist al consilierului Hinze, un ticălos, fostul meu stăp'în de aici. Da, am fost lacheu cinci luni (încheiate ! Asta s-a întîmplat imediat după ce am ieşit din închisoare. (Am stat şi la închisoare, la Ru-letenlberg, pentru o datorie de aici. Un necunoscut m-a scos plătind pentru mine — cine-o fi fost ? Mistei Astley ? Po-lina ? Nu ştiu, dar datoria a fost achitată, în total două sute de taleri şi am fost eliberat.) Unde era să mă duc ? M-am angajat la acest Hinze. Era un ibărbat

tînăr şi uşuratic, îi plăcea să lenevească, iar eu ştiam să vonibesc şi să scriu în trei limbi. La început m-a angajat ca pe un soi de secretar, cu treizeci de guldeni pe lună ; dar am sfîrşit prin a deveni un lacheu veritabil : nu mai avea mijloace să ţină un secretar şi mi-a scăzut leafa ; nu aveam unde să plec, am rămas şi în felul acesta m-am transformat eu însumi în lacheu. Am stat nebăut şi nemîncat în slujba lui, dar în schimb am adunat în cinci luni şaptezeci de guldeni. într-o seară, la Baden, i-am declarat că doresc să mă despart de el; în aceeaşi seară m-am dus la ruletă. O, cît îmi bătea inima ! Nu, nu la bani ţineam ! Pe atunci nu voiam decît ca mîine toţi aceşti Hinze, toţi aceşti ober-chelneri, toate aceste superbe cucoane din Baden — toţi să vorbească despre mine, să repete povestea mea, să se mire, să mă laude şi să se ploconească în faţa noului meu cîştig. Toate acestea erau vise şi preocupări copilăreşti, dar... cine ştie : poate că aş fi întâlnit-o pe Polina, i-aş fi povestit tot şi ea s-ar fi convins că mă aflu mai presus decît toate aceste stupide şocuri ale soartei... O, nu la bani ţin ! Sînt sigur că i-aş fi risipit din nou cu vreo altă Blanche şi din nou m-aş fi plimbat trei săptămâni prin Paris într-o trăsură proprie, cu o pereche de cai valorînd şaisprezece mii de franci. Ştiu sigur că nu-s zgîrcit ; cred chiar că-s cheltuitor şi totuşi cu cît freamăt, cu ce inimă îngheţată ascult strigătul crupierului : tiente et un, louge, impair et passe, sau : quatre, noir, paii, et manque ! Cu cîtă aviditate privest la mesele de joc, pe care sînt împrăştiaţi ludovici, frederici şi taleri, la fişicurile de aur, atunci cînd lopăţica crupierului le împrăştie în grămezi

arzînd ca jarul, sau la fişicurile de argint, lungi de un arşin, care se înşiruiau în jurul roţii. Numai apropiindu-mă de sala de joc, cu două încăperi înainte, cînd auzeam zîngănitul banilor împrăştiaţi, simt că mă apucă tremuriciul.

O, seara aceea, cînd m-am dus cu cei şaptezeci de guldeni la masa de joc, a fost şi ea minunată. Am pornit cu zece guldeni şi din nou cu passe. Am o prejudecată cu passe. Am pierdut. Îmi rămîneau şaizeci de guldeni în monezi de argint j m-am gîndit şi am preferat zero. Am început să pun pe zero cîte cinci guldeni deodată ; la a treia miză ieşi deodată zero ; era să mor de bucurie, căpătînd o sută şaptezeci şi cinci de guldeni ; cînd cîştigasem o sută de mii de guldeni nu fusesem atît de fericit.

îndată am pus o sută de guldeni pe iouge — a prins ; toţi două sute de iouge — a prins ; toţi patru sute pe noir — a prins; toţi opt sute pe manque — a prins ; socotind ou ce avusesem, erau o mie şapte sute de guldeni şi asta în mai puţin de cinci minute ! In asemenea momente uiţi de toate insuccesele trecute! Obţinusem toate acestea, riscîndu-mi mai mult decît viaţa, am îndrăznit şi am riscat — şi iată-mă din nou în rîndul oamenilor !
■ Am închiriat o cameră la hotel şi am stat pînă pe la ora trei, numărîndu-mi banii. Dimineaţa, cînd m-am trezit, nu mai eram lacheu ! M-am decis să plec în aceeaşi zi la Horn-burg : acolo nu fusesem lacheu şi nu stătusem la închisoare. Cu o jumătate de oră înainte de plecarea trenului, m-am mai dus să pun doar două mize, nu mai mult, şi am pierdut o mie cinci sute de florini. M-am mutat totuşi la Homburg şi iată că a trecut o lună de cînd mă aflu aici...
Trăiesc desigur într-o agitaţie permanentă, joc cu mizele cele mai mici şi aştept ceva, calculez, stau zile întregi la masa de joc şi urmăresc jocul, îl visez chiar, dar în ciuda tuturor acestora am sentimentul că sînt amorţit, de parcă m-aş fi împotmolit în mocirlă. Deduc aceasta din impresia pe care mi-a produs-o întîlnirea cu mister Astley. Nu ne mai văzusem de atunci şi ne-am întîlnit întîmplător ; iată cum . s-a întîmplat. Treceam prin grădină şi chibzuiam că am rămas aproape iară ibani, că mai am cincizecizeci de guldeni şi că, afară de asta, la hotelul unde ocupam o cămăruţă am achitat de două zile nota în întregime. îmi rămînea deci posib 'itatea de a mă duce o singură dată la ruletă — dacă aveam să

cîştig puteam continua jocul ; dacă pierdeam — trebuia din nou să mă angajez ca lacheu, în cazul cînd n-aş fi găsit nişte ruşi care să aibă nevoie de un preceptor. Preocupat de acest gînd am trecut, în plimbarea mea zilnică prin parc şi prin pădure, în ducatul vecin. Uneori mă plimbam în felul acesta cîte patru ceasuri şi mă întorceam la Homburg ostenit şi flă-mînd. Abia am apucat să ies din grădină în parc că l-am văzut pe o bancă pe mister Astley. M-a zărit şi m-a strigat. M-am aşezat lîngă el. Observînd în atitudinea lui o oarecare distanţă, mi-am temperat pe loc bucuria ; fiindcă la început fusesem nespus de fericit să-l văd.
— Va să zică eşti aici! Eram sigur că o să te întîlnesc, îmi spuse

el. Nu te osteni să-mi povesteşti: ştiu, am aflat tot; întreaga dumitale viaţă timp de un an şi opt luni mi-e cunoscută.
—' Tii! Va să zică îţi urmăreşti vechii prieteni! i-am răspuns eu. îţi face cinste faptul că nu-i uiţi... Ia ascultă, totuşi, îmi dai o idee, nu cumva dumneata m-ai răscumpărat de la închisoarea din Rulentenburg, unde am stat pentru o datorie de două sute de guldeni ? M-a scos de acolo un necunoscut.
— Nu, o nu ; nu te-am scos din închisoarea de la Ruleten-burg, unde ai stat pentru o datorie de două sute de guldeni, dar am ştiut că ai stat la închisoare pentru o datorie de două sute de guldeni.
— Va să zică ştii, totuşi, cine m-a răscumpărat ?
— O nu, nu pot spune că ştiu cine te-a răscumpărat.
— Curios ; dintre ruşii noştri nu mă cunoaşte nimeni, şi apoi nici nu cred că ruşii de aici ar fi capabili să mă răscumpere ; numai acolo, la noi, în Rusia, pravoslavnicii îi răscumpără pe preavoslavnici. Eram sigur că a făcut-o vreun sucit de englez, din ciudăţenie.
Mister Astley mă asculta oarecum mirat. Pare-se că se aştepta să mă găsească amărît şi distrus.
— Mă bucur totuşi să văd că ţi-ai păstrat în întregime spiritul de independenţă şi chiar buna dispoziţie, rosti el cu un aer destul de neplăcut.
—■ Asta înseamnă că în sinea dumitale scrîşneşti de ciudă că nu-s distrus şi umilit, i-am spus eu, rîzînd. Nu mă înţelese îndată, dar, pricepînd, zîmbi.

— îmi plac observaţiile dumitale. vRecunosc în cuvintele acestea pe vechiul meu prieten de altădată, inteligent, entuziast şi totodată cinic, numai ruşii pot avea în ei, în acelaşi timp, atîtea trăsături diferite. într-adevăr, omului îi place să-şi vadă pe cel mai bun prieten umilit înaintea lui j pe umilinţă se şi bazează, în cea mai mare parte, prietenia ; şi acesta e un adevăr vechi, cunoscut tuturor oamenilor înţelepţi. Dar în cazul de faţă, te asigur, sînt sincer bucuros să văd că nu te pierzi cu firea. Spune, n-ai de gînd să te laşi de joc ?
— O, dracu să-l ia ! Am să mă las pe loc, numai că...
— Numai să-ţi scoţi paguba ? Eram sigur •, nu mai continua — ştiu — ai spus-o fără să vrei, prin urmare ai spus adevărul. Dar afară de joc n-ai nici o altă ocupaţie ?

—■ Da, nici una...
■Se apucă să mă supună unui examen. Nu mai ştiam nimic, aproape că nu răsfoiam ziarele şi absolut în tot acest răstimp nu mai deschisesem o carte.
— Te-ai abrutizat, observă el, nu numai că ai renunţat la viaţă, la interesele personale şi sociale, la datoria de cetăţean şi de om, la prietenii dumitale (şi totuşi i-ai avut I), nu numai că ai renunţat la orice alt scop în afară de cîştig, dar ai renunţat pînă şi la amintiri. Te ţin minte într-un moment aprig, de mare încordare, al vieţii dumitale ; dar sînt sigur că ţi-ai uitat cele mai frumoase impresii de pe vremea aceea ; visele dumitale, cele mai arzătoare dorinţe pe care le-ai putea avea acum nu merg mai departe de pair şi impair, rouge, noir, douăsprezece mijlocii şi aşa mai departe, şi aşa mai departe — sînt sigur de asta !
—■ Ajunge, ajunge mister Astley, te rog, te rog nu-mi mai aminti, strigai cu ciudă, cu ură aproape, află că n-am uitat absolut nimic ; le-am alungat numai din minte, pentru o vreme, chiar şi amintirile, pînă cînd n-o să-mi îndrept Tadical situaţia ; atunci... atunci, o să vezi, am să învii din morţi!
— Ai să mai rămîi aici încă zece ani, rosti el. Iţi propun un pariu, să-ţi aduc aminte de vorbele mele, dacă voi mai trăi pînă atunci, chiar aici, pe această bancă.
— Ajunge, l-am întrerupt eu cu nerăbdare, şi ca să-ţi dovedesc că nu-s chiar atît de uituc în ceea ce priveşte trecutul, dă-mi voie să întreb : unde se află acum miss Polina ? Dacă nu dumneata m-ai răscumpărat, atunci, precis, ea
410
a făcut-o. Din zilele acelea n-am mai avut nici o ştire despre dînsa
—■ Nu, o nu ! Nu cred să te fi răscumpărat ea. Se află acum în Elveţia şi mi-ai face o mare plăcere dacă ai înceta să mă mai întrebi de dînsa, rosti el hotărît, iba chiar supărat.
—' înseamnă că şi pe dumneata te-a rănit foarte mult, am rîs eu, fără voie.
— Miss Polina e cea mai bună dintre fiinţele demne de cel mai mare respect, dar, îţi repet, îmi vei face o mare plăcere încetînd să mai întrebi de dînsa. N-ai cunoscut-o niciodată şi numele ei pe buzele dumitale mi se pare o insultă a sentimentului meu moral.
—■ Aşa, va să zică ! De altfel, n-ai dreptate ■, apoi, recunoaşte

despre ce altceva aş putea vorbi cu dumneata ? Doar în aceasta constau toate amintirile noastre. Nu te alarma, n-am nevoie să aflu nici un fel de chestiuni intime, secrete din viaţa dumitale... Mă interesează numai, ca să zic aşa, situaţia exterioară a missei Polina, numai mediul în care se află dînsa acum. Mi-o poţi comunica în două cuvinte.
— Mă rog, dar cu condiţia să te limitezi la aceste două cuvinte. Miss Polina a fost bolnavă multă vreme ; şi acum e bolnavă ; un timp a locuit împreună cu mama şi cu sora mea în nordul Angliei. Acum şase luni bunica ei — îţi aduci aminte, femeia aceea nebună — a murit şi i-a lăsat ei personal o avere de şapte mii de lire. în prezent, miss Polina se află într-o călătorie împreună cu familia surorii mele, care s-a căsătorit între timp. Frăţiorul şi surioara ei au de asemenea viaţa asigurată prin testamentul bunicii şi învaţă la Londra. Tatăl ei virteg, generalul, a murit acum o lună la Paris, în urma unui atac de apoplexie. Mademoiselle Blanche s-a purtat frumos cu el, dar a apucat să treacă pe numele său tot ce a căpătat el de la bunica... asta-i tot, cred.
— Dar Des Grieux ? Nu călătoreşte şi el prin Elveţia ? —' Nu, Des Grieux nu călătoreşte prin Elveţia şi nu ştiu
unde se află ; afară de asta te previn, o dată pentru totdeauna, să eviţi asemenea aluzii şi apropieri nedemne, altminteri vei avea neapărat de-a face cu mine.
— Cum ? ! în ciuda relaţiiloT noastre prieteneşti de altădată ? 1 411
—• Da, în ciuda relaţiilor noastre prieteneşti de altădată.
— Iţi cer inii de scuze, mister Astley. Dar dă-mi voie, totuşi : în asta nu-i nimic jignitor şi nedemn ; doar n-o învinovăţesc cu nimic pe miss Polina. Afară de asta, un francez şi o domnişoară rusoaică, în general vorbind, constituie o apropiere, mister Astley, pe care noi doi nu vom reuşi s-o lămurim, ori s-o înţelegem pe deplin.
— Dacă eşti dispus să nu mai pomeneşti numele lui Des Grieux alături de un alt nume, te-aş ruga să-mi explici ce înţelegi prin expresia : „un francez şi o domnişoară rusoaică ?" Ce fel de „apropiere" e aici ? Şi de ce anume un francez şi neapărat o domnişoară rusoaică ?
— Vezi, ai devenit curios. Dar e o poveste lungă, mister Astley. Aici trebuie să cunoşti multe în prealabil. De altfel, e o problemă

importantă, oricît ar părea de caraghios totul la prima vedere. Un francez mister Astley, reprezintă o formă frumoasă, finisată. Dumneata, ca britanic, s-ar putea să nu fii de acord cu asta j eu, ca rus, de asemenea nu sînt de acord, să zicem, poate, măcar din invidie ; dar domnişoarele noastre pot fi de altă părere. Dumneata ai putea să-l consideri pe Racine artificial, afectat şi desuet; nici nu te-ai apuca să-l citeşti, probabil. Şi eu îl găsesc artificial, afectat şi desuet şi, dintr-un punct de vedere, caraghios ; dar e încîntător, mister Astley, şi, în special, e un mare poet, fie că ne place sau nu acest fapt. Forma naţională a unui francez, în speţă a unui parizian, a început să devină o formă frumoasă de pe vremea cînd noi eram încă nişte urşi sălbateci. Revoluţia a moştenit nobilimea. Astăzi cel mai banal franţuz poate avea maniere, purtări, expresii, ba chiar şi o gîndire cu cea mai frumoasă formă, fără a contribui la această formă nici cu iniţiativa lui, nici cu inima, nici cu sufletul; toate acestea le-a căpătat prin moştenire. In sinea lor pot fi mai superficiali decît cel mai superficial om şi mai ticălos decît cel mai ticălos. Şi acum, mister Astley, am să-ţi spun că nu există pe lume fiinţă mai încrezătoare, mai sincer bună, decît o domnişoară rusoaică deşteptăţică şi nu prea fandosită. Des Grieux apărînd într-un rol oarecare, apărînd mascat, îi poate cuceri inima cu nespusă uşurinţă ; el dispune de o formă frumoasă mister Astley, şi domnişoara ia această formă drept propria lui inimă, drept forma naturală a inimii şi a sufletului său şi n-o priveşte ca

pe o haină pe care a căpătat-o ei prin moştenire. Spre niarââ dumitale neplăcere, trebuie să-ţi mărturisesc că englezii, în icea mai mare parte, sînt stîngaci şi grosolani, pe cînd ruşii pot distinge cu destulă sensibilitate frumuseţea şi sînt atraşi 'de ea. Dar ca să distingi frumuseţea sufletului şi originalitatea personalităţii, pentru asta e nevoie de incomparabil mai multă independenţă şi libertate decît au parte femeile noastre şi cu atît mai mult domnişoarele şi în orice caz de mai multă experienţă. Miss Polina însă — iartă-mă, ce-a fost spus o dată nu se mai poate lua înapoi — are nevoie de foarte, foarte mult timp de gîndire ca să te prefere pe dumneata ticălosului de Des Grieux. Va ajunge să te preţuiască, îţi va deveni prietenă, îşi va deschide inima în faţa dumitale •, dar în inima aceasta va domni

totuşi ticălosul odios, josnicul şi meschinul 'cămătar Des Grieux. Va rămîne, poate, ca să zic aşa, din pură încăpăţînare şi orgoliu, fiindcă acelaşi Des Grieux i-a apărut cîndva cu aureola unui marchiz delicat, a unui liberal dezamăgit şi ruinat materialiceşte (oare ?), pentru că a ajutat familia ei şi pe fluşturatecul general. Toate tertipurile lui au fost descoperite mai tîrziu. Dar n-are importanţă că s-au descoperit: ea îl vrea tot pe Des Grieux de altădată ■— de asta are nevoie ! Şi cu cît îl urăşte mai mult pe Des Grieux cel de astăzi, cu atît mai mult îi e dor de cel de altădată, deşi acela existase numai în imaginaţia ei. Dumneata eşti fabricant de zahăr, mister Astley ?
—■ Da, fac parte din administraţia cunoscutei fabrici de zahăr Lavei el comp.
— Ei, vezi mister Astley. Pe de o parte eş<ti fabricant de zahăr, iar pe de alta Apolo din Belvedere ; toate acestea nu se prea leagă. Pe cînd eu nu-s nici măcar fabricant de zahăr ; sînt numai un jucător mărunt la ruletă, ba am fost şi lacheu, •ceea ce, precis, i-a şi ajuns la cunoştinţă Polinei, fiindcă mi se pare că are informatori buni.
—• Eşti îndârjit şi de aceea proferezi toate aceste absurdităţi, rosti calm mister Astley, după o clipă de gîndire. Afară 'de asta, în spusele dumitale nu-i nimic original
—■ De acord ! Dar tocmai asta-i îngrozitor, nobile prieten, că toate acuzaţiile mele, oricît ar fi de învechite, de banale, de teatrale, sînt totuşi adevăruri ! Totuşi noi doi n-am reuşit să obţinem nimic !

— Este o absurditate josnică... fiindcă, fiindcă... ei bine, află atunci, rosti mister Astley cu o voce tremurătoare şi scă-părînd din ochi, află atunci, om nerecunoscător şi nedemn, meschin şi nefericit ce eşti, că am sosit la Homburg anume din însărcinarea ei, ca să mă văd cu dumneata, să stau de vorbă cu dumneata mult, îndelung şi sincer şi să-i transmit totul — simţămintele dumitale, gîndurile, speranţele şi... amintirile dumitale !
— Oare ! Oare ? strigai eu şi lacrimi îmi şiroiră pe obraji. Nu mi le puteam reţine şi asta mi se întîmpla, cred, pentru prima oară în viaţă.
— Da, nefericitule, ea te-a iubit şi asta ţi-o pot dezvălui acum fiindcă eşti un om pierdut! Mai mult, dacă ţi-aş spune chiar că te iubeşte pînă azi, tot ai rămîne aici ! Da, te-ai nenorocit singur.

Ai avut unele aptitudini, o fire vioaie şi nu erai un om rău j ai fi putut deveni chiar folositor ţării dumitale, care are atîta nevoie de oameni, dar vei rămîne aici şi viaţa dumitale e sfîrşită. Nu te învinovăţesc. După mine, toţi ruşii sînt astfel, sau înclinaţi să ajungă astfel. Dacă nu-i ruletă, se găseşte altceva, asemănător. Excepţiile sînt extrem de rare. Nu eşti dumneata primul care nu înţelegi ce înseamnă munca (nu mă refer la poporul dumitale). Ruleta e un joc cu precădere rusesc. Pînă acum ai fost un om cinstit şi ai preferat mai curînd să te angajezi lacheu decît să furi... "dar mi-e groază să mă gîndesc ce se poate întîmpla pe viitor. 'Ajunge, rămîi cu bine 1 Ai, desigur, nevoie de bani ? Oiţe, ia de la mine zece ludovici, mai mult nu-ţi dau, fiindcă tot ai să-i pierzi. Primeşte-i şi rămîi cu bine ! Dar ia-i odată !

— Nu, mister Astley, după toate cîte s-au spus...

—■ Pri-meş-te-i ! strigă el. Sînt convins că ţi-ai păstrat Nîncă demnitatea şi ţi-i dau ca un prieten unui prieten adevărat. Dacă aş fi putut crede că te vei lăsa imediat de joc, că vei părăsi Homburgul şi vei pleca în patria dumitale, aş fi fost gata să-ţi dau pe loc o mie de lire, ca să poţi începe o nouă carieră. Dar tocmai de aceea nu-ţi dau o mie de lire, ci numai zece ludovici, fiindcă, în clipa de faţă, o mie de lire sau zece ludivici sînt pentru dumneata absolut acelaşi lucru; tot ai să pierzi. Primeşte şi xămîi cu bine.

414

— îi primesc, dacă-mi dai voie să te îmbrăţişez la despărţire.

— O, cu plăcere I

Ne-am îmbrăţişat cu sinceritate şi mister Astley plecă.

Nu, n-are dreptate ! Dacă am fost aspru şi stupid în ceea ce-i priveşte pe Polina şi Des Grieux, atunci el e aspru şi pripit în ceea ce-i priveşte pe ruşi. De mine nu zic nimic. De altfel... de altfel, deocamdată nu-i de loc vorba de asta. Toate acestea sînt numai vorbe, vorbe şi iar vorbe, or e nevoie de fapte ! Principalul e acum Elveţia ! Chiar mîine — o dacă s-ar putea să plec acolo chiar mîine ! Să renasc, să învii. Trebuie să le dovedesc... Să ştie Polina că mai sînt în stare să devin om. E de ajuns numai... azi e însă tîrziu, dar mîine... O, am o presimţire şi nu se poate să fie altfel! Am acum cincisprezece ludovici, or eu am început şi cu cincisprezece guldeni! Dacă aş începe cu băgare de seamă... dar sînt eu oare, sînt oare pînă într-atît de copil ? Parcă nu înţeleg că sînt un om pierdut! Şi totuşi, de ce nu

m-aş putea reface ? Da ! E de ajuns ca măcar o dată în viaţă să fiu socotit şi răbdător — şi asta-i totul ! E de ajuns să fiu tare măcar o singură dată şi într-un singur ceas îmi pot schimba întreaga soartă !
Principalul e să fiu tare. N^am decît să-mi amintesc că mi s-a mai întîmplat ceva în acest gen acum şapte luni, la Ruletenburg, înainte de a pierde totul. O, a fost o minunată pildă de fermitate : pierdusem atunci tot, tot... Ies din cazinou, mă uit, în buzunarul de la vestă se mai mişcă un gulden : „Aha, înseamnă că voi avea cu ce să prînzesc !" m-am gîn-dit, dar, după ce-am făcut vreo sută de paşi, m-am răzgîndit şi m-am întors. Am pus guldenul acela pe manque ,(de data acea a fost pe manque) şi, zău, e o senzaţie deosebită atunci cînd, singur pe meleaguri străine, departe de ţară, de prieteni, neştiind ce vei mînca azi, mizezi pe ultimul, unicul gulden ! Am cîştigat şi peste douăzeci de minute am ieşit din cazinou cu o sută şaptezeci de guldeni în buzunar. E un fapt autentic ! Iată ce poate să însemne uneori - ultimul gulden ! Dar oe s-ar fi întîmplat dacă m-aş fi descurajat, dacă n-aş fi avut curajul să îndrăznesc ?...
Mîine, de mîine se vor isprăvi toate l